

ՄԱՍԻՍԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

36րդ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 50 (1800) ՀԱՐԱԾ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 7, 2017
VOLUME 36, NO. 50 (1800) SATURDAY, JANUARY 7, 2017

Պաշտօնաթերթ՝
Ա. Դ. Հնկակեան Կուսակցութեան
Արեւմտեան Ամերիկայի

MASSIS Weekly
1060 N. Allen Ave. Suite 101
Pasadena, California 91104

ԾՆՈՐՀԱԻՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ
HAPPY NEW YEAR

2017

ՆՈՅՆ Է ՄԵՐ ՈՒՐԻՆ ԱՅՆՈՐ ԵՒ ԸՆԴՄՈՒՅՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

2017 թ. ԱՄԱՆՈՐԸ ԴԻՄԱՀՈՐԵՆՔ ԼԱՒՏԵՍՈՒԹԵԱՄԲ

Ծնորհաւոր Նոր Տարի եւ Սրբ. Ծնունդ:

Արդէն իսկ կը թեւակոխենք 2017թ. Ամանորը եւ Սրբ. Ծնունդը:

Միշտ ուրախ, յուսավառ եւ նոր ակնկալութիւններով կը դիմաւորենք Նոր Տարին եւ Սրբ. Ծնունդը: Կ'ողջունենք՝ ներշնչուած, լիցքաւորուած եւ լաւատեսութեամբ գեղուն սրտերով:

Ինչպէս միշտ նշած ենք, թէ նորը՝ ամանորեան իր լոյս ու յոյսով եւ խայտաճամուկ զարդարանքներով, իր հմայքին մէջ կը պահէ մնեց, որքան ալ անցեալ տարիներու փորձառութիւններով պատրանաթափ եւ դժգոհ մնացած ըլլանք անոնցմէ: Տօնական զուարք հոգեվիճակի մէջ, կրկին կը ներշնչուինք Նորի կախարդանքով: Մոռցած ամէն դժգոհութիւն, ի սրտէ կը շնորհաւորենք մեր հարազատներուն, բարեկամներուն, ներ գաղափարի ընկերուներուն ու ընկերուիկներուն, բոլորին, Նոր Տարին ու Սուլր Ծնունդը, մաղթելով քաջառողջութիւն, երջանկութիւն եւ յաջողութիւն, իրենց անձնական ու հասարակական աշխատանքներուն մէջ:

Նորի ներուժը կը կայանայ իր գրաւչութեամբ, ժամանակաւորապէս ստեղծած անզսպելի խանդակառութեան մէջ, որ սակայն, կը ժամանցուի շուտով, անգամ մը որ ամանորեայ տօնական թնթիրեանքուն ու ափ առնենք մեր սովորական առօրեան...:

Այնուհետեւ կը գերիշխէ հիսարափութիւնը, այն պատճառաւ, որ ժամանցուած տարուան տեւողութեան գոյութիւն ունեցող ընկերային, քաղաքական տագնապները, ահարեկչական եւ քաղաքացիական ընդհարումները տակաւ կը շարունակեն իրենց ժնշիչ, աւերակիչ եւ մահասփիւր ընթացքը:

Արդարեւ, 2016թ. Ամանորին մեր մաղթանքը եղած էր հայրենի իշխանութիւններուն, որ լուսին հայրենիքի զարգացման թափը սահմանափակող եւ տկարացնող տնտեսական տագնապի դարմանման աշխատանքին: Այսօրուան դրուածքով, նոյնպէս, կը վկայուի թէ անոնք, առաւելաբար մտահոգուած կը համարուին իրենց անձնական ծրագիրներով, մէկդի թողած հայրենիքի ու ազգի ընդհանրական բնոյրի հիմնական կարիքները:

2016թ. Ամանորին, մեր մաղթանքը եղած էր մեր հայրենի իշխանութիւններուն, որ անկարելին կարելի դարձնելով, գործնապէս առաջըն առնեն արտագործին, որ լայն ծաւալ առնելով փաստօրէն կ'ուժաբափէ մեր հայրենիքը մարդուի քանակական, որակական ու արտադրողական նուազումին պատճառաւ: Յակառակ այս դառն իրականութեան, մեր պետական առաջնորդները կը մնան ճեղնածալ եւ անտարբեր, իրենք գիրենք արդարացնելով այն անպատասխանատու եւ թեթևարարոյ մեկնաբանութեամբ, թէ արտագործը ընդհանրական երեւոյ էր բոլոր ժողովուրդներու կեանքին մէջ, եւ ծիծաղելի՛ն՝ անոնք ինքնագործութեամբ կը յայտարարեն. թէ Յայաստան «Ներգաղթողներ ալ կան»....:

2016թ. Ամանորէն ակնկալած էինք, որ հայրենի իշխանութիւնները իրողապէս աշխատին դարմանել իշխանութիւն եւ ժողովուրդ տակաւ զարգացող պառակուուած կարգավիճակը, առաւել եւս զօրացնել Սփիւրք հայրենիք կապերը, վստահութիւն ներշնչելով Սփիւրքին եւ ջանալով, ըստ կարելիութեան, ամոքել «ժողովուրդին մօտ կուտակուած դժգոհութիւնները»:

Ակնկալած էինք, որ հայրենի իշխանութիւնները լրջօրէն կ'աշխատին կարգապահական ազդու միջոցներով պայքար ծաւալել հայրենիքը ուժաբափող ապօրինի հարստացման, կաշառակերութեան, հակածողովրդական եւ թոյլ արդարադատութեան անարդար եւ քնահած գործելատին դէմ: Ներազգային ու միջազգային դիտորդներու հաստատումները սակայն, կու գան վկայելու, թէ այդ «ապօրինի հարստացումը, կաշառակերութիւնը եւ քնահած գործելատոնը արգելակող միջոցառումներ չկան», Այսօրուան տուեալներով, վկայութիւնները կը շեշտեն, թէ առաւել թափով եւ սաստկութեամբ կը շարունակուին անոնք, որ սանանկութեան եզրին կը հասցնեն հայրենի տնտեսական կարողականութիւնները:

2016թ. Ամանորէն ակնկալեցինք, որ հայրենի իշխանութիւնները գործնականապէս տէր ու թիկունք կանգնին մեր սուրբահայ համայնքին, սկիզբէ՞ն եւ կազմակերպուած միջոցներով՝ կարենալ ապահովելու համար անոր ֆիզիքական, մշակութային եւ պատմական կառոյցներու անվտանգութիւնը: Արդէն իսկ, գործակցարար թուրք դաւադիր իշխանութիւններուն, Սուրբահան տարաբախտօրէն աւերակող իսլամական պետութիւն կոչեցեալ անուան տակ գործող ահարեկչական կազմակերպութեան հակապետական ուժերը, Տէր Զօրի հայարոյ Առաքելական Եկեղեցու փլատակումն ետք, սկսած էին ափ առնել, իր հայ համայնքով հպարտ՝ իհւսիսային Սուրբիոյ պատմական Յալէպ քաղաքի սահմանները: Տարակոյս չկար, որ աւերակող այդ գրոհները շուտով պիտի տարածուի բովանդակ քաղաքի տարածքին: ինչ որ եղաւ: Շատ ուշ արբնցաւ Յայաստանի իշխանութիւնը, երբ արդէն անմիտքար վիճակի մատնուած էր Յալէպի բովանդակ հայ ազգարնակչութիւնը, որ մնջաւ մասամբ, տուն տեղ, գործ, ամէն ինչ կորսնցուցած, դարձաւ աշխարհացրիւ, ողբերգական վիճակի մատնուած:

Անմասն չինք թողած մեր քաջարի բանակի սուրբ արեամբ ազատագրուած ամնկախ, գերիշխան եւ հերոսական Արցախի Յանրապետութիւնը՝ 2016-ի մեր Ամանորեան սրտաբուխ, ջերմ եւ անմնացորդ մաղթանքներէն: Մեր ակնկալութիւնն էր, որ Արցախ ապրէր խաղաղ ու ապահով սահմաններու մէջ, ունենար միջազգային ճանաչում եւ բարգաւաճ եւ գործացացաւ եւ լրացաւ իր հակապետական, հակաժողովրդական եւ հիմնովին անօրէն ու տգէտ պահանջատիրութեան մէջ: Անգամ

նկրտեցաւ յայտարարել, թէ Յայաստան երկիրը կը պատկանի Ասրպեյնանին ...: Ան, մեծամտօրէն սպառնաց նաեւ, թէ իր շղթայազերծած Ապրիլեան չորս օրուայ անակնկալ, անբարոյ ու ռազմական բունդ ներթափանցումը Արցախի սահմաններէն ներս, թերեւ միջոցառում մըն էր գալիք ծանր յարձակնախան հետ բաղդատելու համար...:

Ինչպէս ամէն Ամանոր, մեր անմնացորդ ակնկալութիւնը եղած է միշտ, որ օսմանեան իթթիհատի կողմէ հայ ժողովուրդի դէմ, իր բնոյթով առաջին իրագործուած Ցեղասպանութիւնը գտնէ աշխարհով մէկ ճանաչում, դատապարտում եւ հատուցում՝ բռնաբարուած իր ազգապատկան հողերու վերադարձով անոր իրաւատիրոջ, նոյն ինքն հայ ժողովուրդին:

Միջազգային թատերաբեմի վրայ, Միջին Արեւելքով սկսած «իսլամական պետութեան» կողմէ կազմակերպուած ահարեկչութիւնը, որ արժեց պատմական երկիրներ իրաքի, ասպանջական Սուրբիոյ, Լիպիոյ աւերակումները, իր աշխարհաքաղաքական բնոյթով, նուազ վհատցուցիչ, սպառնական եւ վրիժառական չդարձաւ անգամ Եւրոպայի, Ռուսիոյ Դաշնակցային պետութեան ու Ամերիկայի նման գերզօր պետութիւններուն համար, զիրար խաչածելու քաղաքականութեան պատճառաւութեան մէկ սոսկում պատճառաւ նախարիններուն, որոնց զոհերը դարձան ու տակաւին կը շարունակեն դաշնալ անմեղ մարդիկ:

Դեռււս, 2016թ. վախճանական տարուան Դեկտեմբերի 19-ին, աշխարհի ականատես վկան դարձաւ Եգիպտոսի եւ Թուրքիոյ Երկնակամարներու վրայ Դաշնակցային Ռուսիոյ օդանաւութիւններուն դէմ կատարուած ահարեկչական գրգորի գործողութիւններէ ետք, Թուրքիոյ մօտ Ռուսիոյ Դաշնակցային պետութեան դեսպան Ամստրուդ Գարլովի Եղերական սպանութեան, ինչպէս նաեւ, միեւնոյն ժամանակահատուածին, Գերմանիոյ քաղաքամայր Պերլինի «Սրբ. Ծննդեան գլխաւոր շուկայէն ներս» բեռնատար ինքնաշարժով կատարուած մահացու ահարեկչութեան, որուն զոհերը դարձան տասնըրեկու սպաննուած առաջարկուած վեց վիրաւոր անմեղ մարդիկ, որոնք շատ շատերու նման շուկայ իջած էին տօնական գնումներու համար:

2016թ. Ամանորէն ակնկալեցինք, որ գերզօր զոյգ պետութիւններ վերջ տան զիրար հակասող կեցուածքներուն, դաւարական քաղաքական միջամտութիւններուն եւ խորական վերաբերնութենքներուն, կարենալ գործակցարար վերացնելու համար ընդհանրական բնոյթի վտանգները, ի շահ աշխարհի խաղաղութեան, ժողովուրդներու բարօր կեանքի ապահովման եւ ազգային անկատար երազներու նուիրագործման: Մեր վայակայած ակնկալութիւնները ի դերւ մնացին: Աւելին՝ կարելի լուծումներու կարօտ ազգային ցաւերուն վրայ Եկան բարդուեցան նորեր, որոնք անելի մատնեցին աշխարհի ապահովութիւնները:

Յակառակ միանգամընդմիշտ շրջանաւարտ տարուան տեւողութեան արձանագրուած եւ տակաւ յամեցող ժխտական Երեւոյթներուն միշտ վառ կը պահենք մէջ լաւատեսութիւններ Նորի հանդէպ, այն հաստատ համոզումով, որ աշխարհի պիտի վերագտնէ իր Երեմնի կամականապէս ակնկալութիւններու կարգացնելով:

Յայտնի իշխանութիւններ գործնականա

2016-Ի ՏԱՐՈՒՅՑ ՏԱՍԸ ԳԼԽԱՒՈՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թիւ Մէկ

Ապրիլեան Քառօրեայ Պատերազմը

Ապրիլ 1-2-ի առաւօտեան Ատրպէջանի բանակը 1994 թուականի զինադարձին ասդին կատարեց իր ամէնէն լայնածաւալ գործողութիւնը՝ Արցախի հետ սահմանին վրայ:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան շփման գիծի ամբողջ երկայնքին՝ հիւսիսէն մինչեւ հարաւ ու ժամէր շարունակ ծանր մարտեր տեղի ունեցան մասնաւորաբար հիւսիսային Մարտակերտի եւ հարաւային Հատրութի սահմանային դիրքերուն մօտ: Հակառակորդը իր ջանքերը կեղրոնացուց Մարտակերտի սահմանային թալիշի շրջանին ուղղութեամբ, հայկական դիրքերուն տիրապետելու եւ Սարսանկի ջրամբարին կից ռազմավարական կեղրոններուն հասնելու նպատակով:

Տեղի ունեցան դաժան մարտերու ընթացքին, Արցախի պաշտպանութեան բանակը յաջողեցաւ ետ մղել թշնամիի բոլոր յարձակումները:

Հետաքային յայտնի յարձաւ, որ հայկական կողմը տուած է աւելի քան հարիւր զո՞հ:

Աւելի ուշ, նախագահ Սերժ Սարգսեան խոստովանեցաւ նաեւ որ, զինադարի պահուն 800 հեկտար տարածք մնացած է թշնամի հսկողութեան տակ:

Պատերազմական գործողութիւններու ընթացքին Հայաստանի ժողովուրդը, ընդունակութիւնը եւ իշխանութիւնները ցուցաբերեցին միասնական կեցուածք:

Նկատի առնելով պատերազմի հետեւանքները ու հայկական կողմի կրած ծանր վնասները կ'ակնկալուէր որ բարձրաստիճան զինուորականներ ենթարկուէին պատասխանատութեան եւ կան ներկայացնէին իրենց հրաժարականները: Ի բացառեալ մի քանի երկրորդական զինուորականներէ, որոնք հեռացուեցան, մնացեալները մնացին իրենց պաշտօններուն վրայ:

Թիւ Երկու

«Սասնայ Ծոեր Խումբի Զինեալ Գործողութիւնը

Յուլիս 17-ին, երեւանի Խորենացի փողոցին վրայ գտնուող ոստիկանութեան գունդի կեղրոնը զինեալ յարձակումի ենթարկուէլէ ետք գրաւուեցաւ «Սասնայ Ծոեր» խումբի անդամներուն կողմէ: Անոնք կը պահանջէին ժիրայր Սէֆիլեանի ազատ արձակումը եւ նախագահ Սերժ Սարգսեանի հրաժարականը:

Զինեալները որպէս պատանդ վերցուին խումբ մը ոստիկաններ՝ ներառեալ ոստիկանապետի տեղակալը ու երեւանի փոխ ոստիկանապետը:

Ոստիկանութեան կեղրոնը ներխուժելու պահուն զոհուեցաւ գունդի փոխհրաժանատար Արթուր Վանոյեանը: Կային նաեւ վիրաւոր ոստիկաններ եւ յարձակող խումբի անդամներ:

Այս յանդուգն գործողութենէ ետք, «Սասնայ Ծոեր» խումբի անդամները արժանացան ժողովրդային լայն աշակցութեան: Երեւանի մէջ տեղի ունեցան զօրակցութեան հսկայ ցոյցեր: Իրաւապահ մարմինները հակադարձեցին՝ ցուցաբարներու դէմ բոնի գործողութիւններու դիմելով

ու ապօրէն ձերբակալութիւններով:

Օրեր շարունակ երեւանի մէջ կը տիրէր ժողովրդային ապստամբութեան մթնոլորտ: Պայթունավտանդ իրավիճակը շարունակուեցաւ մինչեւ Յուլիսի 27-ը, երբ իրաւապահները յարձակում կատարեցին ոստիկանութեան զօրամասին վրայ: Այս իրադարձութիւններու ընթացքին տեղի ունեցած բախումներու հետեւանքով վիրաւորուեցան զինեալ խումբի բազմաթիւ անդամներ, իսկ մնացեալները յանձնուեցան՝ անոնց տրուած որոշ խոստումներու դիմաց: Այդ խոստումները հետապային դրժուեցան իշխանութիւններուն կողմէ:

Թիւ Երեք

Հօռմի Պապի Այցելութիւնը Հայաստան

Կաթողիկէ եկեղեցոյ հովուապետ՝ Հռոմի ֆրանչիսկոս Պապը եռօրեայ այցելութիւն կատարեց Հայաստան, ուր ան դարձեալ խօսեցաւ Հայոց ցեղասպանութեան մասին: «Այդ ողբերգութիւնը, այդ Ցեղասպանութիւնը որ հարուածեց ձեր ժողովուրդին, անհամար զոհեր պատճառեց: Այդ գլխաւորեց անցեալ դարու անմարդկային աղէտներու տիսուր ցուցակը, որոնք իրականացուեցան ցեղապաշտական, զաղափարախօսական մոլորեցնող շարժառիթներով եւ որոնք մթագնեցին մարդասպաններու միտքը», - ըսաւ Պապը:

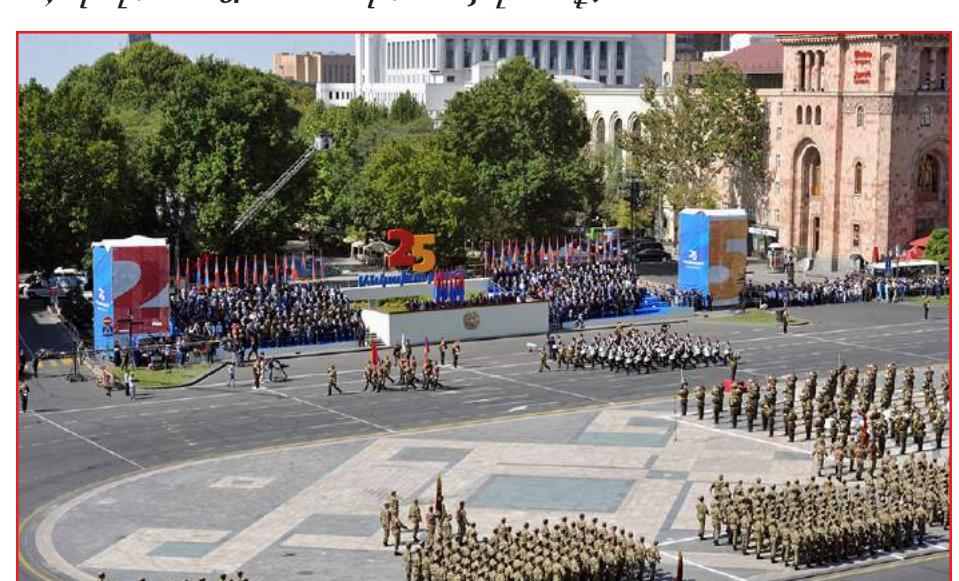
Հուստի Պապը այցելեց Միծեռնակաբերդը, ուր յարգեց Մեծ Եղեռնի մէկ ու կէս միլիոն նահատակներուն լիշտակը: Քահանայապետը ուղղուեցաւ նաեւ կիւմրի, ուր հազարաւոր քաղաքացիներու, օտարազգիներու եւ այցելուներու մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ պատարագ՝ քաղաքի կեղրոնական վարդանանց հրապարակին վրայ: Պատարագը մատուցուեցաւ լատինական ծէսով, իսկ շարականներու մէկ մասին երգեցողութիւնը՝ հայերէնով:

Նոյն օրը երեկոյեան, երեւանի Հանրապետութեան հրապարակին վրայ տեղի ունեցաւ տիեզերական աղօթք՝ Հռոմի ֆրանչիսկոս Պապի եւ Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի մասնակցութեամբ: Հազարաւոր քաղաքացիներ յետմիջօրէի ժամերէն սկսեալ հասան հրապարակ, ականատես դառնալու համար այս պատմական իրողութեան:

Յուլիս 26-ին Հռոմի ֆրանչիսկոս Պապը՝ Հայաստան կեցութեան վերջին օր, այցելեց Հայ-թրքական սահմանին վրայ գտնուող Խոր Վիրապի վանքը, ուր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին հետ խաղաղութեան սպիտակ աղաւնիներ արձակուեցան Արարատ լերան ուղղութեամբ:

Վատիկան վերադարձի օրանաւին մէջ, պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն

Պապը կոչ ուղղեց հայերուն եւ ատրպէջանցիներուն խաղաղութեան ուղիներ գտնուելու: Պապը յացանեց, որ հայերը առաջին քրիստոնէաց ազգն է պահպանութեամբ:

Թիւ Չորս

Նշուեցաւ Հայաստանի Անկախութեան 25-Ամեակը

Մեպտեմբեր 21-ին, Հայաստանի անկախութեան 25 ամեակին առթիւ զօրահանդէս տեղի ունեցաւ երեւանի Հանրապետութեան հրապարակի վրայ:

2016-Ի ՏԱՐՈՒՅՑ ՏԱՄԸ ԳԼԽԱՌՈՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ծարունակուած էջ 3-էն

Զօրահանդէսին ներկայ էին ՀՀ Նախագահ Սերժ Սարգսեան, Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ., Մեծի տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Արամ Առաջին, Լեռնացին Ղարաբաղի Հանրապետութեան նախագահ Բակո Սահակեան, ՀՀ վարչապետ Կարէն Կարապետեան, սփիւռքեան կառուցներու ներկայացուցիչներ, օտարերկրեայ դիւնագիտական ներկայացուցչութիւններու զեկավարներ եւ հիւրեր:

Զօրահանդէսի ընթացքին ցուցադրուեցան հայկական բանակի նորագոյն ձեռքբերումները՝ հեռահար «Իսկանդեր» հրթիւռային համալիրներ, համագարկային կրակի հակագեցիկ՝ «Մերչ» համակարգեր, հակաօդային պաշտպանութեան համար նախատեսուած «Բուկ» զենիթաշրթիւռային համալիրներ եւ ռատիոնէլեկտրոնային պայքարի նորագոյն՝ «Ինֆառունա» համակարգ:

Անկախութեան 25-ամեակի առթիւ հանդէս գալով շնորհաւորական խոսքով, նախագահ Սերժ Սարգսեան ընդգծեց, որ Հայաստան վճռական է պաշտպանելու իր պատութիւնը. «Մենք ընտրած ենք ազատութիւնը Հայկ Նահապետի ժամանակէն: Մենք հաւատարիմ ենք այդ ընտրութեան, որ նետու աղեղի ժամանակներուն կատարած ենք: Այսօր՝ 21-րդ դարուն, զէնքերը փոխուած են, բայց չենք փոխուած մենք՝ սեփական պատութիւնը պաշտպանելու մեր վճռականութեամբ: Վկան այս զօրահանդէսն է»:

ՀՀ Պաշտպանութեան նախարարութեան մամուլի քարտուղար Արծրուն Յովհաննիսեան լրագրողներուն յայտարարեց, թէ ՀՀ անկախութեան 25-րդ տարեղարձին նոտիրուած զօրահանդէսի ընթացքին ցուցադրուած զինատեսակները կը պատկան ՀՀ Զինուած ուժերուն, հակադարձելով այն հրապարակումներուն, ըստ որոնց՝ ցուցադրուող զէնքերու մէկ մասը ՀՀ Զինուած ուժերունը չեն, եւ անոնք ցուցադրութեան համար տրամադրած է ոռուսական կողմը:

Թիւ Վեց

Լու Անճելըսի Մէջ Տեղի Ունեցաւ Վարսուն Հազարանոց Հանրահաւաք՝ Եղեռնի 101-Ամեակին Առթիւ

Ապրիլ 24-ին, բովանդակ աշխարհի հայութիւնը նշեց Հայոց Յեղասպանութեան 101-րդ տարելիլը: Այս տարի եւս լու Անճելոսի հայ գաղութէն ներս տեղի ունեցաւ սփիւռքի ամենէն բազմամարդ համախմբումը: Թրքական հիւպատուսարանի մօտ եկաց էին աւելի քան 60 հազար հայորդիներ: Պատուոյ հիւրերու շարքին ներկայ ԱՄՆ-ի Գոնկրէսի, Գալիֆորնիոյ Խորհրդարանի, Լու Անճելոսի գաւառի եւ քաղաքի ղեկավար անձնաւորութիւններ, եկեղեցական ներկայացուցիչներ, հայ համայնքի ղեկավարներ եւ տասնեակ հազարաւոր երիտասարդներ եւ ուսանողներ:

Հայ ժողովուրդի արդար դատին գօրակցող ներկայացուցիչներ եկած էին նաեւ յոյն, ասորի, քիւրտ, եղիտի, հրեայ, հարաւ-ասիական եւ սիի համայնքներուն կողմէ:

Յեղասպանութիւնը դատապարտող եւ պահանջատէր հայ ժողովուրդի արդարին ի նպաստ զօրակցական ելոյթներով հանդէս եկան գոնկրէսականներ Աստած Շիֆ, Լորեթթա Սանչեզ եւ Թոնի Գարտենսա, Գալիֆորնիա Նահանգի երեսփոխաններ Սքաթ Ուիլք, Աստին Նազարեան, ինչպէս նաեւ լու Անճելոսի քաղաքապետական Խորհրդարդի անդամներ Փոլ Գրիգորեանն եւ ուրիշներ:

Հայ ժողովուրդի անժամանցելի արդար դատին եւ յեղասպանութեան դատապարտման ու հատուցման պահանջատիրական ելոյթներ ունեցան ՌԱԿ-ի կողմէ Թամար Փոլատեան, ՍԴՀԿ-ի անունով Գրիգոր Մոլոյեան եւ ՀՅԴ ներկայացուցիչ Տարօն Տէր Խաչատուրեան: Ելոյթներու ընթացքին բազմահազար ժողովուրդ հայրենասիրական լօգունգներով ու վանկարգումներով իր արդար զայրոյիթն ու պահանջատիրութիւնը արտայացեց ու դատապարտեց Արցախի ազատատենչ ժողովուրդին վրայ կատարուած ազերիներու բարբարոսական արարքները:

Թիւ Եօթը

Ֆրանսայի Ծերակոյտը Հաստատեց Յեղասպանութեան Ժխտումը Քրէականացնող Օրինագիծը

Հոկտեմբեր 14-ի ֆրանսայի Ծերակոյտի քուէարկութեամբ հաստատեց Հայոց Յեղասպանութեան Ժխտումը քրէականացնող օրինագիծը, որ ընդունուեցաւ 156 կողմ եւ 146 դէմ ձախով:

Ֆրանսայի խորհրդարանի ստորին պալատի Ազգային ժողովի պատգամաւորները, Յուլիսին միաձայն կողմ քուէարկած էին «Հաւատարութիւն եւ Քաղաքացիութիւն» կոչուող օրինագիծի փոփոխութիւններուն, որով պատիժ կը սահմանուէր մարդկութեան դէմ գործուած բոլոր յանցագործութիւնները, որոնց շարքին՝ Հայոց Յեղասպանութիւնը մշտեց ապա այդ իմաստ պիտի չունենալ», ըստ քիւրտ կուսակցապետը:

Ժողովուրդներու Դեմոկրատական կուսակցութիւնը մերժեց առորագիւ գերմանական բանաձեւը դատապարտող թրքական խորհրդարանի որոշումին տակ:

Քուէարկութեանէն ետք, ֆրանսայի Ծերակոյտի անդամ Ֆիլիպ

2016-Ի ՏԱՐՈՒՅՑ ՏԱՍԸ ԳԼԽԱՒՈՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հարունակուած էջ 4-էն

Կանտելքակի իր ուրախութիւնը յայտնեց վերոցիշեալ յօդուածի ընդունման առթիւ. - «Ես շատ գոհ եմ, որ Ծերակոյտը լայն մեծամասնութեամբ ընդունեց յօդուածը՝ կողմ դնելով քաղաքական տարբերութիւնները: Այսուհետեւ պատիժը կը վերաբերի բոլոր ցեղասպանութիւններուն: Այս շատ կարեւոր քայլ է՝ պատճելու համար բոլոր ժխտողականներուն եւ յատկապէս անոնց, որոնք կը ժխտեն 1915 թուականի հայերու ցեղասպանութիւնը: Այս քայլով ֆրանսան շատ կարեւոր ուղերձ կը ցէ աշխարհին, այն ժամանակ երբ մասսայական ոճիրներ կը գործուին Միջին Արեւելքի մէջ եւ այլուր»:

Այս առթիւ Հայաստան ողջունեց Ծերակոյտի որոշումը: «Ողջունում ենք ֆրանսիայի Սենետի կողմից դեռ ամռանը Ազգային ժողովում հաստատուած՝ Հայոց ցեղասպանութեան ժխտումը քրէականացնող օրինագծի ընդունումը», - յայտարարեց Հայաստանի արտաքին գործոց նախարար իդուարդ Նալբանդեան:

«Այս քայլով ֆրանսան կրկին անգամ վերահաստատում է իր արժքաւոր դերակատարումը անցեալում իրականացուած ցեղասպանութիւնների դատապարտման եւ ժխտողականութեան դէմ պայքարի, ինչպէս նաև՝ մարդկութեան դէմ հնարաւոր նոր ոճիրների կանխարգելման գործում», - ըստած էր Նալբանդեանի յայտարարութեան մէջ:

Թիւ Ութը՝

Հայաստանի Մէջ Կազմուեցաւ Նոր Կառավարութիւն

Սեպտեմբեր 13-ի, Կարէն Կարապետեան նշանակուեցաւ Հայաստանի վարչապետ, դառնալով երրորդ Հանրապետութեան 14-րդ վարչապետը: Ան եկաւ փոխարիննելու նախկին վարչապետ Յովիկ Աբրահամեանին, որ պարտադրուած հրաժարականով հեռացուեցաւ իր պաշտօնէն:

Կարէն Կարապետեան կարողացաւ կառավարութեան նոր կարէն դուրս ձգել ժողովուրդի մօտ վատ համբաւ ունեցող մի քանի նախարարներ: Իսկ, Սերժ Սարգսեանի որոշումով կառավարութեան կազմին դուրս մնաց պաշտպանութեան նախարար Մէլքան Օհանեան:

Նորանշանակ վարչապետը առաջին առթիւ անկեղծ գտնուելով յայտարարեց, որ Հայաստանի տնտեսութիւնը կը գտնուի խիստ ծանր վիճակի մէջ:

Կարէն Կարպատեանի առաջին քայլերը արժանացան որոշ չափով դրական գնահատակնի: Սակայն, այդ բոլոր երկար չտեւեցին, երբ յայտարարուեցաւ թէ ան դարձած է ժողովուրդի աչքին վարկարեկուած Հանրապետական՝ իշխող կուսակցութեան:

Այդպիսով իր աւարտին հասաւ Կարէն Կարապետեանի կարճատեւ մեղրալուսինը:

Թիւ Իննը

Հայաստան Տիրացաւ Ողիմպիական Խաղերու Ոսկի Մետալի

ՈՒՅՈ Տէ ժամերոյի մէջ տեղի ունեցող 31-րդ ամառնացին Ողիմպիական խաղերու ընթացքին կիւմրեցի ըմբէլ Արթուր Ալեքսանեան,

Օգոստոս 16-ի երեկոյեան ոսկի մետալ նուաճելով յունահռոմէական ոճի ըմբչամարտի մրցաշարքի 98 քկ. ծանրութեան մէջ, դարձաւ Հայաստանի անկախացումէն ասդին երկրորդ ոսկի մետալակիրը:

Մինչեւ այդ, Հայաստան ունեցած էր միայն մէկ Ողիմպիական ախոյնան՝ Արմէն Նազարեանը, որ 1996-ին Աթլանթացի մէջ ոսկի մետալ նուաճած էր յունահռոմէական ոճի ըմբչամարտի մրցաշարքին մէջ:

Ալեքսանեանի յաղթանակը ցնծութեան մէծ ալիք յառաջացուց յատկապէս անոնց, որոնք կը ժխտեն 1915 թուականի հայերու ցեղասպանութիւնը: Այս քայլով ֆրանսան շատ կարեւոր ուղերձ կը ցէ աշխարհին, այն ժամանակ երբ մասսայական ոճիրներ կը գործուին Միջին Արեւելքի մէջ եւ այլուր»:

Այս առթիւ Հայաստան ողջունեց Ծերակոյտի որոշումը: «Ողջունում ենք ֆրանսիայի Սենետի կողմից դեռ ամռանը Ազգային ժողովում հաստատուած՝ Հայոց ցեղասպանութեան ժխտումը քրէականացնող օրինագծի ընդունումը», - յայտարարեց Հայաստանի արտաքին գործոց նախարար իդուարդ Նալբանդեան:

ՈՒՅՈ-2016-ին Հայաստան նուաճեց եւս 2 արծաթ մետալ: Հմբէլ Միջիան Յարութիւնեան աւարտականի հասնելով, կողմնակալ մրցավարութեան պատճառով պարտուեցաւ աշխարհի 2014 թուականի ախոյնան, սերպ Դաւոր Շտեֆանեկի դէմ:

105 քկ. ծանրութեան մէջ հանդէս գալով, Մարտիրոսեան պոկում ձեւով բարձրացուց 190 քկ., իսկ հրում ձեւի ընթացքին ան կարողացաւ բարձրացնել 227 քկ. եւ ընդհանուր՝ 417 քկ. արդիւնքով ան ապահովեց արծաթ մետալը

Թիւ Տասը

ՄԱԿ-ի Մօտ Ամերիկայի Դեսպանը 1915-ի Իրադարձութիւնները Բնորոշեց Որպէս Ցեղասպանութիւն

ՄԱԿ-ի մօտ Միացեալ Նահանգներու դեսպան Սամանթա Փառը, 1915 թուականի իրադարձութիւնները բնորոշեց որպէս ցեղասպանութիւն:

Նոյեմբեր 30-ին նիւ Եորքի մէջ, Խաղաղութեան Նոպէլեան մրցանակի դափնեկիր՝ էլի Վիզելի լիշտակին նուիրուած արարողութեան ժամանակ, Սամանթա Փառը խօսացաւ մինչ օրս շարունակուող պատմական անարդարութիւններու մասին, անոնց շարքին լիշտակելով նաեւ Հայոց ցեղասպանութեան ժխտումը:

Սամանթա Փառը կարգավիճակով Ամերիկայի երկրորդ ամենաբարձրաստիճան դիւանագէտն ըլլալով, Ամերիկեան շրջանակներու կողմէ հարց տրուեցաւ թէ, արդեօ՞ք Օպամայի վարչակազմը քօղազերծուած կերպով ճանչցած է Առաջին Աշխարհամարտի տարիներուն հայերու դէմ իրականացուած ջարդը, որպէս ցեղասպանութիւն:

ՄԱՍԻՆ ՇԱԲԱԹ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՏՐՈՆ

Yes, I wish to subscribe to Massis Weekly

Enclosed a check for (one year)

* \$50,00 for USA

* \$60,00 (second class), \$ 75,00 (Air Mail) for Canada.

* \$85,00 (second class), \$ 125,00 (Air Mail) Overseas.

Name: _____

Address: _____

City: _____ State: _____ Zip Code: _____

Country: _____

Tel : _____ Fax : _____

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐԴ

Գ. ՄՈԼՈՅԵՎՆ

ՄՈՒՐԻԱ

ՄՈՒՐԻԱ ՄԱՍՍԱՑՄԱՆ ՍԵՄԻ՞Ն

Անցնող տարեշրջանի երկրագունդի ամենախոռվացյալ եւ թէժ շրջաններէն մին էր Սուրիա: Արդարեւ, վերջին հինգ տարիներու ընթացքի քաղաքացիական պատերազմին զոհ գացին աւելի քան 200 հազար մարդ: ՄԱԿ-ն ու արաբական լիկան եւ արեւմտեան երկիրները չի կրցան կասեցնել կործանարար պատերազմը, որուն հետեւանքով միլիոնաւոր զաղթականներ ապաստան գտան լիբանանի, Յորդանանի, Թուրքիոյ եւ արեւմտեան այլ երկիրներու մէջ: Ուրիշ ողբերգութիւնն մըն ալ երկիրն ներս միլիոնաւոր սուրիացիներու կատարած զանգուածացին տեղաշարժը, առաւել ապահով ապաստանարան գտնելու լոյսով:

Վերջին ամիսներուն Սուրիոյ մէջ (գլխաւորաբար Հայէլ) սաստկացած բախումներուն ի տես ֆրանսացի արտաքին գործոց նախարարը ժան Մարք էցո նշեց: «Այս ամերողական պատերազմին պատճառով, հորիզոնի վրայ կ'երեւի Սուրիոյ մասնատման հեռանկարը, ինչպէս նաեւ «իսլամական Պետութեան» հակալշիուն տակ պետութեան մը կազմութեան վտանգը»:

Էյրօն նշեց նաեւ որ ծայրացնութեան ու ահաբեկչութեան վտանգը պիտի մնայ տարածաշրջանին մէջ, իսկ՝ Հայէլի անկումով խաղաղութեան, հարցը պիտի չի լուծուի եւ այս ողբերգական կացութիւնն աւելի պիտի վատթարանաց»: Դեկտեմբերի վերջերուն կը նախատեսուի համատարած զինադադար գործադրել բովանդակ Սուրիոյ մէջ:

Սուրիական հարցի միակ լուծումը քաղաքական բանակցութիւններն են, քանի որ զինուորական այլընտրանքը մնայուն քառուի կ'առաջնորդէ:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԶԳՈՒՇԱՒՈՐ ԼԱՒՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐԵՆ ՆԵՐՈՒ

1975ին սկսած լիբանանեան քաղաքացիական պատերազմը տակաւին իր հետքը ձգած է երկրին մէջ: Քաղաքական տարբեր հոսանքներ եւ խմբակցութիւններ, իրենց հակասական ծրագիրներով, ինչպէս նաեւ արտաքին ուղղակի եւ անուղղակի միջամտութիւններով, դուռ բացին տնտեսական եւ ապահովական անկայուն իրավիճակներու:

Անցնող հինգ տարիներու Սուրիոյ քաղաքացիական պատերազմը իր ժիտական ազդեցութիւնն ունեցաւ լիբանանի վրայ: Արդարեւ, երկիրն ներս թափանցեցին աւելի քան մէկ միլիոն սուրիացի քաղթականներ, որոնք ստեղծեցին ընկերացին, տնտեսական եւ կեցութեան անտառնելի իրավիճակ, որ իր ժիտական ազդեցութիւնն ունեցաւ նաեւ տեղացի ժողովուրդի ապրելակերպին վրայ:

Եթէ ներկայիս լիբանանի մէջ ժամանակաւոր անդորրութիւն մը կը տիրէ՝ այդ կը պարտի մասամբ ՄԱԿի խաղաղապահ ոյթերուն, որոնք կաւք հաստատած են երկրի հարաւային սահմանամերձ շրջանին մէջ: Հոռոմի պապն ու արեւմտեան երկիրները եւս իրենց գործնական միջամտութիւններով, առաջքն առին նոր խոռովութիւններուն, ինչպէս նաեւ քրիստոն-

եաներու եւ այլ վորամասնութիւններուն սպառնացող վտանգներուն: Երկու տարուան բացակայութենէ ետք, վերջապէս բոլոր կողմերու համաձայնութեամբ երկիրն ունեցաւ հանրապետութեան նոր նախագահ մը՝ Միշէ Առն: Այս վերջինին կողմէ նշանակուած նոր վարչապետ Մատթէ Հարիրի կազմած է իր նախարարաց խորհուրդը:

Իրերու ներկայ ընթացքը որոշ լաւատեսութիւն մը առթած է ժողովրդացին լայն շրջանակներու մօտ: Այդ զգուշաւոր լաւատեսութիւնը կրնայ դրական եզրացանութեամբ ունենալ ի շահ լիբանանին:

Նոր կառավարութեան առջեւ ծանրացած բազմաթիւ հարցերէն նշենք քանի մը հատը. Երկրի յառաջիկաց տարուան խորհրդարանական ընտրութեանց առթիւ ընտրական նոր օրինագիծի պատրաստութիւնը, գաղթականներու հարցը, ինքնուրոյն քաղաքականութեան որդեգրում, ինչպէս նաեւ ապահովութեան եւ այլ հարցեր:

ՊԱՂԵՏԱՏԻՆԵԱՆ ԴԱՐՁԸ ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ

Արաբական աշխարհի վերջին հինգ տարիներու խոռվացյալ վիճակն ու «իսլամական պետութիւն» յորջորջուող ահաբեկչական կազմակերպութեան վայրագութիւնները բովանդակ աշխարհի կիզակէտը դարձան: Արաբական լիկան՝ իր երեմնի հեղինակութիւնը կորսնցնելով, չի կրցաւ ազդու միջամտութիւններ կատարել, յատկապէս Սուրիա, իրաք եւ Լիպիա: ՄԱԿը բաւարարուեցաւ խաղաղասիրական կոչեր արձակելով եւ մեծ պետութեանց միջամտութիւններուն դիմելով ապաւինի հարցերու խաղաղ կարգաւորումին: Այս բոլորին մեծամասն տուժեց պաղեստինեան պետութիւնը: Արդարեւ Պաղեստինի անկախ եւ գերիշխան դառնալու բուռն ցանկութիւնը անլենի դարձան: Միւս կողմէ հսրացէլ, այս առիթէն օգտուեով սկսաւ գրաւեալ պաղեստինեան հողատարածքներու վրայ ժողովրդացին ապօրինի բնակարաններ կառուցելէ: Դեկտեմբերին բունագրաւուեցան հայկական հողատարածքներ բեթպէհէմի շրջանին մէջ:

Բարեբախտաբար ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդը շաբաթ մը առաջ արգիլեց գրաւեալ հողատարածքներու վրայ հսրացէլի կողմէ ծրագրուած 600 յարկաբաժիններու շինութիւնը:

Միւս կողմէ երկու միլիոն հաշուող պաղեստինեան կազա քաղաքը շրջափակուած վիճակ մը ունի: Բնակչութիւնը կը տառապի մաքուր ըմպէլի ջուրի պակասէն, անապահով կեանքէն, բժշկական, տնտեսական, կրթական եւ ընկերացին համակարգի թերի գործունէկութիւններ:

Անկախութեան տենչով ապրող ժողովուրդ մը՝ որուն հանդէպ մեծ անտարերութիւն մը ցոյց կու տայ Միշազգափին ընտանիքը:

Արդեօք 2017 թուականը բունագրաւուած հողատարածքներու վերաբարձի եւ Պաղեստինի ազատագրութեան ու գերիշխանութեան տարի կարելի՞ համարել...: Կը տարակուսինք...

Ծար.ը էջ 7

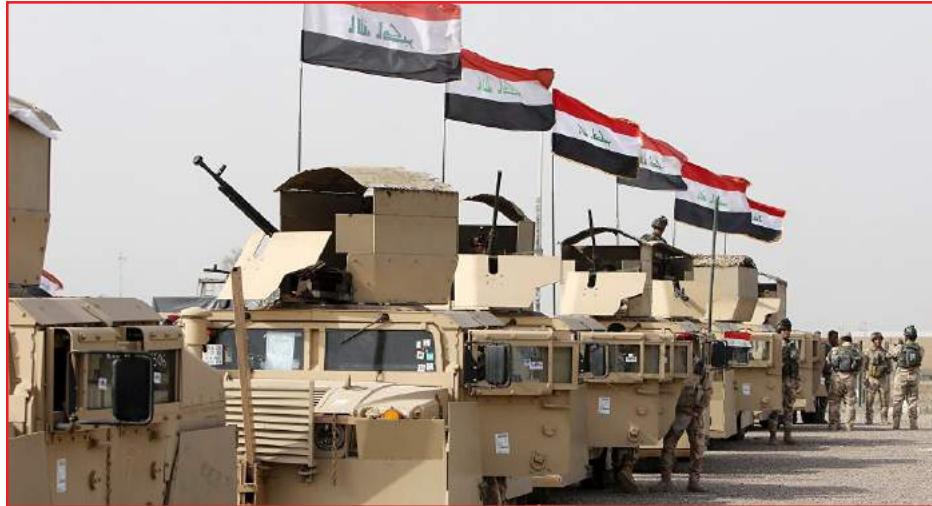
ՇՆՈՐՀԱԿԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏՕՔԹ. ԵՒ ՏԻԿ.
ՀԱՄԲԹԿ ԵՒ ՆԱԽՐԱ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ԱՐԱԲԱԿԱԾ ԱՇԽԱՐԾ

Հարուճակուած էջ 6-էն

ԻՐԱՔ

ԴԺՈՒԱՅԻՆ ԻՐԱՎԻԵԱԿԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Անցնող տարին սեւ ամպերու ներքեւ մնաց իրաքը: Դժոխայի սվիճակը երկարաձգուած էր բովանդակ տարուան վրայ: Ինքնասպանական արարքներով ոմբահարումները, օդային յարձակումները, Տահէշի (ISIS) իսլամական պետութեան ահաբեկչական ահաւոր արարքները, ինչպէս նաեւ քիւրտ զինեալ ապստամբներու վրիժառու միջամտութիւնները «Փէշմէրկա»ի ոյժերու կողմէ, ստեղծեցին քառային եւ ահազանգային սարսափիլ կացութիւն մը:

Խիստ վտանգաւոր շրջաններ էին Անպարը, Նինուէն, Թալ Աֆթալ, Ռամատին, Մուսուլը, Սինճարը, Ֆալլուժան, Պաղտատի հարաւը գտնուող Հիլլան, Ռութպաւանը, Թէլ Աֆարը, Քայլմը եւ նոյնինքն մայրաքաղաք Պաղտատը: Այս բոլորին առընթեր յատկանշական էր Փետրուարին տեղի ունեցած Մուսուլի ջարդը եւ Քարայի ոմբահարումները:

Վերոյիշեալ յարձակումներուն մեծ մասին պատասխանատւութիւնն ստանձնած էր իսլամական Պետութիւնը (ISIS) ահաբեկչական կազմակերպութիւնը, որ իր հերթին ծանր հարուածներ կրելէ ետք՝ տակաւին կը շարունակէ աւերներ գործել իրաքի, Մուսուրիոյ, Եղիպտոսի եւ տարբեր երկրներու մջ, ահ ու սարսափ տարածելով ամէնուրեք:

Իրաքի պատերազմին պատճառով հարիւր հազարաւորներ զոհ գացին: Այսուհանդերձ, հակառակ տիրող գժնդակ կացութեան, Երկիրը կը փորձէ իր վէրքերը դարձանել...:

ԵԳԻՊՏՈՍ

ՏԱԳՍԱՊԱԼԻ ՎԻԵԱԿԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Եղիպտոսի «իսլամ եղբայներու» ներկայացուցիչ հանրապետուեաթն նախկին նախագահ Մուհամմատ Մորաիի մէկ տարուան պաշտօնավարութենէն եւ ապա պաշտօնագուրկ դառնալէն ետք իրեն յաջորդեց Ապտէլ ֆաթթահ էլ Սիսին: Իր օրով ճիզ մը կայ Եղիպտոսին վերադարձնելու «Արաբական Գարուն»ը, որոն առաջին ուահվիրաններէն մին էր իր երկիրը:

Սիսին կը փորձէ չափաւոր քաղաքականութիւն մը վարել դրացի երկիրներու հետ, ներառեալ իսլամէլլ: Մեծ ճիզ կը թափէ վերասատատելու երկրի անրդորրութիւնն ու կայունութիւնը: Զարկ տալ տնտեսառութեան եւ զեօսաշրջութեան վերականգնումին:

Այսուհանդերձ, երկրէն ներս կան լուծելի բազմաթիւ հարցեր: Տակաւին առկայ են մարդու իրաւանց պաշտպանութիւնը, գլխաւորաբար արտաքին եւ ներքին վտանգներէ ձերբազատումն ու Եղիպտոսի ներքին պահպութեան ու անվտանգութեան լրիւ ու համատարած հաստատումը:

Այստեղ եւս բոյն հաստատած է «իսլամական Պետութիւն» (ISIS) ահաբեկչական կազմակերպութիւնը: Արդարեւ, անցնող տարուան ընթացքին, անոնք իրագործեցին նբազմաթիւ խափանարկան արարաքներ:

Սինայի եւ այլ շրջաններու մէջ: Անոնց նպատակն էր Սինայի թերակղզիին մէջ առանձին պետութիւն մը հինել «Վիլայէթ Սինա» (Սինայի նահանգ) անուան տկա եւ այդ կապակցութեամբ կատարեցին բազմաթիւ զինեալ յարձակումներ, որոնց զոհ դարձան տասնեակ մը ստափաններ եւ քաղաքացիներ: Ահաբեկիչները՝ Դեկմտեբեր 11ին անարդ յարձակում մը գործեցին Գահիրէի զատիներու եկեղեցին, Կիրակնօրեաց պատարագի ընթաքին, որուն զոհ գացին 27 քրիստոնեաներ, մէծ մասամբ կիներ եւ երեխաներ:

ՄԱՐՈՔ

ԱՐԱԲԱԿԱԾ ԳԱՐՈՒՆԸ ԿԸ ԳՈՅԱՏԵՒ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Հիւսիս Ափրիկէի արաբական այս երկրի բնակչութիւնն ապրեցաւ համեմատաբար խաղաղ տարի մը: Շուրջ 35 միլիոն հաշուող Մարօքն ունի ներքին ներդաշնակ համակեցութիւն մը պէտքէրներու (բնիկ ժողովուրդ) եւ արաբներու միջեւ: Նախապէս ֆրանսացի եւ սպանացի գաղութարուներու տիրապէտութեան ներքեւ հակասական կեանք մը լապրած մարօքցին: այսօր լծուած է շինարարական բեղուն գործունէութեան մը: Արագորէն վերացուելու վրայ է անգրագիտութիւնը: Նոր զարգացումներու մէջ է ճարտարարաբուեան ու արդինաբերութիւնը: Զբուաշրջութեան համար դարձած է հիւսիսային Ափրիկէի հետաքրքրական ու մատչելի երկիր մը:

Հոկտեմբերի 11ին Մարօքի մէջ կայացած խորհրդարանական ընտրութիւններուն իշխող Արդարութիւն եւ Զարգացում Կուսակցութիւնը 125 աթոռ ունեցաւ 395 աթոռ հաշուող Ներկայացուցիչներու տան մէջ:

Արդարեւ 2010 թուականին թունուզի մէջ սկիզբ առած «Արաբական Գարուն»ը իր դրական անդրադարձ ունեցաւ Մարօքի մէջ, ուր սկսած է նոր ուղի մը բացուիլ գէպի իսկական դեմոկրատիա: Իսկ տարածաշրջանի՝ այլ երկիրներուն մէջ «Արաբական Գարուն»ը ոչ միայն կանգ առած է այլւես նահանջ արձանագրած: Մարօք կը յառաջդիմէ իր բարենորոգութիւններով:

ՇՆՈՐՀԱԿՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ.

ԹԱԳԻՌՈՒ ԵՒ ՆՈՐՎ ՔԵՈՐՈՎԼԵԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԴԵՊԻ ՈՒԻՐ... ՅԱՐՈՒԹ ՏԵՐ ԴԱՒԹԹԵԱՆ

«Ողորմելի է այն ազգը, որու պետութեան դեկավարք աղուէս մընէ, որու փիլիսոփան ծեռնածու մըն է եւ որու արուեստը կարկըտելու եւ միհոսելու արուեստն է:»

Ժպրան Խալիլ Ժպրան

Պէցրութի «Արարատ» օրաթերթի տնօրինութեան առաջարկը՝ տարեկերջի առթիւ յօդուածով մը մեր մասնակցութիւնը բերելու, մեզ մղեց թերթատելու նոյն թերթին մէջ լոյս տեսած մէր յօդուածներուն մէկ մասը, որոնք ունինք մէր տրամադրութեան տակ: Նշենք, որ թէեւ մէր յօդուածները մէր պատանի տարիքէն լոյս կը տեսնէին «Արարատ»ի մէջ, սակայն 1975-ին Հայկազեան Համալսարանը աւարտելէ ետք է միայն, որ սկսանք քաղաքական վերլուծութիւններ դրել: Անոնցմէ մէկուն գրութեան թուականն է Մարտ 11, 1976 եւ կը կրէ «Հնչա՞ծ է Բանակին ժամը» խորագիրը: Կը լիշենք, որ Մարտ 11, 1976-ի առաւոտեան ներկայացնք «Արարատ»ի խմբագրատուն եւ յանձնեցինք օր մը առաջ գրած մէր յօդուածը: Հոն, վերլուծելով ինը ամիսներէ ի վեր ընթացող փախումները, որոնք տակաւին «քաղաքացիական պատերազմ» տարագումը չէին ստացած, կը կարեւորէինք մտաւորականութեան, «ինթելիկենցիա»ի եւ բանակի (մանաւանդ երիտասարդ սպաններու) դերակատարութիւնը, այդ իրավիճակին լուծումներ գտնելու խնդրով: Ի մտի ունենալով օրուան թէժ կացութիւնը, խմբագրը վտանգաւոր գտաւ յօդուածի լոյս ընծայումը այդ օրուան թիւով: Նոյն օրուան երեկոյեան, ճակատագրական զուգադիպութեամբ մը, ականատես դարձանք Լիբանանին բանակի սպաններէն՝ Ազիզ Ահամազի կոչին, որ գրաւելով հեռատեսիլի կայաններէն մին, հնչեցուց յեղաշրջման առաջին յայտարարութիւնը... Մեր յօդուածը լոյս տեսաւ շաբաթ մը ետք, Մարտ 18-ին, մի քանի պարբերութիւններու գրաքննութեան զոհ երթալէ ետք... Բարեբախտաբար պահած ենք յօդուածի գրաքննուած երկու էջերու բնագիրը, սակայն ստորեւ կատարուելիք մէջբերումը լոյս ընծայուած քաժնէն:

«Ժամանակն է, որ Լիբանանի եսակերոն քաղաքագէտները դադրին դէմ երթալէ երկրին ընդհանուր շահերուն, ու բունեն վերակազմութեան ուղին, անշուշտ եթէ չեն ուզեր քալել սպաննուած Լի-

բանանի թափորին ետեւէն: Սակայն դժբախտութիւնը կը կայանայ այն իրողութիւնը մէջ, որ ուժունեցողը կ'անգիտանայ Լիբանանի պէտքերը, իսկ այդ պէտքերուն գիտակցողը չունի կարծես բաւարար ուժը: Ու բանակը, որմէ կը սպասուի Լիբանանի փրկութիւնը ներկայիս միայն երկու ուղղութիւններէ կրնայ զալ: Կամ անմիջականօրէն վերակազմէլ բանակը, անոր տալով ամէն իրաւասութիւն իր հասկցած ձեւով շարժելու, ի խնդիր լուռ մեծամասնութեան ցանկացած Լիբանանի՝ «Նոր Լիբանան ու նոր լիբանանեան բանակ»ի կերտութիւնն: Եւ կամ, բեմահարթակը յանձնել Սուրբոյ, որ իր յարմար դատած լուծումը ի գործ դնէ:»

Ինչ հիման վրայ այդ եզրակացութեան յանգած մէնք 1976-ին: Պարզապէս զուգահեռ տեսնելով Հայաստանի Ա. Հանրապէտութեան օրինակին հետո: Երկուքն ալ կը դիմագրաւէին թշնամի պետութիւն մը մէկ կողմէ եւ մէծ հարեւան մը միւս կողմէ, որ կ'ուզէր իրեն ենթարկել զինք: Հայաստանի այդ օրուան իշխանութիւնը, սպառած ըլլալով իր ուժերը, փրկութեան ուրիշ ելք չզտաւ, քան՝ յանձնուիլ համայնալարներուն: Լիբանանի եսակերոն քաղաքագէտներն ալ, սպառած էին իրենք զիրենք եւ եթէ բանակն ալ անկարող պիտի ըլլար մարմնաւորել պետութիւնը, ապա քառուն խուսափելու միակ տարբերակը կը մնար ժամանակաւորապէս ենթարկուիլ մէծ հարեւանին՝ Սուրբոյ: Հակառակ միատարր Հայաստանի եւ բազմահամայնքային Լիբանանի դրութեանց տարբերութիւններուն, Հայաստանի Ա. Հանրապէտութեան Ա. Վարչապետ՝ Յովհաննէս Քաջազնունի 1923-ին կատարած հետեւեալ բնութագրումը կը պատշաճէր երկուքին ալ. «Հայաստանում չկայ ոչ մի դաս կամ շերտ, ոչ մի կուսակցութիւն կամ խմբակցութիւն, որ կարողանայ իր ուժերով ու իր վրայ յենուած՝ դիկտատուրա հաստատել: Մեր երկրում կայուն դիկտատուրա կարող է

իրականացնել միմիայն դրսի, օտար ուժը, բայց ոչ երբէք՝ տեղականը: Մեր երկրը կարծես յատկապէս ստեղծուած է դեմոկրատիան իրաւակարգի համար եւ պակասում է մի բան միայն՝ քաղաքական դաստիարակութիւն ու պետական կեանքի վարժութիւն (Շեշտադրումը մեզմէ-ՑՏՀ): Այդ մէծ պակասը դժուարացնում է իսկական ուածկավար կարգեր հաստատելու, բայց չի կարող յենարան դառնալ ներքին դիկտատուրայի համար:»

Ողքան այժմէական կը հնչէ Քաղազնունիի վերելի հաստատումը: Իրավիճակը ներկայիս կը մնայ զրեթէ նոյնը, ի բայց առեալ Սուրբոյն, որ իր հերթին զոհ կ'երթայ իրեմ աւելի մէծ պետութեանց խաղաղուն: Փոքր պետութեանց ճակատագրին է այս, ու վայ անոր, որ թատերաբեմ կը դառնայ Մեծերու հաշիւներուն: Պատմութիւնը լեցուն է այդպիսի օրինակներով ու մէր սերունդին վիճակուած էր տեսնելու օրինակները Կիպրոսի, Լիբանանի, իրավի, Լիպիոյ եւ Սուրբոյ, նշելու համար միայն շրջանի ակնառուները, առանց մտահան ընելու Հայաստանը: Երբ Մեծերը կը կուտին, ինչ կրնան ընել Փոքրերը, ոտնատակ չերթալու համար: Մեր այս յօդուածը այդ հարցութիւն պատասխանելու փորձ մըն է: Նկատելով, որ մէր ժամանակը չի ներել մօտէն հետեւելու լիբանանեան անցուղարձներուն, մէր խորհրդածութիւնները պիտի սահմանափակներ Հայաստանով, գիտակցելով հանդերձ, որ անոնց մէծ մասը կը պատշաճին նաեւ Լիբանին:

Բնա՛ւ կասկածելի չէ, որ Հայաստանի Գ Հանրապէտութեան հոչակումէն 25 տարիներ ետք, թէ՝ մէր պետականութիւնը եւ թէ՝ մէր ազգը, Հայաստանի թէ սփիւռքի տարածքին, ճակատագրական եւ ահազանգային ժամանակաշրջան մը կը բոլորն: Ուստիկանական վարչակարգը, Ապրիեան քառօրեայ պատերազմին բացայացումները, Յուլիսեան յուսահատկան արարքը, Հայաստանի տակաւ սաստկացող արտաքին պարտքը, օրէնքի եւ արդարութեան խողխողումը, ընդերքի անխնայ չարաշահումն ու աղետալի հետեւանքները, արիւնացեղ արտագաղթը եւ երեք քառորդ աշակերտիւնի դարձած մէր ժողովուրդին սպառնացող այլասեռման վտանգը մի քանի անհերքելի փաստագիտութեան ին այն ահազանգային դրութեան, որուն մէջ կը գտնուինք ազգութիւն: Նորութիւններ չեն մէր այս հաստատումները, որովհետ անոնց մասին բազմից յարաշահումն ու աղետալի արտագաղթը մէր ժողովուրդին սպառնացող այլասեռման վտանգը մի քանի անհերքելի փաստագիտութեան ին այն ահազանգային դրութեան, որուն մէջ կը գտնուինք ազգութիւն: Դժբախտութիւնը, ինչպէս կը գրէին 1976-ին «կը կայանայ աշն իրողութեան մէջ, որ ուժ ունեցողը կ'անգիտանայ Լիբանանի (այսօր նաև Հայաստանի) պէտքերը, իսկ այդ պէտքերուն գիտակցողը չունի կարծես բաւարար ուժը, գործադրելով ազգականացները իրավիճակի մէջէն անցնող պետութեանց համար, մէր «կը Փնտութիւնի Առաջնորդ» (Յուն-

շար.թ էջ 9

ՇՆՈՐՀԱԿՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

**ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ.
ԽԱՅԶԻԿ ԵՒ ԺԵՆԻՎ ՔԷՇԻՇԵԱՆ**

ԼԻԲԱՆԱՆ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԴԵՊԻ ՈՒՐ...

Ծարունակուած էջ 8-էջ

ուար 2, 1999) յօդուածին մէջ կը գրէինք. «Մեր ազգը կը բոլորէ իրավիճակ մը, որու նմանը հարիւ- րամեակներ առաջ բոլորած էր եւ որու հասկացողութիւնը ըմբռնելի է միայն անոնց համար, որոնք ծանօթ են մեր պատմութեան ծալ- քերուն: Մեր գոյութեան երթը ամրապնդելու կոչուած հրամայա- կաններու առջեւ կը գտնուինք, որոնք կը պարտաւորեցնեն մեր ազգի բոլոր ուժերու լարումը ամէն մակարդակի վրայ, յանուն նոյն նպատակին: Այս մարտահրատէրա- յին բարդ իրավիճակը կը պարտա- ւորեցնէ նաեւ ծնունդը, հրապարակ գալը առաջնորդի մը՝ քաջատեղ- եակ մեր հազարամեակներու պատ- մութեան ուսուցմունքներուն, քա- ջատեղեակ ներկայի ազգային թէ միջազգային իրադրութեանց, յատակատեսիլ դեկավար մը, որ ժողովուրդի ողջ կարողականու- թիւնը ուղղէ եւ առաջնորդէ այդ տեսիլքի ուղղութեամբ»: Յօդուա- ծը կը վերջացնէինք հետեւեալ խօսքերով. «Եթէ 1998-ն անցու- մային շրջան մը նկատելով, փոր- ձենք արդարացուցիչ պատճառներ գտնել մեր այս շփոթ վիճակին, 1999-ն անպայմանօրէն որոշիչ դեր պէտք է խաղայ, որովհետեւ կարելի չէ այս ընթացքը շարունակել, առանց վերջաւորութեան տուժե- լու: Մինչ այդ, առաջնորդ կը փնտռուի: Նորը եւ կամ ներկայի թէ հինի վերափոխուածը»: 1999- ին, խորհրդարանական ընտրու- թիւններուն յաղթանակած «նոր»ի (Վազգէն Սարգսեան) եւ «հին»ի (Կարէն Դեմիրջեան) միացեալ դա- շինքը մեզ կը յուսադրէր, որ Հայաստան պիտի ընթանայ մեր վերեւ նշած ճիշտ ուղիով, սակայն վրայ կը համնէր Հոկտեմբեր 27-ի սպանելը (որ կարելի է համեմատել Լիբանանի նորընտիր նախագահ Պէջիր ձեմայէլի (1982) եւ վարչա- պետ Ռաֆիք Հարիրիի (2005) ահա- բեկութեանց), որ մեր նորաստեղծ պետականութեան հիմքերը կը խախտէր եւ երկիրը կը միխճէր տիղմի մէջ: Անգամի մը համար եւս, կուսակցական եւ հատուածա- կան շահերը կը ճգմէին ազգայինը:

«Ապագան Գուշակելու Լաւագոյն Կերպը Զայն Կերտելն է» (Ցունուար 1, 2000) յօդուածին մէջ կը գրէինք. «Պէտք է կուսակցական եւ համայնքային մտածողութիւնը փոխարինել պետական մտածողու-

թեամբ, որովհետեւ մենք վերջապէս նուաճած ենք մեր անկախ պետականութիւնը եւ պէտք է ըստ այնմ բարեփոխենք մեր մտածելակերպը... Բանավէճերու եւ հրապարակային քննարկումներու միջոցաւ, հայ քաղաքական մտքի զարգացումն ու հասունացումը լաւագոյն ապաւէնը պիտի դառնայ դիմագրաւելու մեր առջեւ ցցուող մարտահրաւէրները եւ ապրելու այն ներկան ու կերտելու այն ապագան, որուն արժանի ենք ազգովին:»

«Վաստնուած Տասնամեակը» (Ցունուար 9, 2010) յօդուածին մէջ կը գրէինք. «Ազգերու յառաջիսաղացքը կը պարտինք անհատներու, որոնք բարձր իտէալներու հետապնդումով իրենց անձնական կեանքերը արժեւորելու ձգութէն անդին, նոյն ոգիով կը համակեն ժողովրդային լայն շրջանակները, նպաստելով նաեւ անոնց վերելքին։ Յառաջիսաղացք չարձանագրուիր հոն, ուր կը կաշկանդուի վերելքի եւ արժեւորման հիմք հանդիսացող՝ խօսքի ու մտքի արտայացտման ապատութիւնը։» Ու արժեւորութը կատարելով Ռոպերդ Քոչչարեանի իշխանութեան տասը տարիներուն, զայն կ'որակէինք «Վաստնուած Տասնամեակ»։ Յօդուածը կ'աւարտէինք հարցումով մը. «Այս ընթացքով ո՞ւր հասած կ'ըլլանք յաջորդ տասնամեակի աւարտին։» Ներկայիս, երբ աչքի առջեւ կ'ունենանք Սերժ Սարգսեանի իշխանութեան տասը տարիները, վստահաբար կրնանք հաստատել, որ «Յառաջ Հայաստան» եւ «Ապահով Հայաստան» լոգունգներով առաջնորդուած իր երկու շրջաններու ընթացքին Հայաստան թէ՛ նահանջեց եւ թէ՛ անապահով դարձաւ։ 2009-ին, երբ «Փրոլիքոլիկը» գծով Սերժ Սարգսեան կազմակերպեց իր Լու Անջելըս ացըը ու դիմաւորուեցաւ «դաւաճան», «հեռացիր», «Հրաժարիր» եւ այլ պաստառներով, ինդրին խորքը բացայացելու եւ լուծման ճամբանցոց տալու նպատակա մէր բարձրացուցած ցուցանակը՝ «Ժողովրդավարութիւն, ոչ թէ աւատափետութիւն», դժբախտաբար խեղդուեցաւ աղմուկին մէջ։

ի՞նչու համար մեզ նման համեստ վերլուծաբան մը կարողացաւ տեսնել այն, որուն ընդունակ չեղան տասնամետակներու եւ նոյնիսկ աւելի քան հարիւրամեայ փորձով յոխորտացողներ։ Պատասխանը շատ

պարզ է: Որովհետեւ մեր մէջ կը խօսէր ազգասէրը եւ ոչ թէ անձնասէրը: Որովհետեւ մեր մէջ կը խօսէր անշահակինդիրը եւ ոչ թէ շահամոլը: Որովհետեւ մեր մէջ կը խօսէր ազգային գերազոյն շահերու պաշտպանը եւ ոչ թէ իր նեղ հատուածական շահը հետապնդողը: Որովհետեւ մեր մէջ կը խօսէր պատմութեան դասը ընկալող պատասխանատու մարդը եւ ոչ թէ պատեհապաշտը: 484 թուին կնքուած Նուարսակի դաշնագրի կէտերէն մին, չփարձատրելու օտարին գոր-
շը:

ծիք ծառացողը, այլ՝ արժանաւորը
հասցնել պաշտօնի, ընկալումն էր
իրենց հատուածական շահերը հե-
տապնդող պարսկասէր եւ յունասէր
հայ նախարարներու կոփւներու
աւերին, որ յանգեցաւ Արշակուն-
եաց թագաւորութեան, իմա՞ մեր
պետականութեան անկման։ Դէպի
ուր կ'երթանք այս ընթացքով։

Սեր վերեւ նշուած 1976-ի յօդուածին զրաֆննուած բաժնին մէջ, անդրադառնալով մտաւորականութեան կարեւոր դերակատարութեան, կը գրէինք, որ ան «կը ձեւավորէ ու կը զարգացնէ ազգային անկախութեան հարցը ու ժողովուրդը կը մղէ պայքարի, անոր իրականացման համար։ Ու անկախութիւնը, իրաւունքին նման, կը խլուի, չի արուիր։ Ան կը կերտուի հազարաւոր քաղաքացիներու արեան գնով։ Անկախութեան պայքարը անհրաժեշտութիւն մըն է, որպէս զի ժողովուրդին մէջ գոյութիւն առնէ ու զարգանայ հայրենիքի հանդէպ սէրն ու նուիրումը, որպէս զի մէջտեղ գայ գատ մը, որուն իրազործման համար ժողովուրդին բոլոր անդամները պայքարին ու գոհուին, որպէս զի ժողովուրդը մէկ հոգի ու մարմին դառնաց։ Երրորդ աշխարհի երկիրներուն համար անհրաժեշտ է այս հանգրուանէն անցնիլ, որպէս զի կարողութիւնը ունենան ապագայի մարտահրաւերները դիմակալելու։»

1998-ին, Հայաստանի Գ. Հանրապետութեան Ա. Նախագահ Լեռն Տէր Պետրոսեան, իր «Պատերազմ» թէ Խաղաղութիւն. Լրջանալու Պահը» յօդուածով դիմեց ժողովուրդին եւ մանաւանդ՝ մտաւորականութեան, սկսելու համատարած քննարկում մը, թէ ի՞նչ ուղիներով կրնանք ամրակայել մեր նորանկախ պետականութիւնը: Դժբախտաբար ազգովին թերացանք ընդառաջելու այդ մարտահ-

րաւէրին: Ու ժպրան Խալիլ ժպրանի բնութագրութեամբ, մեզի տիրեցին աղուեսներ ու ձեռնածուներ, որոնք կարկտնելով եւ ձիմուելով երկիրը հասցուցին այսօրուան իրավիճակին: Վերջապէս, միայն քանի մը ամիսներէ ի վեր եւ յատկապէս Ապրիլեան քառօրեայ պատերազմի եւ Յուլիսեան յուսահատական արարքէն ետք Հայաստանէն թէ սփիւռքէն հրապարակ եկան նորաստեղծ խմբաւորումներ, որոնք սկսան հնչեցնել համայնական կոչեր, մեր դիմագրաւած վտանգաւոր իրավիճակին կապակցութեամբ: «Արդարութիւն Հայաստանի Մէջ», «Համաշխարհային Հայերու Ապագան Այսօր է», անհատական թէ խմբային «բաց նամակ»ներ, քանի մը օրինակներ են այդ կոչերէն: Արագ ակնարկ մը այս կոչերուն վրայ բաւարար է տեսնելու, որ իրավիճակի լրջութեան գիտակցութիւնը համատարած է եւ որ անհրաժեշտ կը դարձնէ լուծման գծով գործնական քայլերու նախաձեռնումը: Յստակ կը դառնայ նաեւ, որ կ'առաջարկուին գլխաւոր երկու ուղղութիւններ: Մինչ երկարաժամկետ, համագործակցութեամբ ներկայի իշխանական համակարգին, իսկ միւսը՝ անմիջական, համընդհանուր քաղաքացիական շարժումով: Առաջին ուղղութեան ջատագովը «Համաշխարհային Հայեր»ն են, իսկ երկրորդինը՝ «Արդարութիւն Հայաստանի Մէջ»ինները: Առաջինը վերնախաւի մարդիկ են, ընդհանրապէս գործարարներ, իսկ երկրորդը՝ ժողովրդային, ընդհանրապէս արուեստագէտները: Առաջինը կոչ կ'ուղղէ ստեղծելու «համագործակցութեան եւ համախմբան աննախաղէպ ողի», առանց յացնելու թէ ի՞նչպէս, իսկ երկրորդը կը թուարկէ Հայաստանի ժխտական երեւոյթները եւ քաղաքացիական շարժմամբ զանոնք դրականով փոխարինելու անհրաժեշտաւորթիւնը:

Գիտակցելով հանդերձ, որ կազմաւորման գործընթացի մէջ եղող համաշխարհային նոր համակարգը կ'ընթանաց ի նպաստ վերնախառիշացներուն, չենք կրնար չնկատել, որ այն կրնաց յանդիլ բեւեռացման եւ հուսկ՝ յեղափոխութեան, երբ կ'անտեսուին ժողովրդային լայն խաւերը: Ի վերջոյ, ժողովուրդն է յենարանը վերնախառէն գալիք որեւէ նախաձեռնութեան մը յաջողու-

Ծար.ը էջ 43

ՇՆՈՐՉԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒԻՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԿԱՐՈ ԵՒ ԱՆԻ ՊԵՔԱՐԵԱՆ

ԵՐՏՈՂԱԿԱՆ «ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԸ»

ՍԱԻԴ ՉԵԹԻՆՈՂԱԼՈՒ

Մուսուլի եւ էկեան կղզիների վրայ տիրապետութիւնը «քննարկման հանելու» համար էրտողանի կողմից օրակարգ բերուած Ազգային ուխտը միեւնոյն ժամանակ հայերի, յոյների, ասորիների եւ պնտացիների ցեղասպանութեան խոստովանութիւնն է

Առաջին աշխարհամարտին մեծ կայսերապաշտական նկրտումներով մասնակցած, սակայն պատերազմի վերջում պարտութիւն կրած Օսմանեան պետութեան եւ մուսուլման (թուրք, քուրս, չեռքեզ, լազ...) հասարակութեան համատեղ մտահոգութեան առարկան, մասնատման վտանգից զատ, պատերազմի ընթացքում մարդկութեան դէմ գործած յանցանքների համար պատժից խուսափումն էր եւ վախր առ այն, որ հաշիւ կը պահանջուի քառամեայ պատերազմի ընթացքում ֆինանսական աղբերի դեր կատարող հայ, յոյն, պոնտացի, ասորի ժողովուրդներից բունագաւթուած ունեցուածքի եւ արժէքների համար եւ այդ ամէնն իրենց ձեռքից ետ կը վերցուի: Իրաւունքների պաշտպանութեան ընկերութիւնների կառուցուածքն ու գործառոյթն էլ միտուած էր հեռացնելու այս վտանգը:

Այս առաձգական բովանդակութիւնն է, որ Հնարաւոր է դարձնում այն օրակարգ բերել ցանկացած պահի:

Այս տեսանկիւնից, ինչպէս քեմալիստական/ազգայնամոլական շարժման/Ազգային պայքարի իւրաքանչիւր քաղաքականութեան եւ թէզի դէպքում, այնպէս էլ թէ՛ ներքին, թէ՛ արտաքին լսարանացին բնոյթ ունեցող Ազգային ուխտի պարագայում անպակաս է ցեղասպանութեան ստուերը: Ազգային ուխտի 7-րդ կէտը ակնյայտօրէն վերջանում է ցեղասպանութեան յանցանքի ծանր ստուերով:

Հնդունուած է համարել, որ Ազգային ուխտն ընդունուել է Միութիւն եւ Առաջադիմութիւն ընկերութեան տեղական կազմակերպութիւնների եւ համագործակցողների կողմից նշանակուած անձանցից ձեւաւորուած վերջին Օսմանեան մէճլիսի՝ 1920թ. Յուն-

րով տեղափոխուել է մէճլիսի օրակարգ, ապա հնչեցրած զգացմունքային եւ ազդեցիկ ելոյթի չնորհիւ ընթերցուել է 1920թ. Փետրուարի 17-ի նիստում: Տեքստը թէպէտ բաղկացած է 7 կէտից, սակայն շրջանառութեան մէջ է գտնուում 6 կէտը, իսկ վերջին՝ 7-րդը մոռացութեան է մատնուել:

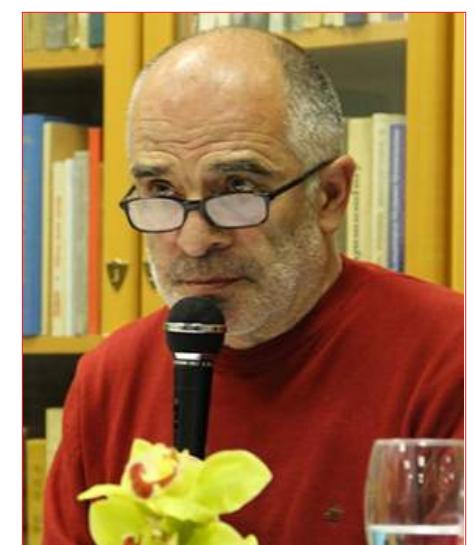
Մինչդեռ հէնց սա է այն բախտորոշ կէտը, որտեղ ճնշող է Հայոց Ցեղասպանութեան ուրուականը:

Առասպելական այս տեքստը, որի՝ Օսմանեան մէճլիսի կողմից ընդունման հանգամանքը կասկածի տակ է առնուում, միակողմանիորէն հոչակուած լինելով, չունի միջազգային իրաւական որեւէ պարտաւորութիւն: Դրա 6 կէտերը 96 տարի է, ինչ ներքին քաղաքականութեան մէջ անհամեշտութեան դէպքում օրակարգ բերուող ազգայնամոլական գաղափարաբանութեան մի մասնիկն են:

Ազգային ուխտի արտաքին նպատակն էր խոչընդոտել ձեռք զցուած քրիստոնէական ունեցուածքի վերադարձը իրական տէրքին եւ կանիել պատերազմի ընթացքում մարդկութեան դէմ գործած յանցանքների, կարճ ասած, ցեղասպանութեան համար ստանալիք հնարաւոր պատիժը:

Ներքին նպատակն ուղղուած էր 1918թ. Հոկտեմբերի 30-ի Մուտրոսի բանակցութիւնների ընթացքում օսմանեան սահմաններից ներս ընկած աշխարհագրութեան վրայ իսլամական միութեան ապահովմանը: Այս նպատակը ժամանակի հրամայականն էր: Երբ նպատակը պարզ է դառնուում, ժամանակի պետութեան կամ պետութեան դեկավարների կողմից, որպէս կաշկանդող հանգամանք ընդունելով, արհամարդւում եւ չի կիրառուում գործնականում: Տեքստն արդէն վերածուել է անհրաժեշտութեան դէպքում օրակարգ բերուող քաղաքական գործիքի:

Երբ այլեւս անհրաժեշտութիւնը չէր զգացուում, Մուսթաֆա Քեմալն այսպիսի հետաքրքիր պատասխան էր տալիս քննադատութիւններին. «Երանի ~ չգրէիք, գլուխներս ցաւի տակ դրեցիք»: Սահմանները քննարկողներին էլ պատասխանում էր. «Նախ պէտք է հասկանալ, թէ ինչ է Ազգային ուխտը, ապա նոր բացայացել, թէ ովքեր են ազգեսորները: Ազգային ուխտը երբեք այս կամ այն գծով

սահման չի գծել, այս սահմանը գծողն ազգային շահն է...»: Այս խօսքերով փակում էր թեման՝ պէտք եղած ժամանակ կրկին վերաբայելու պայմանով[1]:

Մրանով պայմանաւորուած՝ արաբների մեծամասնութիւն կազմող հողերում առաջին կէտով նախատեսուած քուշարկութիւնը երբեք օրակարգ չի բերուում: Դեռ Թ. է. Լուրենսի հետ կատարած հանդիպումներից գիտենք, որ Մուսթաֆա Քեմալը 1917թ. հրաժարուել էր արաբների մեծամասնութիւն կազմող հողերից[2]: Սա կարելի է տեսնել նաեւ թալէաթի «Սեւ կազմով նօթատետրի»[3] նշումներից եւ ցեղասպանութեան ընթացքում մահուան ճանապարհի քարտէզներից:

Մեր օրերում էրտողանի եւ կից լրատուածիջոցների կողմից օրակարգ բերուած տեքստը, ինչպէս միշտ, ուղղուած է ներքին քաղականութեանը, եւ ինչպէս նրա ընդունման ժամանակաշրջանում, այնպէս էլ այժմ, չի կարելի ասել, թէ կ'ունենալ որեւէ ազդեցութիւն: Մենք դէմ յանդիման ենք մի երեւոյթի, երբ ջանք է գործադրուում անորոշ ժամանակաշրջանի արգասիք այս տեքստը կենանքի կոչել մեր օրերում Մերձաւոր Արեւելքում ձեւաւորուած արհեստական քառոսի մթնոլորտուում:

Ազգային ուխտի հետ ոչ մի կապ չունեցող, իկէեան ծովում Յունաստանի տիրապետութեան անդամականի արգասիք այս տեքստը կենանքի կոչել մեր օրերում Մերձաւոր Արեւելքում ձեւաւորուած արհեստական քառոսի մթնոլորտուում:

Ազգային ուխտի հետ ոչ մի կապ չունեցող, իկէեան ծովում Յունաստանի տիրապետութեան անդամականի արգասիք այս տեքստը կենանքի կոչել մեր օրերում Մերձաւոր Արեւելքում ձեւաւորուած արհեստական քառոսի մթնոլորտուում:

Ազգային ուխտի հետ ոչ մի կապ չունեցող, իկէեան ծովում Յունաստանի տիրապետութեան անդամականի արգասիք այս տեքստը կենանքի կոչել մեր օրերում Մերձաւոր Արեւելքում ձեւաւորուած արհեստական քառոսի մթնոլորտուում:

Ազգային ուխտի հետ ոչ մի կապ չունեցող, իկէեան ծովում Յունաստանի տիրապետութեան անդամականի արգասիք այս տեքստը կենանքի կոչել մեր օրերում Մերձաւոր Արեւելքում ձեւաւորուած արհեստական քառոսի մթնոլորտուում:

Ազգային ուխտի հետ ոչ մի կապ չունեցող, իկէեան ծովում Յունաստանի տիրապետութեան անդամականի արգասիք այս տեքստը կենանքի կոչել մեր օրերում Մերձաւոր Արեւելքում ձեւաւորուած արհեստական քառոսի մթնոլորտուում:

Ազգային ուխտի հետ ոչ մի կապ չունեցող, իկէեան ծովում Յունաստանի տիրապետութեան անդամականի արգասիք այս տեքստը կենանքի կոչել մեր օրերում Մերձաւոր Արեւելքում ձեւաւորուած արհեստական քառոսի մթնոլորտուում:

Ազգային ուխտի հետ ոչ մի կապ չունեցող, իկէեան ծովում Յունաստանի տիրապետութեան անդամականի արգասիք այս տեքստը կենանքի կոչել մեր օրերում Մերձաւոր Արեւելքում ձեւաւորուած արհեստական քառոսի մթնոլորտուում:

Ազգային ուխտի հետ ոչ մի կապ չունեցող, իկէեան ծովում Յունաստանի տիրապետութեան անդամականի արգասիք այս տեքստը կենանքի կոչել մեր օրերում Մերձաւոր Արեւելքում ձեւաւորուած արհեստական քառոսի մթնոլորտուում:

Ազգային ուխտի հետ ոչ մի կապ չունեցող, իկէեան ծովում Յունաստանի տիրապետութեան անդամականի արգասիք այս տեքստը կենանքի կոչել մեր օրերում Մերձաւոր Արեւելքում ձեւաւորուած արհեստական քառոսի մթնոլորտուում:

Ազգային ուխտի հետ ոչ մի կապ չունեցող, իկէեան ծովում Յունաստանի տիրապետութեան անդամականի արգասիք այս տեքստը կենանքի կոչել մեր օրերում Մերձաւոր Արեւելքում ձեւաւորուած արհեստական քառոսի մթնոլորտուում:

Ազգային ուխտի հետ ոչ մի կապ չունեցող, իկէեան ծովում Յունաստանի տիրապետութեան անդամականի արգասիք այս տեքստը կենանքի կոչել մեր օրերում Մերձաւոր Արեւելքում ձեւաւորուած արհեստական քառոսի մթնոլորտուում:

Ազգային ուխտի հետ ոչ մի կապ չունեցող, իկէեան ծովում Յունաստանի տիրապետութեան անդամականի արգասիք այս տեքստը կենանքի կոչել մեր օրերում Մերձաւոր Արեւելքում ձեւաւորուած արհեստական քառոսի մթնոլորտուում:

Ազգային ուխտի հետ ոչ մի կապ չունեցող, իկէեան ծովում Յունաստանի տիրապետութեան անդամականի արգասիք այս տեքստը կենանքի կոչել մեր օրերում Մերձաւոր Արեւե

ԵՐՏՈՂԱՆԻ «ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԸ»

Հարուճակուած էջ 10-էն

Ժիշի դեր: Այս այս անգամ օրակարգ է բերուել որպէս էրտողանի նախագահական (իրականում միապետական) համակարգի անցման ճանապարհին խոչընդոտները վերացնելու օպերացիայի մի մաս:

Միեւնոյն ժամանակ պատահական չէ, որ ինչպէս նախորդ անգամ այն համընկել է Առաջին աշխարհամարտի աւարտին, երբ արեւմուտք յոզնած էր պատերազմից, այս անգամ չէ համընկում է մի ժամանակի, երբ արեւմուտքը յոզնած է փախստականներից: Արեւմուտքը դարձել է էրտողանի մասնակցութեամբ իր իսկ ծնած փախստականների խնդրի գերին: Ներքին քաղաքականութիւնը ձեւաւորելու գործում էր դոգողանը ցանկանում է օգտագործել նոյնիսկ այս կրիստոկական վիճակը: Փախստականների կիզիչ հոսքի խնդրի՝ բերներան փոխանցուելով շահարկումն ածանցեալն է այն իրավիճակի, որն առաջ է եկել իր իսկ ստեղծած մղածաւանջի հետ արեւմուտքի դէմ առ դէմ յայսնուելու արդինքում: Ենթադրում է, որ արեւմուտքը չի կարողանալու ձայն հանել:

Փախստականների խնդիրը «Խալամական Պետութեանը» կերակրելու գինն է: Այն թուրքիայի յարուցած մի խնդիր է, որը Մերքըլի անհեռատես քաղաքականութեան, Յունաստանի պատանդառութեան եւ ծնկի բերման օփերացիայի մի մասն է: Արեւմուտքի յանցակցութիւնը արգելք է խնդիրն էրտողանին լիշեցնելու ճանապարհին:

Միւս կարեւոր կողմն այն է, որ ԺՀԿ-ն (CHP) եւ ԱՃԿ-ն (MHP) նոյնպէս տարուած են այս ազգայնամոլական լուսապատճեն գրաւչութեամբ. Ազգային/Ազգայնական համաձայնութիւն:

Ազգային Ուխտի 2-րդ կէտը կապուած է 1918թ. Հոկտեմբերի 30-ին օսմանեան բանակների տիրապետութեան տակ գտնուող Պաթումի նահանգի հետ: Սա չի բարձրածանուում, քանի որ չեն ուզում հակառակուել Փութինի հետ այս հարցում: Մինչդեռ Պաթումը կազմում է Ազգային ուխտի հէնց առանցքը:

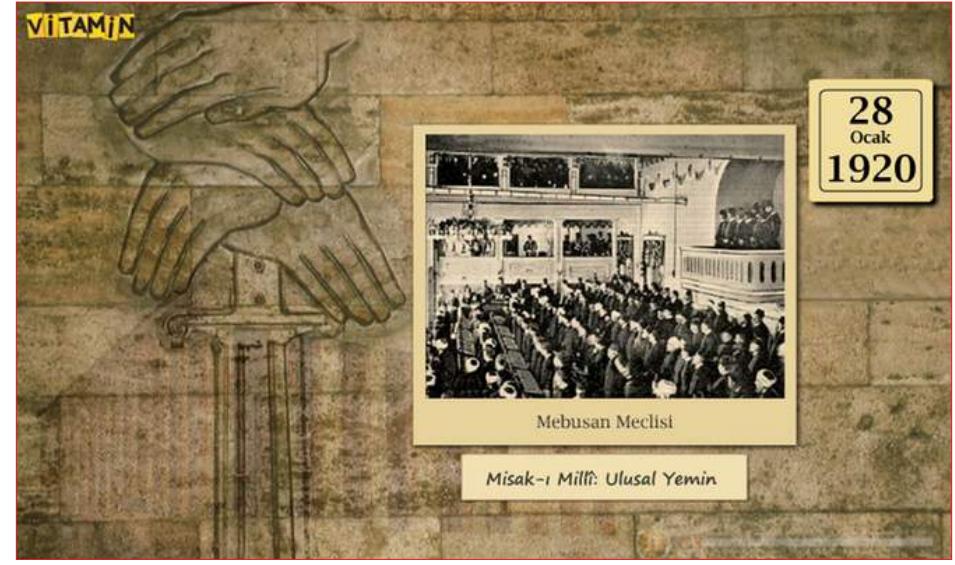
Պաթումը 1921թ. Մարտի 16-ի Մուկուայի պայմանագրով յանձնուել է Խորհրդացին Միութեանը, իսկ թուրքական միաւորութիւնը Պաթումից 7-րդ օրը կազմուած էրտողանին (խաղաղապահութիւն եւ այլն):^[4]

ուել 1921թ. Մարտի 24-ին: Արեւմտեան թրակիայում էլ չի յաջողուել իրականացնել 3-րդ կէտով նախատեսուած քուէարկութիւնը, եւ լոզանում որոշուել է այն թողնել Յունաստանի սահմաններում:

Քննարկման ենթակայ չէ փոքրամասնութիւնների հետ կապուած 5-րդ հետի հոետորաբանական բնոյթը. Թուրքիայի քաղաքացի հանդիսացող քրիստոնեաներն ու յուղացականները ոչնչացուել են բոնութեամբ ուղեկցուող մի ծրագրի շրջանակներում:

Գալով այսօրուայ օրակարգի ամենակարեւոր կետին՝ Մուսուլին, Հոկտեմբեմբերի 30-ին, երբ կնքուել է Մուտքոսի զինադաղարը, Օսմանեան պետութեան ձեռքում էր ոչ թէ Մուսուլին ամբողջութեամբ, այլ նրա մի մասը: Անգլիացիները, ինչպէս նախատեսուած էր Մուտքոսի համաձայնագրի 7-րդ կէտով, 1918թ. Նոյեմբերի 7-ին գրաւում են Մուսուլին ամբողջութեամբ: Այդ ժամանակաշրջանում չկար ոչ մի ուժ եւ ոչ էլ ցանկութիւն՝ առարկելու տեղի ունեցածը: Մուսթաֆա Քեմալը մտահոգուած էր այն քրիստոկան մեծամասնութիւնից, որ ձեւաւորուելու էր Մուսուլի ներառմամբ: Ուշադրութիւն մի՛ դարձրէք այսօրուայ հոետորաբանութեանը, ուժ այսօր էլ չկայ: Էրտողանի այսօրուայ «Մուսուլ, Ազգային ուխտ, կիէնան կղզիներ» հոետորաբանութիւնը ոչ այլ ինչ է, քան «միապետութեան» զնացող ճանապարհի անհարթութիւնները ողորկելուն միտուած դատարկ խօսքեր եւ չունի ուրիշ ոչ մի իմաստ: Հեռու է իրականութիւնից: Պէտք եղած ժամանակ օրակարգ բերուող Մուսուլը մի հողակոր է, որ ժամանակին վաճառուել է փողի դիմաց: Այն մասին, որ թուրքիան այստեղ իրաւականորէն ոչ մի աղդեցութիւն չի ունենալու, այսպէս է գրում Պատրիարքն Օրանը.

Լոզանի 3/2 կէտով Ազգերի լիկային (այսինքն Անգլիայի կամքին) է յանձնուել, այժմ էրտողան ուզում է «Մուսուլի նուանող» դառնալ: Սակայն ոչ մի պետութիւն եւ ոչ մի էթնիկ-կրօնական հանրապետութիւն չի ուզում, որ թուրքիան այստեղ մտնի: ՄԱԿ-ի ժամանակներում էլ օրէնք է՝ «նախկին տէրը» չի կարող մասնակցել այդ տարածքի միջազգային կարգառութեանը (խաղաղապահութիւն եւ այլն):^[4]

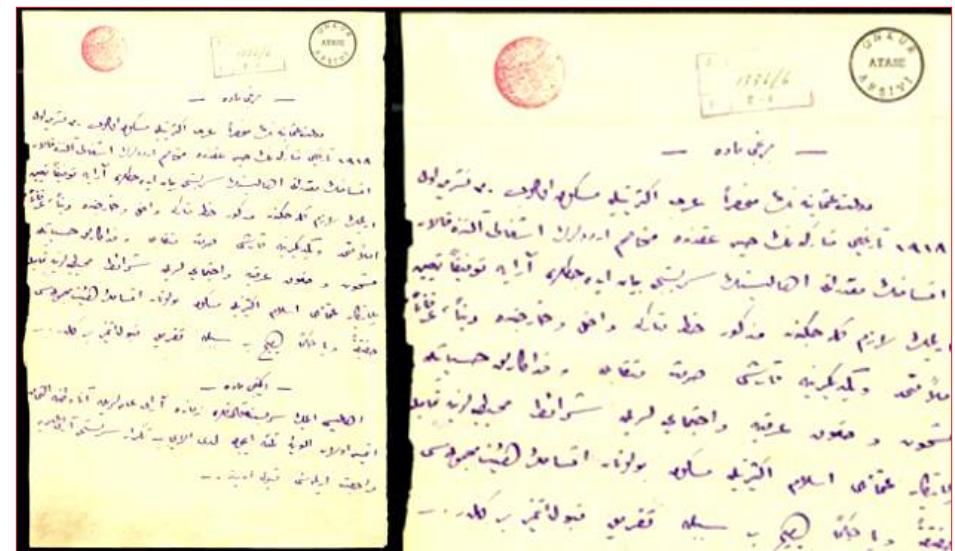

Mebusan Meclisi

Misak-i Millî: Ulusal Yemin

Արաբական արշաւանքի հետքերով, նոյն Մարճ Տապիկի դիրքերից, որպէս երկրորդ Մարճ Տապիկի արշաւանք՝ Սիրիա մուտք գործելը միայն ծաղրանկարի բնոյթը ունի «միապետութեան» ճանապարհին եւ կրում են զուտ սիմուոլիկ իմաստ:

Ճեշտութեամբ կարող ենք ասենք, որ շատ մեծ նախագծեր Օսմանեան սուլթանների անուններով անուանակոչելով նէօ-օսմանեան պատրանք ստեղծելն ու Մուսթա-

լի ծնկի բերման հետ: 1955թ. Մեպտեմբերի 6-7-ի պոգրոմով ՆԱԹՕ-ի հարաւարեւելեան թեւը փաստացիօրէն սահմանափակուել է թուրքիայի Հանրապետութեամբ:

Ցաւալի է ասել, որ չի մնացել այլեւս մէկը կամ որեւէ մի մեխանիզմ, որ կը լիշեցնէր էրտողանին, որ մահացու արկածախնդրութիւն է Միութիւն եւ Առաջդիմութեան նուանող մասնակցութիւնը:

Փա Քեմալի դերում խաղալը բնաւ «միապետութեան» տանող ճանապարհի կարծող գործօններ չեն: Անհրաժեշտ է, որ որեւէ մէկն էլ սա էրտողանին ասի:

Իրականում աչքի է զարնում 6 կէտերով շրջանառութեան մէջ գտնուող Ազգային ուխտի 7-րդ կէտը, որ լիշտակւում է որպէս «Անկախ կէտ» կամ «Պատժի համաձայնութիւն»:

Նրանով նախատեսուած է

Հար.ը էջ 12

ՇՆՈՐՀԱԿՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԻԱՐ ԳՐԻԳՈՐ ՇԵՆԵԱՆ

ԷՐՏՈՂԱՆԻ «ԱԶԳՎՅԻՆ ՌԻԽՏԸ»

Շարունակուած էջ 11-էն

Հարցաքննութիւն սկսել ընդհանրական պատերազմը ծնող ճգնաժամերից սկսած մինչեւ Մէջլիսի բացումը պատերազմին մասնակցելու, այն դեկավարելու եւ ուղղորդելու գործում եւ գլխաւորապէս ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ «պետութեանն ու ազգին վնաս տուած» նախարարների խորհրդի անդամների եւ նրանց հետ համագործակցողների նկատմամբ:

Ինչպէս նշել ենք վերը, իրաւունքների պաշտպանութեան ընկերութիւնների կառուցուածքն ու գործառութն էր կազմակերպել այն աշխատանքները, որոնք ուղղուած էին հնագոյն քրիստոնեայ ժողովուրդներից զաւթուած ունեցուածքի պահպանմանը, յաղթանակած պետութիւնների կողմից սահմանուելիք պատիժների եւ դրանցից բխող վախերի հեռացմանը: Իրաւունքների պաշտպանութեան ընկերութիւններում ցեղասպանութիւնն իրագործողների միասնութիւնն ամրապնդող շարժառիթն այն վախն էր, որ մահուան ուղեւորութիւնից պատահաբար ողջ մնացածները կարող են ետ վերադառնալ ու հաշիւ պահանջել: 7-րդ կէտը, որ թղթին է յանձնուել եւ ընդունուել պատժուելու վախից դրդուած եւ շօշափում է ցեղասպանութեան յանցանքը գործողների դատավարութիւնը, միաժամանակ ունենալով «ինքնահարցաքննութեան» բնոյթ, դատապարտուած է մոռացութեան մատնուելու վտանգն անց-

նելու պահին:

Պատքըն Օրանն այսպէս է բացատրում 7-րդ կէտի մոռացութեան մատնուելն ու օրակարգից հանուելը. «Հայկական աքսորը քննութեան առնող մի տեքստ առաջնային չէ այն ժամանակահատուածում, երբ տիրապետող է «Մեծ Հայաստանի» «Նախագիծը, բացի այդ այն օտարացնելու է Անատոլիական շարժմանը աջակցող (եւ հայերի ունեցուածքին տիրացած) հեղինակութիւններին»[5]:

Քանի որ Ազգային ուխտը կրկին օրակարգում է, խնդրե՞մ, թողլ քննարկուի: Ինչ կ'ասէք առաջնայնութիւնը 7-րդ կէտին տալուն: Ցեղասպանութեան տուժածների արդարութեան պահանջն ու պայքարը 100 տարի անց էլ շարունակում է մնալ մեր օրերի ամենախոցելի հարցը: Այս հարցում են հատում արեւմուտքի կողմից մոռացուած/անտեսուած մարդկութեան ողջ փորձառութիւնն ու մարդկային արժէքները:

[1] Fikret Baskaya, Misak-i Milli: Bir Efsaneyi Sorgulamak www.devrimcikaradeniz.com/etiket/fikret-baskaya-misak-i-milli-bir-efsaneyi-sorgulamak (31.10.2016)

[2] Երբ Մուսթաֆա Քեմալը դեռ Դամակոսում էր, մի օր օգնականը յայտնում է, որ մի բեղուին ուզում է տեսնել իրեն: Զէնքի խուզարկում կատարելուց յետոյ մարդուն ներս առան: Վերջինս ձեռքին ունէր Հունէնի որդու եւ Շէրիֆի բանակի հրամանատարը ֆայսալի նամակը: Ֆայսալը բազմաթիւ պատճառներ ունէր անգիտացիք մէկն էլ պէտք է որ այդ նամակագրութիւնը լինի:

Կան-իսլամական կայսրութեանը: Քեմալի պատասխանը ֆայսալին տրուել է այս իմաստով: Լոռուրենսն այն փոխանցում է այսպէս «Մուսթաֆա Քեմալը գրում էր, որ արաբներն իրենց մայրաքաղաքում (Դամասկոս) տեղաւորուելուն պէս թուրքիայի բոլոր դժգոհ անձինք միանալու են իրենց եւ ինվէրի ու Անատոլիայում իր գերմանացի դաշնակիցների վրայ յարձակուելու համար որպէս ելման կէտօպուելու են արաբական շրջանից: Քեմալը յոյս ունէր, որ Տաւրոսի արեւելքում բոլոր թուրքական զինուած ուժերը կը միանան իրեն, այդպիսով հնարաւորութիւն կը ստանայ ուղիղ շարժուելու դէպի Ստամբուլ»: Այս նամակագրութիւնը որոշելու իրաւունքը չտալու համար»:

T.E. Lawrence, Die siebte Säulen der Weisheit, Leipzig 1936, էջ 693-695

In Johannes Glasneck, Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye, Onur Yayıncılık 2014, էջ 60-61 1917թից գրեթէ մինչեւ պատերազմի աւարտն ընկած ժամանակահատուածում Մուսթաֆա Քեմալին ուղամաձական կայսրութիւնը կը ստանայ ուղիղ շարժուելու դէպի Ստամբուլ»:

[3] Murat Bardakçı, Talat Pasa'nın Evrak-i Metrükesi, Everest Yayınları, İstanbul, 2009

[4] «Musul bizim olmaliydi» sözü yayilmacilik ile izah edilebilir. Agos Gazetesi 28.10.2016

[5] Baskin Oran, նշուած յուղած, Agos 28.10.2016

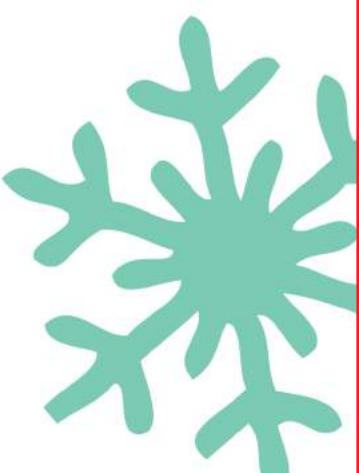
HAPPY HOLIDAYS

and a wonderful New Year from your friends at Umpqua Bank

Thanks for helping our community grow!

Avo Markarian, VP
700 N. Central Ave #150
Glendale, CA 91203
818-254-3498
avomarkarian@umpquabank.com

Gary Ketenchian, VP
16501 Ventura Blvd. # 101
Encino, CA 91436
818-464-9700
garyketenchian@umpquabank.com

Նորայայտ Արխիվներու Լոյսին Տակ ԵԶԵՐ ՍԴՅԿ ՊԵՅՐՈՒԹԻ ՄԱՍՆԱԳԻՒՂԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԵ ՏՈՔԹ. ԵՂԻԿ ԲԵՐԵՆԵԱՆ

Վերջերս մեր կողմէ յայտնա-
բերուած կարգ մը արխիվներ նոր
լոյս կը սփռեն ՍԴՀԿ Պէցութի
մասնաճիւղի պատութեան վրայ:
Այդ նիւթերը կը ներկայացնեն նա-
եւ ընդհանուր կարեւորութիւն,
որովհետեւ առնչուած են 1915-ին
Պէցութի եւ Դամակկոսի Հնչակ-
եան հիմք պատասխանատուներու
ձերբակալման եւ նահատակութեան
հետ, անոնց մէջ կ'արտացոլան նա-
եւ 1920 թուականին գոյութիւն ու-
նեցող միջ-կուսակցական յարաբե-
րութիւնները:

Նկատի առնելով որ հետաքրք-
րութիւնն ներկայացնող այդ փաս-
տաթուղթերը ցարդ շըրջանառու-
թեան մէջ չեն դրուած, ուզեցինք
զանոնք ներկայացնել ընթերցողին,
այս առիթով հակիրճ պատճական
ակնարկ մըն ալ կատակելով ՍԴՀԿ
Պէցը ութի մասնաճիւղի կազմու-
թեան եւ մինչ այդ անոր ունեցած
գործունէութեան վրայ:

Վերոյիշեալ փաստաթուղթե-
րը մնացած են ՍԴՀԿ Ամերիկայի
պատասխանատուներէն Ներսէս Փի-
լիկեանի անձնական թուղթերուն
մէջ։ Վերջինիս Հայաստան հաս-
տառառելիքն ետք, անոր արխիւր փո-
խանցուած է Հայաստանի Ազգա-
յին Արխիւր եւ կը պահուի ֆոնտ
408-ի տակ։ Այդ ֆոնտը, այլապէս
ալ հարուստ է Հնչակեան Կուսակ-
ցութեան վերաբերող նիւթերով։

Պատմական տուեալները ցոյց
կու տան որ, Պէլրութ ոտք կոխած
առաջին Հնչակեան գործիչները
եղած են Կուսակցութեան հիմնա-
դիրներէն Մարօ Նազարբէկեանը
և Աղապին (Կարապէտ Թուր Սար-
գիսեան, Զէյթունի 1895 թուակա-
նի ապատամբութեան ղեկավարը):
Անոնք Աթէնքէն (ուր ժնեւէն տե-
ղափոխուած էր Հնչակեան կելրո-
նատեղին), ծովու ճամբով 1892-ի
ամրան ափ ելած են Պէլրութի նա-
ւահանգիստը: Մ. Նազարբէկեանի
նպատակն էր մեկնիլ Աքիայի բեր-
դը (հիւսիսային Պալեստին), ուր
աքարուած էին մեծ թիւով Հնչակ-
եան յեղափոխականներ, որոնց մէջ
Գում Գաբուի ցոյցի վլխաւոր կազ-
մակերպիչներէն Յարութիւն ձան-
կիւլեան: Մարօ պէտք է կազմա-
կերպեր անոր փախուստը. ուստի
կը մեկնի Աքիայի բանատը ու ծած-
կելով իր ինքնութիւնը կը հան-
դիպի Յ. Ճանկիւլեանին հետ:

Աղասիի նպատակն էր կազ-

մակերպչական աշխատանքներուն
համար մեկնիլ կիլիկիս: Ան, իրեն
եղած յանձնարարութեան հիման
վրայ Պէլորութի մէջ կը փնտռէ եւ
կը գտնէ Եռուսուփ կեղծանունով հայ
կաթողիկէ անձը, որ կապ ունէր
«Հնչակ»ին հետ: Կը պարզուի որ
վերջինս հասարակ խաֆիէ
(լրտես) մըն է, որ անմիջապէս
կը մատնէ զինք: Աղասի կը ճեր-
բակալուի եւ նաւով կը դրկուի Կ.
Պոլիս: Մինչ այդ, Հասօ ծածկա-
նունով գործող Կարապետ Թուր
Սարգիսեանը, Գում Գաբուի ցոյ-
ցէն ետք ճերբակալուած եւ փա-
խուստ տուած էր : Ան, ի բացա-
կայութեան մահուան դատապարտ-
ուած էր: Անոր Կ.Պոլիս ուղղար-
կումը կը նշանակէր դրկել մահ-
ուան...:

Աղասիի կեցութիւնը Պէտքութ,
ներառեալ ոստիկանատան մէջ ան-
ցուցած երկու օրերը, անոր չեն
տար կուսակցական գործունէու-
թիւն կատարելու առիթը:

Սինչեւ կ. Պոլիս, Ալեքսանտրէղի նաւահանգիստին մէջ, Աղասի կը յաջողի փախուստ տալ կալանքէն եւ իր հետքերը թաքցնել: Կը ծանօթանայ ազատազրական գաղափարներով խանդավառ հայերու, որոնցմով կը կազմէ Ալեքսանտրէղի Հնչակեան առաջին մասնաճիւղը, որուն վարչութեան անդամները կ'ըլլան Ներսէս վրդ. Դանիէլեան, Քերովքէ Քէշիշեան, Եղիա Պէտէվեան, Յովհաննէս Ճիկէրճեան եւ Թորոս Սահակեան (Ֆարհատ): Որպէս ծովեզերեայ քաղաք, Ալեքսանտրէղի Հնչակեան մասնաճիւղը կապի կարեւոր դերը կը խաղաց Կիլիկիոյ յեղափոխական շարժումներուն եւ արտաքին աշխարհին միջեւ[1]:

Ալէքսանտրիկէն յետոց Աղա-
սի կ'անցնի Հալէպ ապա Քիլիս.
ան իր յուշերուն մէջ կը գրէ.
«Առաջին անգամ էր որ կը գտնէի
Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան կազ-
մակերպուած մասնաճիւղ մը ի Հա-
լէպ: Երկրորդը՝ գտայ ի Քիլիս,
որ ծնունդն էր Հալէպի, ու մասնա-
ւանդ ընկեր ինֆիէճեանին որ, եօ-
թը տարի բժիշկ եղած էր Քիլիսի
մէջ եւ ստեղծած ու կազմակեր-
պած հայ ու թուրք իրապէս ազա-
տական տարրերը»[2]: Աղասի կը
վկայէ թէ Հալէպի եւ Քիլիսի մաս-
նաճիւղերուն կապը շատ ամուր էր.
«Մասնաճիւղը ունէր իր կանոնա-

ւոր ու մշտագնաց ջորեպանը: Զի-
երը Քիլիսի եւ Հալէպի մասնա-
ճիւղերուն կը պատկանէին»: Աղա-
սի, այդ ձիուն վրայ եւ այդ «ջո-
րեպանին» հետ կը շարունակի իր
ճամբան դէպի Մուսա Լեռ եւ լեռ-
նային Կիլիկիա. «Հալէպէն դուրս
եկայ աննշմարելի կերպով, իբրև
վաճառական ձիւթափի եւ օճա-
ռի եւ առաջին անգամ ըլլալուկ
Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան Կո-
սակցութեան ձիուն վրայ: Ինչ որ
զիս կ'անհանգրատացնէր, դա ար-
մեր ջորեպան ընկերոջ անթափան-
ցելի լուռթիւնն էր: Այդ գեղեցիկ
հսկան կը հետեւէր ինձ կենդանի
Սֆինքի մը պէս»:

Աղասիի յուշերուն այս մասը
կ'առնչուի մեր նիւթին այն իմաս-
տով որ, ան իր այցելած շրջաննե-
րուն մասին կու տայ մինչ այդ
գոյութիւն ունեցած Հնչակեան
գործունքութեան բնութափիրը: Ան-
Պէտքութի մասին ոչինչ կը նչէ:

1903-ին Մկրտիչ Սուրբիասեանի (Զէյթունի ապստամբութեան հերոսներէն Կարապետ Սուրբիասեանի եղբայրը, կուսակցական ծածկանունը՝ Արտաշէս), Դամասկոսի բժշկական համալսարանի ուսանող Գրիգոր Մուշեանի (ապագային բժիշկ) եւ Պէյրութ-Դամասկոս երկաթուղագիծին վրայ աշխատող Տիգրան Մալիսասեանի ջանքերով Դամասկոսի մէջ կը կազմուի հնչակեան մասնաճիւղ մը: ՍԴՀԿ Կեղրոնական Վարչութեանէն Դամասկոսի մասնաճիւղին դրկուած նամակները, շրջաբերականներն ու մամուլը կը ստացուէին Պէյրութի մէջ եւ զանոնք Տ. Մալիսասեան կը հասցնէր Դամասկոսի ընկերներուն: Սա ենթադրել կու տայ որ այդ շրջանին Պէյրութի մէջ եւս գործած է կուսակցական բժիշկ մը:

Օսմաննեան Սահմանադրութեան էտապը կը գրուի օսմաննեան տարածքին վրայ ՍԴՀԿ-ի օրինագիր կամ գործունէութեան հարցը, ՍԴՀԿ-ի գործունէութեան հարցը (Կ. Պոլիս, 1909 թուլիս), քանի մը նիստերու ընթացքին կը քննարկէ այն օրակարգը թէ ո՞ր մասնաճիւղերը իրաւունք ունին առանձնաբար համագումարին պատգամաւոր դրկել Այդ իրաւունքը կը տրուի նուազագոյնը 100 անդամ ունեցող մասնաճիւղը [3]: Այդ սկզբունքով Համագումարը կը վաւերացնէ 187 մասնաճիւղ. Տաճկաստան (իմա՝ Օս-

მანებან კავკაციურისტებისა)՝ 89, მთლ-
უასთან՝ 38, ყარსკასთან՝ 11,
ყოლკარჩას՝ 7, მთლმანწას՝ 7,
ხელყალისის՝ 2, ԱՄՆ՝ 33: Տաճկაս-
თანի მასნადჩილებრու շაրքების მთხ-
53-ը, յատაկօրէნ կը նշէ «Պէջ-
րուს»[4]:

1909-էն Պէլըութիւն Ամերիկ-
եան Համալսարանին (AUB) մէջ
կը գործէ Հնչակեան Ուսանողա-
կան Միութիւն մը Պետրոս Թո-
րոսեանի (Տոքթ. Պէնսի, Քսան Կա-
խաղաններէն) գլխաւորութեամբ։
Այս ուսանողական միութեան սա-
խաձեռնութեամբ է որ AUB-ի մէջ
կը նշուի Օսմ. Սահմանադրութեան
հոչչակման առաջին տարեպարձը։

1910-ին, Վանիկի (Գեղամ Վանիկեան, Քսան Կախաղաններէն) կարեւոր ջանքերով կ.Պոլսոյ մէջ կը կազմուի ՄԴՀԿ «Կայծ» Ուսանողական Միութիւնը, որ կ'ունենայ իր համանուն ամսաթերթը: «Կայծ» Ուս. Միութիւնը կ'ունենայ իր մասնաճիւղերը կ. Պոլսոյ եւ գաւառներուն մէջ գտնուող ուսումնական հաստատութիւններուն մէջ: 1911-ին AUB-ի Հնչ. Ուս. Միութիւնը կը դառնայ ՄԴՀԿ «Կայծ» Ուս. Միութեան AUB-ի մասնաճիւղը: 1911-ին «Կայծ»ի տարեկան ընդհանուր ժողովի գեկուցագրին մէջ կ'ըսուի. «Ս. Դ. Հնչ. Ուս. Միութիւններ կազմուած են իզմիթի, Սեբաստիոյ, Խարբերդի Եղրաստ գօլէժի, Պէյրութի բժշկական վարժարաններու մէջ»[5]:

1911-էն Լիբանան-Սուրբիա
տարածքին վրայ կուսակցական
կեանքը աշխուժացում կ'ապրի:
1911 Մարտին, Դամակոսի մէջ
կը բացուի ՍԴՀԿ ակումբ-գրադա-
րան[6]: Մայիսին Հնչակեան
ակումբ-գրադարան մը կը բաց-
ուի Թրիփոլիի հայկական եկեղեց-
ւոյ կից[7]:

Ծար.ը էջ 15

ՇՆՈՐՉԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒԻՉԲ ԾՆՈՒՅՆԴ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԹՈՐՃ ԳՈՒԶՈՒԵԱՆ

ԵԶԵՐ ՍԴՅԿ ՊԵՅՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍՆԱԿԻՒՂԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՏՆԵՐ

Ծարունակուած էջ 14

Այդ շրջանին, Պէլքութիւնը Ուղարկան Միութիւնը եւս կ'ունենայ աշխուժ եւ բեղմնաւոր գործունէութիւն մը: Ան AUB-ի մէջ կը կազմակերպէ գաղափարական բնոյթի դասախոսութիւններու շարք մը, ուր ելոյթ կ'ունենան ուսանող ընկերները: Ա. դասախոսութիւն՝ 1912 Յունուար 13, դասախոս՝ Սահակ Ալթունեան, նիւթ՝ «Գիտական Սոցիալիզմը»[8]. Բ. դասախոսութիւն՝ 1912 Յունուար 27, դասախոս՝ Մ. Քէշիչեան, նիւթ՝ «Բանուորական Հարցը Եւ Սոցիալ-Դէմոկրատիան»[9]. Գ. դասախոսութիւն՝ 1912 Մարտ 2, դասախոս՝ Կ. Սափրիչեան, նիւթ՝ «Սոցիալիզմի Հակառակորդներու Փաստարկները»[10]:

1912 Ապրիլին, Պէլքութի Ուս.
Միութենէն խումբ մը՝ Ս. Ալ-
թունեան, Մ. Քէշիշեան, Կ. Եղ-
իացեան կ'այցելեն Դամասկոս եւ
Երկօրեայ դասախոսութիւններ կ'ու-
նենան նաեւ հոն: Ս. Ալթունեան
կը մեկնէ Հալէպ, ուր դարձեալ
կ'ունենայ դասախոսութիւններ:

Հստ երեւոյթին, ուսանողական միութեան կուսակցական անդամները մաս կը կազմէին ՍԴՀԿ Պէյրութի մասնաճիւղին։ Որովհետեւ ՍԴՀԿ Տաճկաստանի շրջանի Բ. պատգամաւորական ժողովին (1912 Եեպտեմբեր) ընդառաջ, «Կոհակ»ի մէջ գրուած յօդուած մը, որ իր յայտնած միտքերով արտասովոր էր Հնչակեան ներկուսակցական կեանքին, կ'առաջարկէ պատգամաւորներու համար ձայները տալ «յարմարագոյն ընկերներուն»։ ասոնց շարքին, յօդուածագիրը կը նշէ. «Աչքի առաջ ունենալով այն պարագան, որ Պէյրութի Մասնաճիւղին բոլոր անդամները համալսարանական ուսանողներէ կը բաղկանան եւ բոլորը բարձր կրթութիւն ստացած, զարգացած, գիտակ ընկերներ են...» եւայլն։ Նոյն յօդուածին «խմբագրական ծնօթագրութեան» մէջ կը գրուի. «Զայնակցելով յարգելի թղթակցին, մենք եւս հրաւէր կը կարդանք Ս.Դ. Հնչակեան Մասնաճիւղերուն եւ ընկերներուն ընտրել իրենց պատգամաւորները կամ տեղական լաւ ուժերէն եւ կամ ձայն տալ Պէյրութի ընկերներուն, որոնք իրաւամբ պատիւ կը բերեն մեր կուսակցութեան, իրենց զարգացամբ եւ ազ-

նուռութամբ»[11]:

Այդ շրջանին համար լիշտաբ-
ժան է որ ՄԴՀԿ Դամասկոսի մաս-
նաճիւղը կը գործակցի «Ժամիչթ
էլ Ֆաթաթ էլ Արապիա» (Երի-
տասարդ Արաբներու Միութիւն)
կազմակերպութեան հետ[12]: Սա
արաբ ազգայնական կազմակերպու-
թիւն մըն էր, որ ունէր հակախթ-
թիհատական ուղղութիւն: Այս կազ-
մակերպութեան երկու կարեւոր
դէմքերը՝ Շիւքրի Ասալի և Շէյխ
Զահրառուի, իրենց ընկերներով
1916-ին իթթիհատի երապետու-
թեան կողմէ կախաղան կը հան-
ուին Դամասկոսի մէջ:

1915-ի Մայիսին ՍԴՀԿ Պէյրութի եւ Դամակոսի մասնաճիւղերը կը յայտնուին ծանր դրութեան առջեւ։ Կը պարզովի որ 1914 Սեպտեմբերէն Օսմանեան Կայսրութեան տարածքին Հնչակեան ակումբներու խուզարկութեան ժամանակ, ՍԴՀԿ Քիլիսի ակումբէն յայտնաբերուած է 1914 Մայիս 16 թուակիր ՍԴՀԿ Կեղը. Վարչութեան նամակը. այդ զրկուած է Պէյրութի մասնաճիւղին, թելագրելով՝ «Գաղտնօրէն», Դամասկոսի մասնաճիւղին միջոցով, հասցնել Քիլիսի եւ Այնթապի մասնաճիւղերուն։ «Գաղտնօրէն» բառը, թրքական ոստիկանութիւնը կը մէկնաբանէ որպէս ՍԴՀԿ Քէօստէնչէի է. Համագումարին մէջ առնուած «դաւադրական» որոշումներուն գործադրութեան կարեւոր շղթաներէն մէկուն՝ Պէյրութ-Դամակոս-Քիլիսին բացայատումը։ Քիլիսի «Կամաձեալ» հնչակեանները ձերբակալուած էին. կը մնար Պէյրութ-

Դամասկոս օղակը՝ ուր կը սկսի
Հնչակեան յայտնի դէմքբուն հե-
տապնդումը։ Կը ձերքակալուին
Երեմիա վրդ. Լիփորեան, Ռուբէն
Պաղտասարեան (Նամակը Դամաս-
կոսին Քիլիս եւ Այնթապ տանող
ընկերը), Միհրան ծիկէրճեան (Վե-
հունի), Սամուէլ Գրիգորեան եւ
Տիգրան Գալէմքբռեան։ Ձերքակալ-
ուած Մկրտիչ Սուրբիասեան (Դա-
մասկոսի մասնաճիւղին ատենա-
պետ) ազատ կ'արձակուի Դամաս-
կոսի առաջնորդ Արիստակէս վրդ.
Խաչատորեանի ջանքերով։ Այլ
Հնչակեաններ կը յաջողին թաքն-
ուիլ։ Ձերքակալուածները, իրենց
հարցաքննութիւններուն թղթած-
րարներով, կը զրկուին Տիգրանա-
կերտի դատարանը... որպէսի ճա-
կատագրակից ըլլան Քսան Կախա-
ղաններուն։ Մինչ այդ, Հայկական

Յեղասպանութիւնը իր գործադրութեան ընթացքին մէջն էր եւ հաւանաբար իթթիհատին համար դատական այլ ձեւականութիւնը աւելորդ դարձած էր։ Հինգ հնչակ-եանները կ'անհետանան Տիգրանակերտի դատարանը բուն վրայ։

Հինգ նահատակներուն մէջ, մասնայատուկ կը մնայ Միհրան Վեհունիի պարագան: Ան փոքր եղբայրն էր ՄԴՀԿ Պէյրութի մասնածիւղի կեղրոնական դէմքերէն Միհրաք Վեհունիին. Նոյնպէս կուսակցական, բայց ոչ անոր նման պատասխանատու պաշտօններու վրայ: Փնտռուողը Միհաքն էր: Երբ ստիկանները կը խուժեն վեհունիներու գործատեղը՝ Միհաք արդէն թաքնուած էր: Միհրան, որպէսզի իր եղբօր հանդէպ եղած հետապնդումներուն վերջ մը դնէ, ինք զինքը կը ներկայացնէ որպէս Միհրաքը: Զերբարկալման պահուն, ան կը թէլաղըէ խանութի գործաւոր տղուն այս պարագան յայսնել եղբօրը, որպէսզի ան, զինքը չփնտուէ եւ այդ պատճառով ալ ի զուր տեղը ինքինքը չբացայատի... Միհրան կը նահատակուի որպէս Միհրաք: Յաջորդող տասնամեակներուն, Միհաք Վեհունի իր կարեւոր մասնակցութիւնը կը բերէ լիբանանի գաղութահայ կեանքի կազմակերպման աշխատանքներուն, մաս կազմելով ազգային, կուսակցական եւ միութենական (ՀՄՄ) շատ մը մարմիններու: Ան կը լիշտակուի որպէս լայնախոհ, հանդարտաբարոյ եւ լուրջ հասարակական գործիչ մը:

Նորայայտ փաստաթուղթերուն
առաջինը 1920 Մայիս 1 թուակիր
գեկուցագիր մըն է լուսած ՍԴՀԿ
Պէտրութի մասնաճիւղէն «Հնչակ-
եան Ամերիկայի շրջանի Գործ.
Յանձ.»ին[13]: Նամակին մէջ կ'ըս-
ուի թէ 1914-ին տեղի ունեցած ձեր-
բակալութիւններէն ետք, մասնա-
ճիւղին գործունէութիւնը դադրած
է: Թաքնուած հնչակեանները գտնե-
լու համար թրքական գաղտնի ու-
տիկանութիւնը ձեռք ձգած է «Հըն-
չակեան կարծեցեալ» Ռուբէն Պա-
պիկեան անունով լրտես մը, որ
մատնութիւններ կատարած եւ
մատնութեան սպառնալիքին տակ
դրամաց շորթութիւն ըրած է անոց
հանդէպ՝ որոնք օսմ. բանակի ծա-
ռայութեանէն փախուստ տալու հա-
մար պարսկական քաղաքացիութիւն
ստացած էին: 1918-ին, ֆրանսս-

կան բանակի Հայկական Լէգէոնին
մէջ կուռող Հնչակեան կամաւոր-
ներով եւ Կիլիկիայէն հասած գաղ-
թականներուն մէջ գտնուղ կուսակ-
ցականներով, փորձեր կ'ըլլան վե-
րաշխուժացնել կուսակցական
կեանքը։ Այդ փորձերը շօշափելի
արդիւնք չեն տար։ 1919 Աշնան
վերակրկնուած փորձերը կու տան
իրենց արդիւնքը։ Կը կազմուի յե-
տեղեռնեան շրջանի ՄՌՃԿ Պէջ-
րութի մասնաճիւղը հետեւեալ վար-
չական կազմով.- Միսաք Վեհունի՝
ատենապետ, Բարգէն Գասարձեան՝
ատենապետիր եւ Սարգիս Թաշճ-
եան՝ Գանձապահ (մուտքի տուրք
նշանակուած է 10 դահեկան, իսկ
ամսակճար՝ 5 դահեկան)։ Մասնա-
ճիւղը կը խնդրէ վաւերացում եւ
նոր կնիք[14]:

Արթիւացին այլ փաստա-
թուղթ մը Պէցութի Հնչակեան ղե-
կավարութեան ձերբակալութեան
մասին կու տայ յաւելեալ մանրա-
մասնութիւններ։ Այդ 1920 Մայիս
8 թուակիր ՍԴՀԿ Պէցութի մաս-
նածիւղի գեկուցագիրն է ՍԴՀԿ
Ամերիկայի շրջանի Գործադիր
Յանձնախումբին։ Նամակին մէջ
կ'ըսուի թէ 4 օր առաջ Հ.Յ.Դ.
Պէցութի կօմիտէն «ներփակեալ»
ստացուած նամակին հիման վրայ
անմիջապէս տեղի ունեցած է ան-
դամական ժողով ուր խօսք առած
են ընկերներ Միսաք Վեհունի, Յա-
կոր եւ Վահան Թոփճեաններ, Եղ-
իա Իշխանեան, Ս. Թաշճեան՝ որոնք
վկայած են որ, 1914-էն սկսեալ
մինչեւ պատերազմին աւարտը,
«Հնչակեան կարծեցեալ Ռուբէն
Պապիկեանը (որ այժմ երեւանի

Ճիշտապես եղած է եւ դաշնակցական!» տեղույս մ. ճիւղին տեսրակները, տօքիւմանները կը յանձնէ կառավարութեան, իբր վարձատրութիւն կը ստանայ ստիկանի պաշտօն. մէկիկ-մէկիկ կը մատնէ մ. ճիւղի անդամները. ինքը անձամբ առաջնորդելով ստիկանութիւնը անոնց տուները եւ խուզարկել տալով...: Տեղույս հայութեան մէկ մասը զինուորութենչ ազատուելու համար պարսկահպատակ եղած էին, զանոնք ալ կը շահագործէ մատնելու սպառնալիքով»: Ո. Պապիկեան որպէս ստիկան կը միանայ կամաւորներուն եւ անոնց հետ կը մեկնի կիլիկիա: «Այստեղ չենք գիտեր ինչեր կը պատահին կը ստիպուի

Ծար.ը էջ 16

ՇՆՈՐՉԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՄԵՂՐԱՎՔ ԵՒ ԱԼԻՆ ԱՃԵՄԵԱՆ

ԷԶԵՐ ՍԴՐԿ ՊԵՅՐՈՒԹԻՒԹ ՄԱՍՆԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԵՆ

Ծարունակուած էջ 11-էն

փախչիլ Պօլիս ատկէ կ'անցնի երեւան: Ատանայի մ. ճիւղը խնդիրը կը տեղեկացնէ անմիջապէս հայկ. կառավարութեան (Ատանային եկող ընկերներէն իմացանք). ատկէ կ'ուղուի վկացութիւնները: Ահաւասիկ յիշեալ մեր ընկերներէն այս տեղեկութիւնները ստացանք, արդէն իրենք իբր անհատ գրած եւ Դաշնակցութեան տուած էին, ինչպէս տեղոյս գաղութը. բոլոր ընկերները առաջարկեցին որ վարչութիւնը եղելութիւնը զրէ իբր պատասխան Դաշնակցութեան. որով խմբագրութեան ներփակեալ պատասխանը: Պիտի ուգինք ձեր կարծիքը առնել»[15]:

Նամակին կցուած են ՀՅԴ Պէցութի կօմիտէին գրած նամակն ու ՍԴՀԿ Պէցութի վարչութեան պատասխանը.

Պէցութի կօմիտէ
թիւ 9
Պէցութ 4/4/920

Երեւանէն պահանջի մը վրայ, Ատանային Հ.Յ.Դ. Կեդր. կօմիտէն մեքմէ ուղած է պ. Ռուբէն Պապիկեանի մասին վկացութիւններ:

Պապիկեան լինելով նախկին հնչակեան ընկեր մը կը խնդրենք որ լիշեալի մասին գրելով՝ մեզ յանձնէք Ձեր վկացութիւնն՝ նպաստաւոր կամ ո՞չ նպաստաւոր: Անշուշտ 1914-էն վերջի կեանքն է որ աւելի նկատի պիտի ունենանք:

Պապիկեան երեւանի մէջ ըսած կ'ըլլայ թէ՝ Պէցութի մէջ հնչակեան քննիչ յանձնախումբ մը զինք անպարտ արձակած է, այս մասին մասնաւորապէս գրելնիդ կարեւոր կը տեսնուի:

Կանխաւ մեր շնորհակալութիւնները:

Ի դիմաց Պէցութի Հ.Յ.Դ. կօմիտէի

Ատենադպիր
Ա. Գալուստեան
Ատենապետ
Տոքթ. Հ. Մուրատեան[16]

Հ. Յ. Դ. Դաշնակցութեան Պէցութի կօմիտէին

Ի պատասխան ձեր թիւ 9 եւ 4 Մայիս թուակիր նամակին:

Ներկայ գրութեամբ կու գանք հաստատել թէ յիշեալ Ռուբէն Պապիկեանը ըլլալով կարծեցեալ հնչակեան մը պատերազմէն առաջ,

պատերազմի ընթացքին տեղուոյս մասնաճիւղի անդամները մատնած, տեղուոյս հայութենէն ոմանց չարիքներ հասցուցած ըլլալը եւ պատերազմէն ետքը ոնենէ հնչակեան պաշտօնական թանձնախումբի մը առջեւ դատավարութիւն մը տեղի ունեցած ըլլալը կը վկացինք.

Ի դիմաց

Պէցութի Ս.Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան
(ասորագրութիւններ)[17]

Արխիւացին նոյն թղթապանակին մէջ մեր նիւթին հետ կապունեցող այլ փաստաթուղթ մըն է նաեւ 1920 Սեպտեմբեր 15 թուակիր ՍԴՀԿ Պէցութի վարչութեան գեկուցագիրը ՍԴՀԿ Ամերիկայի շրջանի եղբոնական վարչութեան: Հոն կ'ըսուի թէ մասնաճիւղը կազմուած է 20 ընկերներէ: Աշխատանք տարուած է բարեփոխել Ազգային Միութեան կազմը եւ այդ դարձնել ներկայացուցական: Այս աշխատանքը, որուն օժանդակակած է Պէցութ գտնուող Գ. [ուրգէն] Թահմագեան (ՍԴՀԿ Ֆրանսացի շրջանի ղեկավարներէն), արդիւնաւորուած է եւ նոր Ազգ Միութեան կազմին մէջ մտած են ՍԴՀԿ-էն եւ ՀՅԴ-էն մէկական ներկայացուցիչներ: Մասնաճիւղը նախաձեռնած է նաեւ ստեղծել միջ-կուսակցական մարմին մը: Առաջին փորձը ձախողած է: Այդ օրերուն Պէցութ գտնուող ընկ. Շ. [աւարշ] Շիշմանեանի (Ճպէլ Մուսայի եւ կիլիկիոյ մէջ փորձած երախտաշատ յեղափոխական մը որ հաստատուած էր Հայէպ) ջանքերով փորձը կը կրկնուի եւ կ'արդիւնաւորուի: Միջկուսակցական ժողովը կը կազմուի ՍԴՀԿ-էն եւ ՀՅԴ-էն երեքական ներկայացուցիչներով: Ձեկոյցին մէջ կ'ըսուի նաեւ որ կիլիկիոյ կամաւորական շարժումը ժողովուրդին մօտ հնչակեան կուսակցութեան հանդէպ ոփերութիւն յառաջ բերած է. նաեւ աշխատանք պիտի տարուի Դամասկոսի մասնաճիւղը աշխուժացնելու եւ անոր գործունէութեան քաղաքական բովանդակութիւն տալու ուղղութեամբ[18]:

Յաջորդող տարիներուն կիլիկիոյն կը համանին գաղթական բազմութիւնները, որոնց մէկ մեծ մասը կը տեղակարուի վրանաքաղաքին (Քմբը) մէջ, որ կը գտնուէր Քարանթինա թաղամասին եւ Պէցութի նաւահանգիստին միջեւ ինկած տարածութեան վրայ: ՍԴՀԿ

Պէցութի մասնաճիւղին գուգահեռ կը սկսի գործել գաղթական հնչակեաններէ կազմուած Վրանաքաղաքի մասնաճիւղը՝ իր «Կիլիկիա» ակումբով:

1920-ականներուն ՍԴՀԿ Պէցութի Ուս. Միութիւնը կ'ունենայ աշխուժ գործունէութեան շրջան մը[19]:

1924-1929 լիբանանացի նիւթիւնը կ'ապրի ներքին ալեկոծումներու ժամանակաշրջան մը: Բնականաբար այդ տագնապներուն կարեւոր մասնակիցներէն կ'ըլլայ ՍԴՀԿ Պէցութի մասնաճիւղը:

1928-ին ՍԴՀԿ Պէցութի մասնաճիւղի վարչութեան ղեկավարութեան տակ կը գործէ նաեւ «ՍԴՀԿ Պէցութի Գարատուրան Մասնաճիւղը»: Վերջինս նամակով մը կը դիմէ Պէցութի վարչութեան, ինդրելով օգտակար դառնալ բանտարկուած ընկերներուն օգնութեան համար հրապարակ հանուած վիճակախաղի տոմսերու վաճառքին[20]:

1929 Մայիս 1-ին կը գումարուի ՍԴՀԿ Լիբանանի շրջանի Ա. Պատգամաւորական ժողովը որը եւ կ'ընտրէ ՍԴՀԿ Ա. Վարիչ Մարմինը: ՍԴՀԿ արխիւտին մէջ այդ ժողովին նիւթեր չկան, բացի Վարչ Մարմնի հաւաքական լուսանկարէն: Յայտնի չէ թէ Պէցութի մասնաճիւղը ի՞նչ ձեւով ներկայացած է ժողովին: Յստակը այն է որ յետայլ ՍԴՀԿ Պէցութի մասնաճիւղ հասկացութիւնը դադրած է գոյութիւն ունենալէ եւ Պէցութ քաղաքը բաժնուած է մասնաճիւղու:

1931 Հոկտեմբեր 25-ին կը գումարուի ՍԴՀԿ Լիբանանի շրջանի Բ. Պատգամաւորական ժողովը, որուն Պէցութի շրջանէն կը մասնակցին հինգ մասնաճիւղէր՝ Փոքր Հայք», «Հաճըն», «Տիբունի», «Տաւրոս», «Փարամազ», (միւս մասնաճիւղերն են Ալղը Նահը (Պուրծ Համուտ), Ճիւնի, Զահէ, Պիքֆայս եւ Ուս. Միութիւն)[21]:

ՍԴՀԿ Լիբանանի շրջանի Գ. Պատգամաւորական ժողովի (1932 Մարտ 30) արձանագրութենէն երեւան կու գայ որ «Հաճըն» մասնաճիւղը վերանուած է «Փոքր Հայք», «Հաճըն», «Տիբունի», «Տաւրոս», «Փարամազ», (միւս մասնաճիւղերն են Ալղը Նահը (Պուրծ Համուտ), Ճիւնի, Զահէ, Պիքֆայս եւ Ուս. Միութիւն)

ՍԴՀԿ Լիբանանի շրջանի Գ. Պատգամաւորական ժողովի (1932 Մարտ 30) արձանագրութենէն երեւան կու գայ որ «Հաճըն» մասնաճիւղը վերանուած է «Փոքր Հայք»:

«Փոքր Հայք» ամսաթերթ, Ա. տարի, թիւ 2, 1911 Մայիս 25/7 Յունիս, էջ 32. «Ուսանողական Աշխարհը»:

[1]- Աղասի, «Սորցուած Յերոսներ», Պէյրութ, 1952, թերթօն «Արարատ»ի թիւ 15, էջ 32:

[2]- Նոյն, էջ 31:

[3]- «Ա.Դ. Ջն. Ընկերներու Դատաստանին», Սոց. Դեմ. Ջնչակեան Կուսակցութեան Աներիկայի Բողոքող Գործ. Մարմն, Պոստոն, 1920, էջ 119:

[4]- «Արձանագրութիւն ՍԴՀԿ Զ. Ընդհ. Պատգամաւորական ժողովի», էջ 27: Ջն. արխիւ:

[5]- «Կայծ» ամսաթերթ, Ա. տարի, թիւ 2, 1911 Մայիս 25/7 Յունիս, էջ 32. «Ուսանողական Աշխարհը»:

[6]- «Կոհակ», 1911 Մարտ 20/2:

[7]- «Կոհակ», 1911 Մայիս 29/11 Յունիսի:

[8]- «Կոհակ», 1912 Յունուար 18/31. Արմէն Սիւնի, «Գիտական Սոցիալիզմը»:

[9]- «Կոհակ», 1912 Փետրուար 15/28. «Կուսակցական Կեանք»:

[10]- «Կոհակ», 1912 Մարտ 7/20. Արմէն Սիւնի, «Կուսակցական Կեանք»:

[11]- «Կոհակ», 1912 Մայիս 23/5 Յունիս. Ս. Դ. Ջնչակեան, «Կուսակցական Կեանք»:

[12]- «Արարատ», 1965 Յունուար 29. Արսէն Կիտուր, «Դամասկոսի Ջնչակեան Կեանքը 1900-1920-ին (Յինգև Սահատական)»:

[13]- Այդ շրջանին, Ջամարտ Երևանական հայութեան ներքին

ՇՆՈՐՀԱԿՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ.
ՅԱՐՈՒԹ ԵՒ ԼՈՒՍԻՆ ՊՈՅԱՄԵԱՆ

ՔԱՌՈՐԵԱՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԴԱՍԵՐԸ ԵՒ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԱՐԳԻՍ ՆԱԲԱՐԵԱՆ

2016-ի Ապրիլը այս տարի
նշանակալից դարձաւ ոչ միայն Հա-
յոց ցեղասպանութեան 100-րդ տա-
րելիցին առթիւ զօրացած հայկա-
կան պահանջատիրութեան նոր եւ
յարածուն ծաւալ ու որակ տալու
յանձնատութեած երկրորդ հարիւ-
րամեակ մուտք գործելու վճռա-
կանութիւնը արտայացող ձեռ-
նարկներով, այլ Ապրիլի 1-2-ի գի-
շերը զարաբարա-ատրպէջանական
սահմանի ամբողջ երկայնքին Ատր-
պէջանին կողմէ ամէն չափի ու
տեսակի ծանրագոյն գէնքերով սան-
ձագերծուած նախայարձակումին
հետեւանքով Արցախի ազգաբնակ-
չութեան անվտանգութեան սպառ-
նալիքով, որ ոտքի հանեց ու զօ-
րաշարժի ենթարկեց ողջ հայու-
թիւնը: Յայտնապէս, Ատրպէջան
երկար ժամանակէ ի վեր նախա-
պատրաստած պլիցքրիկով կը յու-
սար ընկծել ու խլել Ղարաբաղի
պաշտպանութեան դիրքերը: Բայց,
այդ դիրքերուն վրայ կանգնած 18-
20 տարեկան հայորդիները, որոնք
մեծ մասամբ իրենց մարտական
մկրտութիւնն անդամ դեռ չէին
ստացած, անօրինակ սիրանքներով,
ապշեցուցիչ մարտունակութեամբ
մը, շատերը իրենց կեանքի գնով
դիմադրելով ձախողեցուցին ազեր-
իական ուժերուն յառաջխաղաց-
քը: Անգամ մը եւս ցաւի եւ հպար-
տութեան արցունք թափեցին
իրենց զաւակները Մայր Հայրե-
նիքի սրբազն հողի պաշտպանու-
թեան նորիրաբերած հայ մայրեր:

Այդ քառօրեաց պատերազմը
պատճառ եւ առիթ դարձաւ հրա-
պարակալին փոթորկալի քըննար-
կումներու եւ ասուլիսներու, յա-
ճախ հակասական, տեղի-անտեղի
եւ հրապարակաւ անսակլի հետե-
ւութիւններ կատարելու։ Քիչ մը
բոլոր կողմերէն եւ բոլոր մակար-
դակներու վրայ հնչեցին քառօր-
եաց պատերազմին դասերը քաղե-
լու դաս տուղներու ձայներ։ Բայց
բոլորին համար անառարկելի մնաց
այն իրողութիւնը որ այդ յառա-
ջամարտիկները արժանաւոր ժա-
ռանգորդներն են Աւարարի հա-
ւատքի ու ինքնուրոյն գոյութեան
ճակատամարտի հերոսածին նահա-
տակներուն, որոնք իրենց կեանքի
գնով յաւերժագիր պարգևեցին
ազգին եւ ցոյց տուին անոր ազատ,
անկախ եւ ինքնուրոյն գոյերթին
ուղին, զոր այնուհետեւ, 15 դա-

բեր ետք, իրենց հերոսական դիմալը ուղարկութեամբ եւ ինքնապաշտպանական մաքառումներով ամրագրեցին Սարդարապատի մայիսեան յաղթանակը Կերտող հայկական գօրաբաժիններուն հետ՝ անոնց թիկունքին կանգնած համայն ժողովուրդը, ապա համաշխարհային ամենաղաժան պատերազմին, Հայութեան համար՝ Հայրենական մեծ պատերազմին յաղթական աւարտին մասնակից հայկական գօրաբաժինները:

Այս պատերազմներէն յաղթական վերադարձած սերունդներուն ծոռները, թոռներն ու զաւակներն են որ իրենց նախնիներուն յաղթանակները պահեցին

Շուշիի պատագրութեամբ եւ
Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապե-
տութեան պաշտպանական բանա-
կի ստեղծումով։ Այս բանակի նո-
րագիրներն են ապրիլեան քառօր-
եաց պատերազմին հերոսները։
Փառք ու պատիւ անոնց եւ զա-
նոնք ծնող մայրերուն։

Եւ սակայն գոյապայքարը դեռ
չէ աւարտած. զայն ամբողջական
յաղթանակով պասկելու մարտահ-
րաւէրին դիմաց կը գտնուինք այ-
սօր ազգովին իբրեւ տասր միլի-

Մինչ այդ կոչուած ենք ցոյց
տալու որ ազգը միայն օրհասա-
կան պահերուն, տարերային աղե-
տի կամ պատերազմի ժամանակ
կամ ժողովասրահներուն մէջ եւ-
բեմերէն արտասանւած խօսքերով
չէ որ միասնական է: Բոլոր ժա-
մանակներուն եւ բոլոր պայման-
ներուն տակ մեր միասնականու-
թեան վկայութիւնը տալու ենք:
Կոչուած ենք տեւականացնելու եւ
ամրագրելու զօրակցութիւնն ու
միասնականութիւնը զորս համայն-
չայութիւնը ցոյց տուալ Արցա-

խին եւ անոր հերոսական բանագին, սահմանագլուխին կանգնած անվեհեր դիմագրողներուն, եւ ընդհանրապէս Հայկական Բանակին:

Սեր միասնականութեան ան-
յաղթահարելի ուժին գիտակցելու
հրաւէր մըն էր 12 Ապրիլ 2015-ի
Սուրբ Պատարացար զոր Ֆրանչիս-
կոս Սրբազն Քահանայապետը
մատուցանեց Վատիկանի Սուրբ
Պետրոսի պագիլքքային մէջ Հա-
յոց ցեղասպանութեան 100-րդ տա-
րելիցին առիթով եւ որ Հայուս-
տանի Հանրապետութեան նախա-
գահ Սերժ Սարգսեանի եւ Հայ Եկե-
ղեցւոյ հոգեւոր պետերուն շուրջ
համախըլքեց ողջ Հայութեան ներ-
կայացուցիչները:

Պատմական այդ օրէն հազիւ
14 ամիս ետք, միեւնոյն Պապը
ուխտագնացութեան գալով Հայաս-
տան, Երթալով մինչեւ Կիւմրի եւ
Խոր Վիրապ, հանդիպումներ ու-
նենալով ոչ միայն պետութեան
վերնախաւի Ներկայացուցիչներուն
եւ Հոգեւոր գերագոյն իշխանու-
թիւններուն հետ, այլ հաւասա-
րապէս ընկերութեան բոլո՛ր եւ
մինչեւ ամենայնտին, ամէնէն աւե-
լի լուսանցքայնացուած, անտես-
ուած եւ արհամարհուած խաւե-

րուն հետ, ուզեց զգացնել առաջին քրիստոնեաց երկրին զաւակները մէկ ու միասնական տեսնելու իր ցանկութիւնը; Եւ այս առթիւ ունեցած իր ելոցթներուն ընդմէջն Ան մինչեւ իսկ ցոյց տուաւ այդ միասնականութեան առաջնորդող պայմանները՝ երկնաշնորհ արդարութիւն, հաւասարութիւն, համերաշխութիւն, ընկերային արդարութիւն, փոտածութեան եւ հասարակութիւնը տագնապեցնող եւ հասարակական կառուցները կրծող յուի երեւոյթներու վերացում; Պապին յորդորը կը բխէր ո՞չ միայն Հայութեան եւ Հայաստանին հանդէպ իր սիրոյ, գնահատանքի, հիացումի, մօտիկութեան ու զօրակցութեան զգացումներէն, այլ արտայալութիւնն էր առաջին քրիստոնեաց երկրի զաւակներէն, հաւասարապէս բոլո՞ր զաւակներէն, իր ակնկալութիւններուն, որոնց գլխաւորը զանոնք մէկ ու միասնական տեսնելն է:

Քառօրեայ պատերազմին
ծնունդ տուած համաժողովրդական
աննախընթաց շարժումին ու
ֆրանչիսկոս Քահանայապետին
զգացցումներուն վկան եղաւ հա-
մայն աշխարհը, զոր կոչուած ենք
յուսախաբ չընելու:

ԵԶԵՐ ՍԴՐԿ ՊԵՅՐՈՒԹԻ ՄԱՍՆԱԳԻՒՂԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԵՆ

Ծարունակուած էջ 16-էջ

Մարմինին
[14]

- [14]- ՀԱՍ ֆ.408, գ.1, գ.129,
թ.1:

[15]- ՀԱՍ ֆ.408, գ.1, գ.131,
թ.1:

[16]- ՀԱՍ ֆ.408, գ.1, գ.129,
թ.2:

[17]- ՀԱՍ ֆ.408, գ.1, գ.129,
թ.1:

[18]- ՀԱՍ ֆ.408, գ.1, գ.131,
թ.1-3:

[19]- Այս մասին հարուստ նիւթ
կը գտնուի հնչակեան արխիվնմէջ:

[20]- «ՄԴՐԿ Պեյրութի Գարա-
տուրան Մասնաճիւղի Վարչութ-
եան Նամակը ՄԴ ՀԱՅ. Կուսակ-
ցութեան Տեղույս Մասնաճիւղի
Վարչութեան. 19/12/1928»: ՀԱՅ.
արխիվ:

[21]- «Արձանագրութիւ Ս. Դ.
ՀԱՅ. Կուս. Լիբանանի Շրջանի Բ.
Պատգամաւոր. Ժողովի»: ՀԱՅ.
արխիվ:

ՇՆՈՐՉԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆ ԵՒ ՎԱՐԻՆԵ ՏԵՓՈՅՑԵԱՆ

ԴԵՊԻ ԱՍԳԱՐԱ ԲԱՆԱՊԱՐՅ ՄԸ

Շարունակուած էջ 18-էն

բու կարգէն է քաղաքական այն անվատահութիւնը՝ որ թուրք տարրին մէկ խոշոր մասը կը մնուցանէ քրիստոնեաններու, մասնաւորապէս հայէրու նկատմամբ:

Այդ անվատահութիւնը հասկալի էր անշուշտ նախկին ոչքիմին գլուխը կանգնած եւ այդ դրութեան մրուրովն իսկ իրենց գոյութիւնը պահպանող անձնաւորութիւններուն համար: Տէրի եւ ծառացի յարաբերութեանց մէջ, իշխանութիւնը պէտք է բարձրանար անարդարութեան, կեղծիքի եւ բռնութեան վրայ, ուր ճշմարտութիւնն ու բանականութիւնը, ֆնսադատութիւնը եւ առողջ դատողութիւնը զեկավարող սկզբունքներ չէին կրնար ըլլալ պետութեան եւ կառավարութեան համար»:

Այդ անվատահութեան գգացովն այսօրուան թուրքիային համար մէծագոյն սպառնալիք է: Երիտ թուրքերու ճիւղային ծրագրին զոհ գացած Զարդարեան Ցեղասպանութենէն 7 տարի առաջ գրած է այդ մասին: Գաղտնիք ալ չէ, որ հայ գրողին նման գաղափարներով հանդիս գալու մտադրութիւնը կը նպատակադրէ երկրին մէջ բան մը փոխել, առանց սակայն այդ երկիրը մեծ քանդումի մը տանելու կամ կազմաքանդելու:

Զարդարեան կը սիրէ իր երկիրը: Այդ երկրին մէջ միայն հայէր պիտի չապրին, պիտի ապրին թուրքեր, ալէւներ, զագաներ, քիւրտեր, յոյներ: Բայց բոլորը օրէնքի հաւասարութեան տակ պիտի ապրին: Բոլորը աւելի լաւ, աւելի բարեկեցիկ, աւելի խաղաղ կեանքի մը համար պիտի պայքարին, բայց ոչ մահուան:

Ու ինչքան գարմանալի է, որ նոյն այդ մեծ տէրութիւնը ցացար ալ դասեր չէ քաղած անցեալի դառնութիւններին ու հիմա եկած կանգնած է նոր օրհամաններու ամէնէն բարակ լարին վրայ ու կարծէք կը պատրաստուի մեծ գահավիթումին:

Կրակը կը սիրէ Օսմանցին: Կրակը կը սիրէ այդ մեծ կայսրութիւնը: Կը սիրէ կրակին մէջ մարմիններ շարել ու պարել այդ մեծի տեսարանին մէջ: Միակը չէ որ կրակին սիրահար է: Օսմաննեան կայսրութեան պէս բոլոր մեծ թաթեր ունեցող տէրութիւնները կը պաշտեն կրակի տեսարանները. կարծէք կը քիչանան ազգերու եւ ժողովուրդներու արեան ու մեռել-

Զօրավար Անդրանիկ եւ Ռուբեն Զարդարեան

ներու տեսարաններուն առջեւ:

Տարբեր կամուրջներով քայլ նետող «Հզօր պետութեան» մը համար իր երկրացիներուն մարմինները անպէտք են: Այդ մարմինները, միս ու ոսկոր չեն, այլ արիւնէ շինուած կամուրջներ:

Զարդարեան այդ մասին ալ կը գրէ: Վերլուծելով 1915 թուականը նախորդող ժամանակահատուածը եւ շեշտը դնելով Օսմանեան կայսրութիւն գերմանիա սիրաբանութեան մասին կ'ըսէ

«Ինչո՞ւ շատ տեսնել ուրեմն, որ գերմանական կարգ մը թերթեր ալ ասկէ մինչեւ Պերլինչն մինչեւ հոս նոյն անվատահութեան գառանցանքը կրկնեն, ջանալով՝ ինչպէս միշտ, շոյելու թուրք շովինիզմին քամակը եւ ներքին երկապառակութեան նուրբական հուրը ընդ միշտ վառ պահելու: Զէ՞՞ որ առանց հայկական արիւնին Պաղտատի երկաթուղիին նման մեծարժէք ձեռնարկ մը երազ պիտի ըլլար միայն տոկուն քափիթալին ու Միջազգետքի տիրապետութիւնը՝ աւելի քան ցնորք: Զէ՞՞ որ առանց ներքին անհաւասարութեան առանցքին շուրջը դարձող պզգային ու քաղաքացիական կուիւին, օտար միջամտութիւնը վերջապէս չքացած պիտի ըլլար այս պետութեան մէջ: Թէրեւս իրաւացի ըլլար անվատահութեան ամբասանութիւնը գերման տնտեսական շահերու տեսակէտով եւ գերման վաշխառու դրամատէրերու աչքին, քանի որ այս երկրին սահմաններէն ներս իրենց ստեղծած ազգեցութեան շրջանա-

կին մէջ հայ տարրը պիտի ըլլար առեւտրապէս գերման գաղթականներու դէմ զօրաւոր մրցումը կատարողը. բայց թէ ինչո՞ւ նոյն հայը պէտք է անվատահելի ըլլար իր իսկ երկրին, իր իսկ հայրենիքին նկատմամբ, այս մասին ոչնինչ ունին գերման նենդամիտ թերթերը համոզիչ ու տրամաբանական»:

Առաջին գիշերը ծանր էր Անգարայի մէջ, ինչպէս եւ ծանր էր առաջին Գիշերը՝ Պոլսոյ մէջ 2011-ին: Մղաւանջի բարակ զգացում մը, հազար ձայներ ականջներուս մէջ, պատուհանէն դուրս հեռատեսիլի կայսններէն քաղաքական բուռն վէճերու աղմուկը եւ լոյի վիճակներու մէջ յայտնուած Մէծ մայրաքաղքը՝ կրտողանեան թուրքիոյ:

Առաւոտը կը լցուի թուրքիոյ «Միլլի Մէծ լիս»ի հայ պատգամաւորուհին՝ Մէլինա Տողանը տեսնելու սպասումով: Հերթինորդուանի դրան դիմաց, հերթ ներսը, հերթ հաւատարմագրումի ատեն: Ու ամէն տեղ թրքերէն մը, որ կարծէք գաւառներէն կը հոսի եւ աւելի մօտ է քրտերէնին:

Հանդիպումը կը կայանայ: Հարցագրուցը կը կատարուի:

Անգարան կը պատրաստուի իր գիշերային երանութեան: Գինի եւ գարեջուր, մայթերուն վրայ լավիզող կիրքը կեանքին վազող: Երիտասարդներ ամէնուր, ուսանողներ, աշխատողներ, պետական մէծ համակարգի աշխատակիցներ: Դէմքեր, դէմքեր, դէմքեր:

Գլխաւոր պղոտան՝ «Գլզըրլայց»ն է, ուրկէ մեթրո կը նատինք հանդիպելու համար ասանգ չեն առներու ոչ մէկ միջոցի առջեւ, չեն վարանիր հազարաւոր երիտասարդներ թնդանօթի միս դարձնել, բիւրաւոր ընտանիքներ սուզի եւ թշուառութեան ծովի մէջ խեղդել եւ ապա՝ իրենց արոյրէ գահին վրայ քրմանալ՝ հայրախնամ ու բարեկինամ ստորոտելիներով»:

Այսօր ալ անհանգիստ է Անգարան: Հայաստանի դրկից երկիրն խոշոր մայրաքաղաքը, որուն գիշերները (լիշել Յուլիս 2015-ի դէպքերը) բեռնաւորուած են անպասելի անակնկալներով անհանգիստ է: Շարժող աւագներու վրայ հիմնուած այդ տէրութիւնը, արդէն հիւանդ պետութեան մը տօնական շորերը հագած է:

Անգարան, անհանգիստ Անգարան:

«Այսպէս են ահա տէրերը. իրենց կաշին ու իրենց փառքը փրկելու համար կանգ չեն առներու ոչ մէկ միջոցի առջեւ, չեն վարանիր հազարաւոր երիտասարդներ թնդանօթի միս դարձնել, բիւրաւոր ընտանիքներ սուզի եւ թշուառութեան ծովի մէջ խեղդել եւ ապա՝ իրենց արոյրէ գահին վրայ քրմանալ՝ հայրախնամ ու բարեկինամ ստորոտելիներով»:

Այսօր ալ անհանգիստ է Անգարան:

«Այսպէս են ահա տէրերը. իրենց կաշին ու իրենց փառքը փրկելու համար կանգ չեն առներու ոչ մէկ միջոցի առջեւ, չեն վարանիր հազարաւոր երիտասարդներ թնդանօթի միս դարձնել, բիւրաւոր ընտանիքներ սուզի եւ թշուառութեան ծովի մէջ խեղդել եւ ապա՝ իրենց արոյրէ գահին վրայ քրմանալ՝ հայրախնամ ու բարեկինամ ստորոտելիներով»:

Այսօր ալ անհանգիստ է Անգարան:

«Այսպէս են ահա տէրերը.

իրենց կաշին ու իրենց փառքը փրկելու համար կանգ չեն առներու ոչ մէկ միջոցի առջեւ, չեն վարանիր հազարաւոր երիտասարդներ թնդանօթի միս դարձնել, բիւրաւոր ընտանիքներ սուզի եւ թշուառութեան ծովի մէջ խեղդել եւ ապա՝ իրենց արոյրէ գահին վրայ քրմանալ՝ հայրախնամ ու բարեկինամ ստորոտելիներով»:

Այսօր ալ անհանգիստ է Անգարան:

«Այսպէս են ահա տէրերը.

իրենց կաշին ու իրենց փառքը փրկելու համար կանգ չեն առներու ոչ մէկ միջոցի առջեւ, չեն վարանիր հազարաւոր երիտասարդներ թնդանօթի միս դարձնել, բիւրաւոր ընտանիքներ սուզի եւ թշուառութեան ծովի մէջ խեղդել եւ ապա՝ իրենց արոյրէ գահին վրայ քրմանալ՝ հայրախնամ ու բարեկինամ ստորոտելիներով»:

Այսօր ալ անհանգիստ է Անգարան:

«Այսպէս են ահա տէրերը.

իրենց կաշին ու իրենց փառքը փրկելու համար կանգ չեն առներու ոչ մէկ միջոցի առջեւ, չեն վարանիր հազարաւոր երիտասարդներ թնդանօթի միս դարձնել, բիւրաւոր ընտանիքներ սուզի եւ թշուառութեան ծովի մէջ խեղդել եւ ապա՝ իրենց արոյրէ գահին վրայ քրմանալ՝ հայրախնամ ու բարեկինամ ստորոտելիներով»:

Այսօր ալ անհանգիստ է Անգարան:

«Այսպէս են ահա տէրերը.

իրենց կաշին ու իրենց փառքը փրկելու համար կանգ չեն առներու ոչ մէկ միջոցի առջեւ, չեն վարանիր հազարաւոր երիտասարդներ թնդանօթի միս դարձնել, բիւրաւոր ընտանիքներ սուզի եւ թշուառութեան ծովի մէջ խեղդել եւ ապա՝ իրենց արոյրէ

ԱՐԴԻՇ ԵԼՔ ԶԿԱ'Յ

ԶԱԻԵՆ ԽԱՆՆԵԱՆ

Տարեգլուխ է կրկին:

Մարդկային կեանքի եւ
պատմութեան անհւի հոլովոյթով,
անհատապէս եւ ազգովին տարի մը
եւս բոլորած ըլլալու խոկումի եւ
խորհրդածութեան հայելիին առջեւ
կը գոնուինք: Հետեւաբար անյարիր
չէ մտքերը հրապարակաւ արտա-
յացտել: Քննարկման անհրա-
ժեշտութեան հրամացականը մտքի
մարզանք չէ այլ հենած տարուայ մը
եւս փորձառութեան վրայ, ազգային
ուղեւորութեան ճանապարհին յարկ
եղած բարեփոխումներու ձգուումին
գիտակցութիւն է:

Ալխարհագրականօրէն Հայ
ժողովուրդի պատմութեան այս
հանգուանի ծանօթ երեք յենարան-
ներն են՝ Հայաստանի Հանրա-
պետութիւնը, Արցախի Հանրա-
պետութիւնը եւ տարաշխարհով
տարտղուած Սփիւրքահայութիւնը:

Ահաւասին հայառօտ անառոկ

Ահաւապիկ Հասառօտ ակնարկ
մը սոյն յենարաններուն:
Ա. 2016. *

Ա. 2016ը Հայաստանի երրորդ հանրապետութեան անկախութեան քսանհինգամեակն էր: Պատշաճօրէն? Հայրենիքի եւ սփիւռքի տարածքին տպաւորիչ զինուորական տողանցքով եւ բազմաթիւ փայլուն հանդիսութիւններով ցիշատակուեցաւ պատմականօրէն մանուկ այս հանրապետութեան տարեղարձը: Սեպտեմբեր 21ի երեկոյեան Երեւանի մարզականի վարզականի վարչութիւն համար կամ ամառավագիրի փառաւոր հանդիսութեան, ՀՀ Նախագահի արտասահմած խօսքը անզուգական նկարագրութիւն մընէր այն իտէալ հայրենիքին զոր բոլորս կը բաղձանք: Հայաստանի քաղաքացիին իրաւունքներու եւ ազատութիւններու նկարագրութիւնը մարմին փշաքաղող դասագրքավին շարահիւսութիւն էր: Իրականացնելու համար ժողովրդավար եւ զարգացած երկրի մը մէջ անհրաժեշտութիւն եղող լնկերային արդարութիւնը եւ տնտեսական բարեկեցութիւնը, կը մնայ հաւաքական ջանքերով եւ պահանջքներով իրականացնել բոլոր այդ գեղեցիկ իրաւունքներու կիրարկումը երկրին մէջ: Երկրի նոր վարչապետը այդ իրաւունքներու ցանկէն անպայման օրինակ մը ունենալու է իր գրասեղանին վրայ: Քաղաքացին, պայքարելու եւ պահանջելու հարկադրանքինն տակ գտնուելու չէ վայելելու համար սահմանադրականօրէն իրը եղող որեւէ իրաւունք: Հայրենիքի պաշտպանութեան համար սահմանաները հակող եւ կամ իր արիւնը հեղող քաղաքացին տէր է այդ իրաւունքին: Նմանապէս

իր հարկերը կամոնաւորապէս վճարող քաղաքացին բնական իրաւունքն է հեղասահ կերպով վայելել մարդկացին իրաւունքներու գեղեցիկ փունջը զոր երկրի սահմանադրութիւնը ապահոված։ Այս իրաւունքներու ծիրին մէջ է նաեւ օրէնքի արդար եւ հաւասար կիրարկումը բոլոր քաղաքացիներու վրայ առանց խտրականութեան զոր կաշառակերութեան, փոտածութեան եւ ինքնահարստացման դէմ պայքարի առաջնահերթ միջոցն է:

Հայրենիքի հողին վրաց գտնուող
ամէնսաթանկագին հարստութիւնը
երկրի քաղաքացին է: Անոր
գոհունակութիւնը, պատիւն ու
արժանապատութիւնը երաշխիքն
է հայրենիքի յարատեւութեան,
գոյութեան եւ զարգացման:
Պետութեան կողքին, հօր հայրենիքի
մը ապահով սահմաններուն մէջ
գոհունակ քաղաքացիութեան մը
ապահովումը նաեւ իմ եւ քու
պարտաւորութիւնն է, մեր հաւա-
քական յանձնառութիւննը եւ
աշխատանքը զոր մեզմէ կը
պահանջուի առանց պայմանի,
առեւտուրի կամ վարձատրութեան:

Ուրիշ ելք չկա՞յ:

Բ. 2016ին Արցախի Հանրապետությանը եւս լիշտակեց իր անկախութեան քամանշինգամեակը:

Հակառակ տօնախիմքութեան մթնոլորտին եւ ոգիին, Արցախը՝ Ազգի լեան քաղաքացի պատերազմի փորձառութեամբ նորոգուած ցաւով կը մնայ խոյելի:

Արեւելեան ճակատի սոսիխին անակնկալ եւ վայրագ յարձակումին պատճառ առ ած աղջտը երկար դարձանումի կարոտէ:

Ամենավորք վնասն եւ մէկ զոհն իսկ շատ է մեզի համար:

Համահայկական ընդուած նեցուկը թէեւ մխիթարական է, սակայն թշնամիին նենք եւ դաւադիր դիրքը կը մնայ լուրջ սպառնալիք:

Արցախը մեր անակարգելի ճակատն է, արժանի ամէն զոհողութեան եւ նեցուկի:

Արցախը մեր Աւարայրն ու Սարտարապատն է:

Արցախեան ճակատը, Հայաստանի գոյութեան, հօգորութեան եւ գերիշխանութեան գրաւականն է, անսասան թումբը եւ անխախտելի գիծը:

Մեր բոլորին բնական եւ տրամաբանական ակնկալութիւնն է որ Պետութիւն եւ իշխանութիւնն ի Հայաստան եւ Արցախ պէտք եղած բարեկիոնութիւնները կատարելագործած ըլլան Ազգի լեան ճակատումի որպէս արդիւնք ի յայտ եկած եւ սերտուած բացթողումներու փորձառութեանէն:

Արցախեան տագնապը լուծելու
փորձերը աշխուժացած իսկ
ճնշումները հայկական կողմին վրայ
ուժեղացած են: Ճշմարիտ է նաև թէ
սերունդներ շարունակ պատերազմի
սպառնալիքին տակ պահելը
անբաղձակի է: Այդ վիճակը կրնաց
ժողովուրդի մը ստեղծագործելու եւ
արդիւնաբերելու կարողակա-
նութիւնը ջլատել իսկ անոր
Աստուածատուր խաղաղ էւ
արժանավայել կեանք մը ապրելու
արդար իրաւունքը զլանալ: Ամէն

սակարկութիւն սակայն եւ ակնկալւած զիջում ազգային ռազմագիտական անկիւնէ սահմանուած զին մը ունի որը կարելի չէ խախտել։ Մեր երկրի ղեկավարները պարտին զիտնալ զոհողութեան եւ զիջումի այդ սահմանը եւ այդ զիտակցութեամբ մտնեն բանակցութեան տաղաւարը։ Խաղաղութեան ճանապարհը սուրբ է եւ փշոտ։ Հարկ է սրբութեամբ մօտենալ այդ ճանապարհին վրայ մեր կարողականութեան համզումին եւ կարելիութիւններու եւ միջոցառումներու ինքնավտահութեան։ Արցախեան ազատագրութեան ճանապարհը ոռողուած է նահատակ ազատամարտիկներու արիւնով, որեւէ լուծում այդ զոհողութեան արդար զինը նժարի վրայ զնելու է։

Հաւաքաբը պատրաստ պէտք
է ըլլանք տազնապի լուծման արդար
գինը պարտադրող լուծումին:
Օ՛մհե Էւ Յիան:

Ուրիշ ելք չկայ: Գ. Սփիտոքահայութեան կազմաւ-
ւորման, հաւաքական կարողակա-
նութեան, հայապահպանութի,
ֆիզիքական գոյութեան պայքարի,
ստեղծուած նոր գաղութներու, լեզուի
եւ մշակոցթի պահպանութի, հայրենիքի
եւ Արցախի նկատմամբ նուիրա-
գործուած միաձոյլ ճակատ մը կազմելու
եւ այլ մտահոգութիւններու տուն
տուող հարցերը բազմաթիւ են:
Թաւալող տագնապներ՝ որոնք կը
ժառանգուին սերունդէ սերունդ:

Հինգ տարի է սակացն որ հայ
ժողովուրդը կ'ապրի եւ կը դիմագրաւէ
Սփիւռքահայութեան արմատները
խախոսոյ եւ զոյսութեան սպառնացոյ իտ
Եղեռնեան ամենամեծ Ազգային Աղէտը:

Սուրբիահայութեան տագնապին,
Սփիւռքահայութի անդամաններու մին
անդամաններու անցոյս եւ
անձխիթար վիճակին՝ մենք
հաւանաքար հարկեղած լլջութեանը
չմօտեցանք: Այս՝ զոյսութիւն քաշքող
սնունդ մը կարողացանք հայթայթել
կրակի տակ գտնուողներուն:

Գորովագին օժանդակութեամբ
թեթեցուցինք Հայրենիք ապաստան
զոնող անկորմնացուց գաղթական-
ներու ցաւը: Սակայն չկրցանք մեծ
պատկերը տեսնել եւ գաղութի
քայքայումէն բխած նուազագոյն
օգուտը քաղել: Որովհետեւ՝
Սուրբահացյութեան տագնապէն
բխած ըոլոր չարիքներուն դիմաց
միայն մէկ միտիթարութիւն եւ
ազգային շահ կրնայ ըլլալ՝ անոնց
հայրենիք հաստատուի լը եւ
հայրենիքը մարդուժով, տաղանդով,
մասնագիտութեամբ եւ կարողակա-
նութեամբ հարստացնելը: Սուրբիան
եւ Սուրբահացյութիւնը, փրկութեան
կարօտ ոգեղէն Արեւմտահայաստանն
է եւ մենք եր՝ որոշեցինք
պատմութեան կորսուած էջերուն
յանձնել Արեւմտահայաստանը:

Վատանգի նուազութի եւ յարա-
բերական ապահովութեան վերա-
դարձի մշուշու յոյսեր կ'երեւան
Սուրիական հորիզոնի վրայ: Հալէպը
մանաւանդ, ազատազրուելու վերջին
հանգրուանի վրայ ըլլալ կը թուի:
Մենք երախտապարտ ենք Սուրիա-
կան հայրենիքին՝ որ դար մը
շարունակ ապահով ապաստան եւ
հովանի պարգեւեց առաջին
ցեղասպանութենչն փրկուած հայու-
թեկորներուն եւ այդ բեկորները
իրենց կարգին, երկրագունդի վրայ
արտակարգօրէն ծաւալած Սփիտքա-
հայութեան զարթօնքի աւիշն ու
արիւնը հանդիսացան:

Այսօր այդ գաղութիւն զաւակ-
ներէն ոմանք, հաւատարիմ նոր
հայրենիքին, հաստատ եւ գիտակից
կերպով թերեւս փափաքին
շարունակել իրենց կեանքը, վերջ ի
վերջոյ օր մը, խելայեղօրէն
զարգացումի, վերաշնութեան եւ
վերականգնումի ենթակայ ծննդ-
ավագի մը մէջ: Եւ մենք, յարգելով
անոնց կամքն ու որոշումը, մղուած
մարդկային եւ ազգային պարտա-
ւորութիւններէ, պարտինք սատարել
անոնց վերականգնումին: Ժողո-
վուրդի մը կեանքին մէջ սակայն, մի
քանի սերունդի բաժանումով
անկողմնացոյց երկու բոնազաղթ
անկրկնելի մնալու է եւ ուրեմն հարկ
է հաւաքուիլ հարազատ հողամասի
մը վրայ ուր աւելի տրամաբանօրէն
ապահովելի է աղէտի անկրկ-
նելիութիւնո:

Հայ Սփիւռքը ընդհանրապէս
եւ Սուրբահայ Սփիւռքը յատկապէս
հարկ է հաւաքել ապահով,
հիւրընկալ եւ գուրգուրալից
հայրենիքի մը հողին վրայ:
Ուրիշ ելք չկա՞յ:

ՇՆՈՐՉԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՄԻՋՐԱՆ ԵՒ ԹԱՍԱՐ ԽԱՂԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ԲԱՏԱՆԻՔ

ՇՆՈՐՀԱԿՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԻԹՆԵՐՈՎ ՄԵՐ
ԼԱՒԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՆ ՈՒ
ՇՆՈՐՀԱԿՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՐԱՋԱՏՆԵՐՈՒՆ ԵՒ
ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ
ՎԱԶԳԵՆ ԵՒ ՀԱՅԿՈ ԳԱԼԹԱՔԵԱՆ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ՂԱՆԻԵԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՀԵԲԻՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԳԱՅԵԱՆԵ ՅՈՎՐԱՆՆԻՍԵԱՆ, ԱՐՈՒԵՍՏԱԲԱՆ

(Նկարելը հոգեկան լուրջ պրոցեսէ, աղօթքի ննան, երբ դու հաղորդակցւում ես քո արարչի հետ)

«Համարակութիւնն իմ արուեստն աւելի լաւ գիտի քան ես: իբրեւ նկարիչ իմ նպատակն է ստեղծել բովանդակալից եւ գեղեցիկ պատկերներ»- այս պարզ, բայց ամէն ինչ ասող բնորոշմամբ է նկարագրում իր արուեստը հայ ժողովրդի արժանի զաւակ Դանիէլ Վարուժան Հեծինեանը: Ծնողները նրան անուանել էին Դանիէլ Վարուժան: Եղեռնից նահատակուած բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժանի անունը կրելով նա իր ամենակարող վրձինը ծառայեցնում է Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչմանը եւ իր հիմնական գաղափարիութեանը՝ իստաղութիւնը՝ իստաղութիւնը միջոցով: Վարուժանի գործունկութեան որորտն այնքան լայն է, որ նրա մասին հրատարակուած գրեթէ բոլոր յօդուածներում մասամբ է ստացւում անդրադառնալ նրա արուեստին, այդ իսկ պատճռով այս հարցագրոյցի ընթացքում մենք կը փորձենք անդրադառնալ բացառապէս միայն հեծինեանական արուեստի ստեղծմանն ու առաջդրած ինդիրներին:

Գ. Ռ.- Շատ արուեստագէտներ բացի ստեղծագործելուց նաև իրենք են հանդիսացել արուեստի տեսարաններ եւ քննադատներ: Մասնաւորապէս Արշիլ Գորկին, Մինաս Աւետիսեանը եւ շատ ուրիշներ: Ինչպիսի՞ն է Զեր նօտեցումն այդ հարցին:

Վարուժան - Նկարիչը նկարում է այնպէս ինչպէս իր սիրտն է զգում, այս զգացածին անուն տալիս է դիտողը կամ արուեստաբանը: Լինում են ուրիշ նկարիչների գործեր, որոնք տպաւորում են ինձ, բայց արուեստագէտի աչքը մեխանիկօրէն նայում է տեխնիկային: Իսկ արուեստաբանը այլ վնասութուքի մէջ է, եւ սովորաբար գտնում է այնպիսի բաներ, որ անգամ նկարիչը չէր մտածել այդ մասին, բայց ստացել էր ստեղծագործական ինտուիցիալի շնորհիւ:

Գ. Ռ. - Կը յիշէ՞ք մի այդպիսի դրուագ Զեր կեանքից:

Վարուժան - Հայաստանի Անկախութեան 25-ամեակի առիթով «Հայաստան- Սփիւռք- Արցախ» խորագրով մի նկար էի նկարել, որտեղ պատկերել էի Հայաստանի քարտէզը՝ աղջկայ պրոֆիլով, ով ձեռքին ամուր բունել է Արցախը, իսկ կեդրոնում միահիւսուած է սփիւռքի խորհրդանիշ՝ կոռունկը: ՀՀ սփիւռքի նախարար Հրանուշ Յակոբեանը նկարում նկատելով սլաքածեւ մի հատուած հարցրեց, թէ ինչ խորհուրդ ունի դէպի վեր ուղղուած այդ նշանը: Ես պատասխանեցի, որ դա ընդամէնը տան

հետ: Ես իսկապէս շատ բաներ չեմ նկատում, նկարում եմ այն ինչ զգում եմ: Նկարին նայելու պրոցեսը նման է սուրճի գաւաթ նայելու ընթացքին: Անձանօթ աչքն էլ նայելով նկարին ամէն պատկեր կապում է իր զգացմունքներում ու մտքերում եղած պատկերների հետ: Դու՝ որպէս նկարիչ, համաձայնում ես, քանի որ եթէ դիտորդը տեսնում է ինչ-որ բան, ապա դա կայ նկարի մէջ:

Գ. Ռ. - Մի առիթով Դուք նշել եք, որ ուսանողութեան տարիներին Դուք էք յաճախ եղել Զեր բնորդը եւ բազմաթիւ ինքնադիմանկարների էք արել: Ինքնադիմանկարների առկայութիւնը նկարչի կեանքում կարելի է համարել ինքնաճանաչողութեան ճանապարհ: Ե՞ր այդ ճանապարհն աւարտուեց Զեզ նօտ, երբանի ցդադրեցիք ինքնադիմանկարներ անել:

Վարուժան - Ինձ մօտ դա ոչ այնքան ինքնաճանաչում էր, որքան հետագոտական աշխատանքը: Երբ դու ես քո բնորդը, ինքդ քո ներկայութեամբ կարող ես քեզ ազատ զգալ: Այս պարագայում քեզ խանգարող չկայ, որեւէ մէկին գոհացնելու ինդիր չունես: Ստացւում է, որ դու ես քո պատուիրատուն, եւ նկարիչը եւ բնորդը, ու այդպէս դու կարող ես տարբեր դիմագծեր ընդունել: Այս ամէնը դիմանկարի ժանրի ուսումնասիրման ու համապատասխան տեխնիկան հասկանալու ճանապարհ էր:

Գ. Ռ. - Այդ պարագայուն ինքնաճանաչողութիւնն իր ո՞ր դրսեւորմամբ է Զեզ նօտ հանդէս եկել:

Վարուժան - Դա երկար ճանապարհ է, դու անընդհատ քո մէջ

տարբեր բնաւորութեան գծեր կարող ես յայտնաբերել, որ նախկինում չեմ էլ նկատել: Դու կարող ես քեզ կեանքի այս կամ այն էտապում այնքան կարող զգալ, որ անգամ մի պահ չհաւատաս քո արածներին: Երբեմն դիմացինը աւելի կարող է անսահել քեզ, քան դու ինքդ: Նկարելու պրոցեսում դու կարող ես որսալ քո բնաւորութեան ինչ որ գիծ, բայց միայն այդ պահին: Մնացեալ դէպքերում դա երկար ինքնաճանաչման անընդհատ պրոցես է:

Գ. Ռ. - Զեր նկարներում յաճախ ենք տեսնում կոնջ ֆիգուրների կողքին երաժշտական գործիքների առկայութիւնը, իսկ որոշներում էլ դրանք առկայ են անուղղակի կերպով եւ զգացւում է ուժեղ երաժշտականութիւն: Ինչո՞վ կ դա պայմանաւորուած:

Վարուժան - Հայրս միշտ նուագում էր, ես յաճախ զարմանում էի, թէ այս մարդը ով ցեղասպանութիւն էր ապրել, ինպէս է կարողանում այդքան գործիքների վրայ նուագել: Դա նրա բնաստուր տաղանդն էր, նուագում էր բացառապէս բոլոր գործիքների վրայ: Կարող էր անգամ երկու պատահական լար ձգել եւ երաժշտութիւն ստեղծել: Ես էլ եմ շատ փորձել, բայց չի ստացւուել: Ինձ մօտ նկարելն է լաւ ստացւում: Մարդ պէտք է գնահատի այն, ինչ իրեն տրուած է:

Գ. Ռ. - Մի այսպիսի խօսք կայ. Ասւում է՝ »Շիշկինը չէր կարողանում մարդ նկարել՝ նկարում էր ծառեր: Սուրիկովը ծառեր չէր կարողանում

Ծար.ը էջ 23

ՇՆՈՐՀԱԿՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

Ա.Գ.Հ.Կ. ԺԻՐԱՅՐ ՄՈՒՐԱՏ
ՄԱՍՆԱԿԻԴ
ԼՈՒԴԻՎԻՆ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ԴԱՆԻԵԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՀԵճինեանի ՀԵՏ

Ծարունակուած էջ 22-էն

Նկարել՝ նկարում էր մարդիկ: Այվազովսկին չէր կարողանում անել ոչ նա, եւ ոչ էլ նա: Նկարում էր ծովք: Եթաքրքիր է իմանալ Վարուժանական արուեստում ինչի պատկերումն է ամենից աւելի դիւրին ստացւում, եւ ինչն է որ այնքան էլ լաւ չի ստացւում:

Վարուժան - Անշուշտ պէտք է գնահատել այն ինչ քեզ տրուած է եւ չընկնել այն բաների հետեւից, որն ուրիշներինն է: Շիշկինն ունեցել է շատ մեծ ձեռքեր եւ զարմանալին այն է, թէ ինչպէս է կարողացել այդ փոքրիկ վրձնով այդքան նրբագեղ տերեւներ նկարել: Ես էլ ծով նկարելու մէջ որոշ հարցեր ունեմ, եւ չեմ էլ փորձում պարտադիր ստանալ այն, ինչը ինձ տրուած չէ: Իմ ուժեղ կողմը, իբրեւ նկարիչ համարում եմ կոմպոզիցիայի ստացումը: Այն ինձ մօմ շատ արագ է ստացւում: Մանաւանդ, որ ես չեմ նկարում նախածին գաղափարներով:

Գ.Յ. - Եթէ ոչ նախածին գաղափարներով, ապա ինչպէս է տեղի ունենում Զեզ մօտ ստեղծագործական նիւթի թեմայի ընտրութիւնը, կամ ե՞րբ է գալիս ստեղծագործական մուսան:

Վարուժան - Մուսան գալիս է այն ժամանակ, երբ ես որոշում եմ նկարել: Այդ ժամանակ է, որ մուսայի ներկայութիւնը սկսում է պարտադրող դառնալ: Թեման ծնուռմ է անկախ քեզնից, նկարելու պրոցեսի ընթացքում:

Գ.Յ. - Ինչպէս եք Դուք համարում, որ նկարելու որոշումը աւելի շատ մտային, թէ՞ զգայական պրոցես է:

Վարուժան - Դա եւ մտային է, եւ զգայական: Թղթի, մատիտի, գծի յարաբերութեան համար դա պէտք է լինի մտային: Այն ամէնն ինչ վերաբերում է տեխնիկային, դա չի կարող լինել զգացմունքներին: Իսկ արդէն ստեղծուած պատկերները՝ քո զգացմունքերի հայելին են: www.vargoujan.net

Գ.Յ. - Զգացմունքներն էլ իրենց հերթին պայմանաւորուած են տրամադրութիւններով: Իսկ եղանակը պայմանաւորու՞մ է Զեր տրամադրութիւնը:

Վարուժան - Անշուշտ, երբ ես նոր էի եկել Ամերիկա առաւոտից մինչեւ երեկոյ աշխատում էի: Եւ կարծում էի, որ միայն գիշերն է իսկապէս իմը, երբ ես կարող եմ ստեղծագործել: Քանի որ գիշերուայ ժամերը շատ կարծ էին, ես ինձ համար յատուկ ժամացոյց էի ստեղծել եւ օրը դարձրել 48 ժամ: Այդպիսով կարծում էի, թէ իմ գիշերուայ

սկսում տեղի ունենալ իմ ներսում: Սովորաբար սիրում եմ աշխատել գիշերները կամ վաղ առաւոտեան:

Գ.Յ. - Գիտեմ, որ սիրում էր նոր նկարին նայելով քենել: Արդեօ՞ք այդ նախընտրութիւնը պայմանաւորուած է կեանքի որեւէ դրուագի հետ:

Վարուժան - Այո՛, երբ ես նոր էի եկել Ամերիկա առաւոտից մինչեւ երեկոյ աշխատում էի: Եւ կարծում էի, որ միայն գիշերն է իսկապէս իմը, երբ ես կարող եմ ստեղծագործել: Քանի որ գիշերուայ ժամերը շատ կարծ էին, ես ինձ համար յատուկ ժամացոյց էի ստեղծել եւ օրը դարձրել 48 ժամ: Այդպիսով կարծում էի, թէ իմ գիշերուայ

ժամերը երկար են, եւ աւելի շատ ժամանակ կայ ստեղծագործելու: Շատ հետաքրքիր է, երբ լոյսը բացում է եւ դու վաղորդեան լոյսի տակ նայում ես քո արդէն աւարտուած նոր նկարին: Դա ինձ իւրայատուկ հրճուանք է պատճառում:

Գ.Յ. - Արդեն խօսել ենք երաժշտութեան մասին, բայց ինձ հետաքրքիր է Դուք ստեղծագործելու ընթացքուն երաժշտութիւն լսու՞ն էք:

Վարուժան - Հանգստի ժամանակ սիրում եմ լսել ջազ՝ սաքսաֆոնի կատարմամբ, դասական երաժշտութիւն, սիրում եմ կոմի-

տասի, ինչպէս նաեւ Եկմալեանի շարականները, հայկական ժողովրդական երգեր... Նայած տրամադրութեան է Զետաքրքիրն այն է, որ երբ ես նկարում եմ առհասարակ երաժշտութիւն չեմ լսում, ընդհանրապէս աշխարհից կտրում եմ: Մատիտի ձախն ինքնին ինձ համար արդէն երաժշտութիւն է: Դու լսում ես, թէ որիթմը ինչպէս է սկսում, արագանում կամ դանդաղ աւարտում, դա իսկապէս երաժշտութիւն է: Դրսից երաժշտութիւնը ինձ սովորաբար իսանգարում է, քանի որ ես սկսում եմ տարուել այդ երաժշտութեամբ, եւ դրանից նկարը տուժում է: Նկարելը հոգեկան լուրջ պրոցես է, աղօթքի նման, երբ դու հաղորդակցւում ես քո արարչի հետ, գտնուում ես քո զգացմունքային դաշտի մէջ էւ պէտք է կեանք տաս կտաւին, պէտք է նոր ծնունդ տաս: Դա նույիրական պահ է, նման կողջ՝ երեխայ լուս աշխարհ բերելուն: Պահ է լինում, դու զգում ես, որ դու եւ նկարը նոյնացել՝ դարձել էք մէկ:

Գ.Յ. - Ինչպէս սկս նեկանաբանեք գոյնի դերն արուեստում:

Վարուժան - Գոյնը ծնուռում է յարաբերութիւնների մէջ: Երբ ներկը յարաբերութիւններ մէջ է մտնում մէկ այլ ներկի հետ՝ ծնուռում է գոյնը: Երբ դու ունես գոյնի յարաբերութեան զգացողութիւն, ապա կտաւը դադարում է լինել ներկուած, այլ լինում է գոյնեղ: Գոյնը շատ հզօր կողմ է արուեստում, դու դրանով կարող ես ներթափանցել մարդկանց հոգիները կամ նոյնիսկ բուժել որոշ բարդութներ: Ամէն գոյն պէտք է լինի իր տեղում եւ պէտք է ներդաշնակ յարաբերութեան մէջ գտնուի միւս գոյների, կը նեարդարացնի: Պէտք է ճիշտ հնչեցնել գոյները, քանի որ այդ աշխարհն ինքնին մի մեծ սիմֆոնիա է:

Գ.Յ. - Եթէ Զեր ստեղծագործութիւնները բաժանենք շրջանների, կը ստացուի հալեպեան շրջան, հայաստաննեան շրջան եւ ամերիկեան շրջան: Անշուշտ, տեղանքով պայմանաւորուած նկատելի են գունային պայմանաւորուած նկարին այսպիսով: Բայց, յատկապէս, վերջին շրջանում նկատելի է հայկական եռագոյնի առատ օգտագործումը Զեր արուեստում: Կարո՞ղ ենք դա համարել կարուտի արտայայտութեան նշան:

Վարուժան - Իհարկէ կարելի է բաժանել շրջանների, դա ար-

ծար.ը էջ 43

ՇՆՈՐՀԱԿՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

Ս.Գ.Կ. ՀԱՅԿ ԲԺՇԿԵԱՆ
ՄԱՍԻՆԱԿԻԼ
ԼԱՍ ՎԵԿԱՆ

ԾՆՈՐՉԱԿՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

**ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ՅԱԶՈՂՈՒԹԵԱՆ
ԼԱՒԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐԸ
ՄԵՐ ՀԱՐԱԳԱՏՆԵՐՈՒՆ, ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ
ԵՒ ԾԱՆՈԹՆԵՐՈՒՆ**

**ՏՕՔԹ. ԳՐԻԳՈՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
CENTRAL DIAGNOSTIC IMAGING CENTER**

ՏԱՐԵՄՈՒՏԻ ԲԱՂԱՎԱՔ՝ ՎԵՐԶ ՏՈՒԷ ԿՐՈՆԱԿԱՎ ՄՈԼԵՌԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՆ

Ռ. ԿՈՐԻՒՆ

Տարիները յաջորդում են իրար, կծկում են մեր բաղձանքները եւ ցանկութիւնները անարդիւնք: Իրաքանչիւր տարեգիշին մաղթանքներ են հնչում համատարած որպէսզի դադարեն կուները, խաղաղութիւն լինի, ժողովուրդներ առանց գոյնի, առանց ազգութեան եւ առանց կրօնի խտրականութեան քով-քովի ապրեն խաղաղ եւ օգտակար: Կրօնական մոլեւանդութիւններին վերջ տրուի, բայց ուր է լսող ականջ, այս նոր ամանորեան օրերին դեկտեմբերի 11-ին եղիպտոսի կահիրէ քաղաքում տասնեակ Հպատի անմեղ քրիստոնեաներ եկեղեցում աղօթելու ժամանակ զոհ զնացին մոլեւանդ մուտլմանականների միջոցով, դեռ չենք ակնարկում ֆրանսիայի եւ տարբեր երկրների քրիստոնեաների սպանութիւնները, ինչո՞ւ այս մարդասպանութիւնը, այդ զպատի աղօթող մարդիկ ի՞նչ յանցանք էին դործել, ինչո՞ւ այս զագանացին թշնամութիւնը քրիստոնեաների հանդէպ, սա առաջինը չի եղել եւ կարծում եմ վերջինն էլ չի լինելու, հարկէ ամենայն լրջութեամբ նրանց չէպոքացնել: Այս բոլոր մարդասպանութիւնների կենարոնը թուրքիան է, օսմանցիներից սկսեալ ղեկավար թուրքերը շարունակ այլ ժողովուրդների արիւն են թափել ի մասնաւորի քրիստոնեաների, էլ յոյն, էլ ասորի, էլ պոնտացի եւ ուրիշներ, հայերի սպանութիւնը անսահման է սկսեալ 1890-ական թուականներից, հայերի ամենամեծ եւ զարհութելի ջարդը թուրքերը կատարեցին 1915 թուին, որի ընթացքում 1,5 միլիոնից աւելի հայեր կոտորուեցին եւ իրենց հայրենիքը բռնազրաւուեց: Նպատակադրուած էր այդ կոտորածով մի ամբողջ ժողովրդի՝ հայութեան վերջը տալ, սական նրանք մեծապէս սխալուեցին, միշտ ոճրագործի արարքում գտնուում է ոչ մտածուած մութկէտեր, որնք նրա դատապարտութեան պատճառ են դառնուում:

Մազապուրծ փրկուածներից ծնուեցին վրիժառու ժառանգներ, որոնք բազմացան, դարձան ամբողջ հայութիւնը, Հայաստան, որն իր անժամանցելի դատն է հետապնդում: Թուրքերը հիմա էլ եթէ առիթ ձեռք բերեն էլի կը կոտորեն, ինչպէս արդէն քիւրդերին են ջանում վերացնել: Թուրքերը մարդասպանութեան մէջ թիւ մէկ են, իրենց արեան խառնուածքները քառական մասնակիցութիւնը չընդունակ է:

Հ. Բնագդը: Ինչպէս 1989-91 թուականներին ատրպէջանցիները կատարեցին Սումգայիթի եւ Բաքուի ջարդերը, 2016-ի ապրիլի քառորեալին նրանք անզէն գիւղացի հայ ընտանիքներ մորթեցին: Նրանք մարդասպանին հերոսացրին, փոխանակ պատճեն եւ մարդասպանութեան առանց կրօնի խտրականութեան քով-քովի ապրեն խաղաղ եւ օգտակար: Կրօնական մոլեւանդութիւններին վերջ տրուի, բայց ուր է լսող ականջ, այս նոր ամանորեան օրերին դեկտեմբերի 11-ին եղիպտոսի կահիրէ քաղաքում տասնեակ Հպատի անմեղ քրիստոնեաներ եկեղեցում աղօթելու ժամանակ զոհ զնացին մոլեւանդ մուտլմանականների միջոցով, դեռ չենք ակնարկում ֆրանսիան քաղաքում ապրեն կատարեցին կամ առաջանական իշխանութեամբ դարձել է հայրենիքի տէր, նրանք հայերին ատում են, նրանք իօսքերով, բարոյական խրատներով մարդ չեն, նրանց հետ պիտի խօսել այլ լեզուով: Նրանք ամէն օր Արցախի եւ Հայաստանի սահմաններում կրակում են եւ մեզանից զոհեր են խլում, զարմանալի է, ինչո՞ւ մերոնք չեն պատասխանում, թշնամուն չեն լրեցնում, ա'խր այսպէս էլ կը լինի, որ թշնամին սանձարձակ կրակի եւ մերոնք միայն պաշտպանուե՞ն, որն ամբողջապէս հայութեան վնասին է վերջանում, հիւծում է Հայաստանը աստիճանաբար, անհրաժեշտ է հիմնական բան մտածել:

Արեւմտեան երկրներում հայապահանումը նահանջ է ապրում, ղեկավար տարրերի սրտցաւութիւնը պակսել է, օտար լեզուով խօսող հայի ողին կը պահուի կարձամաժէտ: Հայ կրօնականը բժամինդրութիւն չի ցուցաբերում կրօնական արարողութիւնների ժամանակ՝ պատարազի հայերէն քարոզի կողքին օտար լեզուով է քարոզում, նոյնիսկ՝ թաղումի եւ հանդիսութեանց: Հայ կրօնականը՝ առաջնորդը, հայկական միջավայրերում պէտք է որ հայերէն խօսի, սա շատ կարեւոր է հայերէն չիմացողներին մղել եւ քաջալերել հայերէն սովորեն, օտար լեզուով խօսելը ներշնչում է հայերէն իմացողին եւ չիմացողին հաշտուողական մօտեցում օտար լեզուի հետ եւ անտարբերութիւն մեր լեզուի նկատմամբ: Հայապահապանման համար ներդրումներ պէտք է կատարուեն ծնողներին չծանրաբեռնելու համար, հիմնադրամ պէտք է կենանքի կոչել եւ տարբեր միջոցներով մատաղ սերնդին կապել հայութեան հետ:

Հս տարի Ամերիկեան գոհաբանութեան օրը Հայկական Հիմնադրամի համար թելեթոն կատարուեց պական սնցեալ տարուանից գումար հաւաքուեց, ինչո՞ւ մէկ մաս հայերը չընդառաջեցին եւ իրենց մասնակիցութիւնը չընդունակ է:

Թեան պատճառով է, ալդուհանդերձ սխալ է մարդս չմասնակցի եւ իր լումանութիւնութեան օգնութիւնը հայրենիքին չընդունակ է ամենք էլ տանք եւ հայրենիքին գորավիդ կամ ներքնարդ, նա մեր տունն է, մեր զաւակների ապագան է: Թող Աստուած Անդրանիկ Բաղդասարեանին առողջութիւն եւ արեւշատութիւն պարգևել, որ շարունակ հայրենիքին իր իշխանական նութիւններով օգտակար է լինում, երանի շատշատեր նրանից օրինակ վերցնեն:

Ինչ ասենք, նոր Տարի է գալիս, բաղձանքներ ենք ուզում յայտնել, մաղթանքներ ենք ուզում կատարել, յոյս չունենք որ որեւէ մէկը կատարուի, քանի որ անցեալի փորձն է ապացուցել, այդուհան մէր այս գալիք տարուան մեր պահանջն է, որ մեր իշխանաւորները վճռականորէն դէմ կենան Արցախի խնդրով որեւէ զինումի, ախր զոհեր շատ ենք տուել, հազարաւոր սպաւոր ընտանիքներ կան, նրանք անպայման ուզում են տեսնել իրենց

գաւակների փափագը իրականացած՝ Արցախը ազատագրուած ազատգրուած տարածքներով:

Մեր իշխանաւորները թող որ իրենց պատասխանատու զգան եւ հայրենիքի ներկայի ու ապագայի մասին մտածեն: Մեր ժողովուրդը դարերի բաւիլուներում շատ տառապանքներ է քաշել, կարօտ է ունեցել անկախ հայրենիքի ունենալ կորուսեալ հողահաւաքներով, բարեկեցիկ ժողովուրդով, ապահով եւ բարգաւած երկրով: Այս գալիք տարում մեր աղօթքն ու մաղթանքն է յաջողութիւն մեր իշխանաւորներին առ ի կատարուածն մեր ցանկութիւնների եւ երազանքների:

Թող որ այս գալիք 2017 թիւը կունեներից հեռու լինի, խաղաղութիւն տիրի բոլոր երկրներում, մարդիկ անվրդով կեանք ապրեն հեռացնելով իրենցից թշնամութիւնն ու ատելութիւնը, եղբայրական սիրով կեանքը արժանիքների դոներ է բացում դէպի երազանքների իրականացում:

Շնորհաւոր Ամանոր եւ Ս. Շնունդ:

ԱՄԱՆՈՐԸ ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԻ ԱՒԵՏԻՄ

Ռ. ԿՈՐԻՒՆ

Ահաւասիկ Ամանորը աղաւանակերպ նուտը է գործում իրաբանչիւսի բնակարանը: Խախադարձութեամբ, համեստութեամբ, արդարամտութեամբ, իրապուրանքով եւ խոհերով է ներս մտնում: Ամանորին յաջորդում է Յիսուսի Ս. Ծնունդը, երկու ոգեւորութեան արիթ, վերանորդ նորի եւ հոգու տօներ, ընդառաջ գնանք նրանց եւ մէկս-մէկու շնորհաւորներն, քանի որ նրանք՝

Ուրախութեան աւետարե են, Մէկս-մէկու ոգեւորելու տօներ են:

Խաղաղութեան խորհրդանշ է, Մէկս-մէկու արարութեան ներշնչանք են,

Մէկս-մէկու արարութեան ներշնչանք են:

Խորհրդանշ է կատարուեն ծնողներին չծանրաբեռնելու համար, Աշխատանքի մղիչ երանդ:

Հոգու մաքրութեան առաջնորդ են, Մէկս-մէկու չարից հեռացնող տօներ են:

Եղոյի եւ հաւատքի երաշխիք են, Մէկս-մէկու արարութեան տօներ են:

Եղոյի եւ հաւատքի երաշխիք են, Մէկս-մէկու վստահելու տօներ են:

Հաջորդական յար միջոց են, Մէկս-մէկու հածելի լինելու տօներ են:

Մէկս-մէկու քաջալերու տօներ են:

Մէկս-մէկու արարութեան նոր տօներ են:

Հայրենիքն ու ազգը սիրելու տօներ են, Մէկս-մէկու պատելու տօներ են:

ՇՆՈՐՀԱԿԵՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

SAHARA RESTAURANT
(ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ)

ՀՐԵՇՏԱԿ ՄԸ ՊԱՅՄԱՆ ԶԵ,ՈՐ ԹԵՒԵՐ ՈՒՆԵՆԱՅ ԱԲԵԼ ՔՅՆՅ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

«...Քրեշտակ ի մարդկանէ, մարմնատեսիլ քերովիք»: (Ս. Գր. Նարեկացի)

Մեր մանկութեան օրերէն իսկ
լսած ենք հրեշտակներու մասին։
Քանի-քանի անգամ մեր մայրերը,
հակած մեր սնարներուն վրաց, մեր
նիրհուն ականջներուն որ քան անձ-
կագին աղօթած են «Հրեշտակ
զուարթուն»-ը՝ այդ գերբնական ու-
սուրբ էակին պահպանութիւնը եւ
մեզ փորձանքներէ պահելու զօրու-
թիւնը խնդրելով մեր ազազուն
անձերուն համար։

Պատանեկութեան տարինե-
րուն, դպրոցական գրասեղաններու
ետին, կրօնի դասերու ընթացքին
ինչքան հրահրած է մեր երեւակա-
յութիւնը լուսաւոր այն հրեշտակին
կերպարը, որ նստած Յիսուսի թա-
փուր գերեզմանին, իւղաբեր կա-
նանց աւետիս տուալ՝ ըսելով. «Այս-
տեղ չէ», այլ յարութիւն առաւ» (1):

«Հազարք հազարաց եւ բիւրք
բիւրոց» աստղաբաշխական թիւի
մը կը վերագրէ կրօնը՝ անդրա-
դառնալով հրեշտակներու թիւե-
րուն, եւ զանոնք կը բաշխէ հիմնա-
կանօրէն երեքական դասերու՝
Աթոռքի, Քերովքէներու եւ Սե-
րովքէներու: Տէրութիւններու, Զօ-
րութիւններու եւ իշխանութիւն-
ներու: Պետութիւններու, Հրեշտա-
կապետերու եւ Հրեշտակներու:

Որքան ալ մարդուս երեւակայութիւնը նուիրապետական ձեւ մը տուած ըլլայ հրեշտակներու դասակարգումներուն եւ պաշտօն-ներուն, միեւնոցնն է, անոնց գոյութիւնը կը կազմէ մեր հաւատքին բաղկացուցիչ եւ էական մէկ մասը: Հրեշտակապետաց ընդհանրացած անունները, զոր օրինակ՝ Գաբրիէլ, Միքայէլ, Ռափայէլ եւ Ուրիէլ, ինչպէս նաև ասոնց կարգին շարք մը ուրիշ անուններ, իրենց «Էլ» վերջածանցով, յլացք մը երբայինքն «Էլոհիմ» բառի արմատէն՝ որ Աստուած կը նշանակէ, կու գան մատնացոյց ընելու, թէ անոնք ուղղակի առնչուած են Աստուծոյ հետ:

Հայկագեան Բառագիրքը հրեշտակութիւն հետեւեալ բացատրութիւնները կու տայց. «պատգամաւոր երկնային», «դեսպան Աստուծոյ՝ զուարթուն երկնից», «սուրհանդակ», եւլն.: Յունարէն՝ «անգելոս», որմէյ լատիներէն՝ «անգելուս», հայերէնի Նման նոյնիմաստնշանակութիւնն ունին: Հրաչեաց Աճառեանի «Հայերէն Արմատական Բառարան»-ը վերոյիշեալ «հրեշտակ» համացութիւնը լա-

ւագոյնս կը ստուգաբանէ, զայն
առնչելով՝ պահլաւերէնի
«Փրէցտակ» բառին, «Փրա» բա-
ռարձատով եւ «էջ» մասնիկով
կազմուած բառակապակցութիւն մը,
որ «շտապել, շարժումի մէջ դնել
եւ ուղարկել», այսինքն՝ «պատգա-
մաւոր, առաքենալ կամ ուղարկ-
ուած» կը նշանակէ:

Հրեշտակները Աստուծոյ ան-
միջականութեան մէջ գտնուող
գերբնական էակներ, Տիրոջ կամքը
հիմնականօրէն մարդուն փոխան-
ցող պատզամաբերներ կամ միջ-
նորդներ են, որոնք Ս. Գրոց պատ-
մութեան մէջ, տարբեր ժամանա-
կաշրջաններուն, հանդէս եկած են
զանազան դրսեւորումներով ու
պաշտօններով։

Աբրահամ, երբ իր ամուլ կնոց՝
Սառայի ինդղանքով անոր եղիպ-
տացի ստրկուհին՝ Հագարը ճանչ-
ցաւ, իսկ Հագար Աբրահամի յղա-
ցաւ, մայր գառնալու իր ունեցած
առաւելութեան համար իր տիրու-
հին արհամարել սկսաւ։ Սառա, որ
Աբրահամի առաջին կինն էր եւ
իշխանութիւն ունէր իր ստրկուհի-
ին վրայ, չարչրկեց զայն։ Հագար
ճարահատելով՝ փախուստի դիմեց,
եւ մինչ անապատին մէջ աղբիւրի
մը քով կը գտնուէր, հրեշտակ մը
երեւցաւ անոր, որ յորդորեց զինք
վերադառնալ ու իր տիրուհիին
մօտ շարունակել ծառայութիւնը։
Նախախնամութիւնը յատուկ ծրա-
գիր մը ունէր նաեւ Հագարին
համար, քանի որ Ան տեսած էր
ստրկուհիին տառապանքը, հետե-
ւաբար՝ զայն պիտի դարձնէր մայ-
րը հսկայ սերունդի մը։ Հետաքրք-
րական է, որ հոս, Ս. Գրոց պատ-
մութեան մէջ առաջին անգամ
ըլլալով, Հագար պատահած եղե-
լութեան համաձայն ինքնութիւն
կու տայ հրեշտակին՝ զայն անուա-
նելով «Դուն այն Աստուածն ես, որ
ինձի հոգացիր» (3):

Յերեկուան տօթին, Աբրա-
համ, երբ նստած իր վրանի մուտ-
քին հեռուն կը դիտէր, նշմարեց,
որ երեք անձեր իրեն կը մօտենա-
լին: Ան խակոյն ընդպառաջ գնաց,
մինչեւ գետին խոնարհելով երկր-
պագեց անոնց, ընդհուպ այդ ան-
ծանօթ մարդոց Մամբըրէի կաղնի-
ներու շուքին տակ ընտիր հիւրա-
սիրութիւն մը պատրաստեց: Անոնք
Տիրոջ պատգամ արեր հրեշտակ-
ներն էին, որոնք եկած էին Աստու-

ծոյ յաւիտենական ուխտը փոխանցելու անոր, թէ իր կինը՝ Սառանց որինիսկ յառաջացեալ տարիքին մէջ պիտի լրանայ, որդի մը պիտի ծնի եւ Աբրահամ պիտի դառնայ հաւատքի սերունդներուն հայրը (4):

Սողոմի ու Քոմորի կործան-
ման եղելութիւնը մեզի դիտել կու-
տայ, թէ Տիրոջ հրեշտակը ոչ
միայն աւետաբեր, այլ՝ կրնայ աղձ-
տաբեր առաքելութիւն մըն ար-
ունենալ, երբ մարդ արարածը իր
մեղքերով ոչ միայն իր անձին, այլ
միաժամանակ իր նմանին ու շրջաշ-
խարհի այլամերուսմին պատճառ կը
դառնայ:

Զառամած Սառայի լրանալու
աւետիսը փոխանցող աւետաբեր
հրեշտակները Աքրահամեն բաժն-
ուելով՝ միանգամայն ուրիշ առա-
քելութիւն մը ստանձնեցին Սոդո-
մի ու Գոմորի ճամբուն։ Անոնց
ուղին հետզհետէ սահմուկեցուցիչ
եւ կործանարար դիտաւորութիւն
մը առաւ, երբ քաղաքի մուտքին
կարծէք իրենց ժամանումին սպա-
սող Ղովտէն դիմաւորուեցան, բայց
շուտով զիրենք հիւրընկալող տան
յարկին մէջ մեղքի բիրտ ուժին
բախեցան։ Հրեշտակները մէկ կող
մէն հանդէս կու զային փրկարար
դերով մը՝ դեռ տատամամկուտ Ղովտն
ու իր կինը իրենց դուստրերուն
հետ փութով մը քաղաքէն հեռաց-
նելու, միւս կողմէն՝ ծծումքի կոր-
ծանարար կրակներուն մէջ կը
բնաջնջէին մեղքի աղտեղութենէն
այլասերած քաղաքը՝ բոլոր բնա-
կիչներով (5):

ջեւդ է, որ Աստուած շնորհեց քեզի». այս էր հրեշտակին պատգամը ստորդ մահէ ազատած Ղովտին կնոջն ու անոնց դուստրերուն Եղուկ, Ղովտին կինը փախուստի ճանապարհին ալդէ արձան դարձաւ (6), քանի որ չկրցաւ ձերբազատի անցեալին ու ապագալին բարիքը չտեսաւ:

Մանուկներուն քովն ալ եր-
բեմն մը ցակցութիւնը շեշտուած
կ'ըլլայ: Սատա, անդրադառնալով
որ իսմայէլ՝ Հագարի տղան կրնաց
իր զաւակն՝ իսահակին աւելի առա-
ջատար դիրքերու ձգտիլ, Աբրա-
համին աղերսեց՝ Հագարն ու իսմա-
յէլը ընդհանրապէս հեռացնել իրենց
շրջապատէն: Սոյնը որքան ալ խո-
րունկ ցաւ դարձաւ Աբրահամի
սրտին, այսուամենայնիւ ան-
ստիպուեցաւ օրուան մը պաշարով
ճամբել իր եփիպտացի աղախինն

ու անկէ ծնած իր իսմայէլ զաւակը:
Զկայ աւելի սոսկալի բան՝ քան մօր
մը համար տեսնել իր ծոցածին եւ
սիրասուն զաւկին մաշը: Բերսա-
բէի անապատին մէջ անջրդի, Հա-
գար մացառներէն մէկուն տակ
թողուց սովէ ու ծարաւէ հիւծած իր
զաւակը, եւ ինք նետընկէցի մը չափ
հեռանալով՝ դառնօրէն ողբաց
որբուկին ու իր դառն ճակատագ-
րին վրայ: Հոս ալ Աստուծոյ ողոր-
մութիւնը իր լայն արտա-
յացութիւնը գտաւ հրեշտակին
միջոցով, որ յայտնուելով այդ
տարաբախտ կնոջ, թէ կուզ
անապատի կիզիչ աւազներուն վրայ,
անոր կեանքին աղբիւրը տուաւ ու
խոստացաւ զայն դարձնել հզօր
ազգի մը մալրո (7):

Աբրահամ հաւատքին մարդը
կոչուեցաւ: Հայրը՝ միաստուած-
եան խոշոր կրօններուն՝ Հրէութեան,
Քրիստոնէութեան եւ Մահմետա-
կանութեան, նաև իր աննկուն
հաւատքին համար, որ ան ունեցաւ
ճշմարիտ Աստուծոյ նկատմամբ.
Ճերկմտեցաւ զոհաբերելու իր մէկ
հատիկ զաւակը՝ իսահակը, երբ
արդէն Հագարի հետ հեռացուցած
էր նաև իսմայիլը եւ իր ցեղին
շարունակութիւնը ամբողջապէս
կախեալ էր առաջնոյն անվտան-
գութենէն: Աբրահամ համակ եւ
անմնացորդ հաւատացած էր, թէ
Նախախնամութիւնը սուրբ ծրա-
գիր մը ունէր իր հետ եւ պիտի
կատարէր այն ուխտը, որ տուած էր
իրեն: Ճիշդ այն պահուն երբ այս
հաւատքի հսկան իր դանակը կը

Ծար.ը էջ 27

ՇՆՈՐՉԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԵԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԱԴՈ ԵՒ ԱԼԻՍ ՄԱԶՈՄՆԵԱՆ

ՀՐԵՇՏԱԿ ՄԸ ՊԱՅՄԱՆ ԶԵՐՈ ԹԵՒԵՐ ՈՒՆԵՆԱՅ

Շարունակուած էջ 26-էն

բարձրացնէր զոհաբերելու համար իր որդիին, իսկոյն Տիրող փրկարար հրեշտակը կը յայտնուի ու քիչ մը անդին՝ թաւուտին մէջ եղջիւրներէն բռնուած խոյ մը կը ցուցնէ, ինսայն լով զավկին կեանքը զայն պատարագելու զոհասեղանին վրաց (8):

Յակոբ, որ Խարայէլի տասներկու ցեղերուն հիմնադիրն է, իր եղբօր՝ Եսաւի վրէժինդրութենէն Հալածական, մահուան սարսափէն տագնապած, օրուան վերջալոյսին քար մը իբրեւ մնար դրած գլխուն տակ, Խառանի ճամբուն խոնջած կը ննջէր: Խորունկ քունին մէջ ան արտասովոր երազ մը տեսաւ. ահա սանդուխ մը դրուած էր երկրի վրայ, որուն գագաթը երկինք կը հասնէր, եւ որուն վրայէն հրեշտակներու բազմութիւնն մը կը բարձրանար դէպի վեր, մինչ ուրիշ մը կ'իջնէր դէպի վար: Լոյսերու այդ ահեղ շարժումին մէջ Աստուած կը յացնուի Յակոբի, միահկողմանի անոր հետ կնքելու համար իր ուխտը. «Ահա ես քեզի հետ եմ, եւ ամէն տեղ՝ ուր որ ալ երթաս, քեզի հետ պիտի ըլլամ» (9):

Երկու մակարդակ կը ներկա-
յացուի հոս. մին՝ որ Աստուած
իսկապէս կը յայտնուի ու կը խօսի
մարդուն, իսկ միւսը՝ երազը մի-
ջոցն է, որուն ընդմէջէն խօսքը
բովանդակութիւն եւ ձեւ, գոյն կամ
պատկեր կը ստանայ: Յակոբ այդ
վայրը օծելով իւղով՝ կը սրբագոր-
ծէ ու հոն խորան մը կը կանգնէ եւ
զայն «Բեթէլ» կը կոչէ, այսինքն՝
«Աստուծոյ տուն»: Բնականաբար,
Աստուծոյ տան բնակիչներ եւ սպա-
սաւորներ են հրեշտակները, եւ ուր
որ Աստուած է, հոն ներկայ են նաեւ
հրեշտակները: Այս իմաստով՝ հրեշ-
տակի մը ըներկայութիւնը միաժա-
մանակ Աստուծոյ յայտնութիւն կամ
մօտութիւն կը խորհրդանշէ: Հրեշ-
տակներու երեւումներուն առթիւ
որքան ալ զին Ուխտին մարդը
«Աստուած տեսայ եւ ապրեցայ»
կ'եզրակացնէ, միեւնոյն է, կարելի
չէ հրեշտակ մը Աստուծոյ հետ
նոյնացնել: Աստուած «Անհաս եւ
անսկիզբ Խորին Խորհուրդ» է, Ս.
Ներսէս Շնորհալի հայրապետին
գեղեցիկ բացատրութեամբ՝ «Ինքն
անպատճառ պատճառն է ամենայն
պատճառաց»: Աստուած գերազան-
ցապէս Արարիչն է ու միակը,
մինչեւ անգամ իր անմիջական
մօտութեան մէջ եղող հրեշտակնե-
րը՝ բոլոր միւս գոյերուն նման

արարածներ են:

Ծարունակելով նիւթը՝ հրեշտակներու եւ մարդոց միջնեւ հանդիպումներուն, նուազ հետաքրքրական չէ անդրագաղաւնալ նսեւթակորի մենամարտին, որ ունեցաւ Աստուծոյ հրեշտակին հետ: Փաստորէն սոյն տեղեկութիւնը կը հանդիսանայ Հին Կտակարանի այն վերջին նկարագրութիւնը, ուր հրեշտակ մը ուղղակի եւ ֆիզիքապէս առնչութիւն կ'ունենայ մարդուն հետ: Յակոբի անձին վերագրուած պատիւ մը, անշուշտ, որ իրենց առաջնորդական, մարդարէական եւ թագաւորական ամբողջ փառքին մէջ ո'չ Մովսէսի եւ ո'չ ալ Դաւիթի, նորհուեկաւ:

Յակոր Լաբանի երկար տարի-
ներ ծառայելէ ետք, որոշեց գաղտ-
նաբար Միջագետքէն հեռանալ եւ
վերադառնալ Քանանու երկիրը:
Ռաֆէլ, Յակորի կինը, գողցած եւ
իր հետ վերցուցած էր իր հօր՝
Լաբանի կուռքքերը: Յաբոկի կիր-
ճէն ու գետէն իր ընտանիքն ու
ինչքերը անցընելէ ետք, երբ Յա-
կոր դեռ առանձին ափին միւս
կողմը կը գտնուէր, մարդ մը սկսաւ
իր հետ մարտնչիլ: Ըմբշամարտը
երկարեցաւ ու արշալոյար ծագե-
լուն՝ այդ մարդը տեսաւ, թէ կա-
րելի չեղաւ զգեանել Յակոբը, անոր
զիստի ամոլաջիղին հարուածեց եւ
զայն ընդարձացուց: Ախոցեանը
Յակորէն ինսդրեց, որ զինք արձա-
կէ, քանզի արշալոյար կը ծագէր ու
ինք պէտք է շտապ հեռանար:
Յակոր դեռ եւս ամուր բռնած էր
իր հակառակորդը ու անոր օրհնու-
թիւնը ստանալու պարագալին
միայն կը համաձայնէր ազատ ար-
ձակել զինք: Յակոբի հետ մարտն-
չող այդ անձանօթը Տիրոջ հրեշ-
տակն էր, որ անոր անձին մէջ
օրհնեց մարդու անկոտրում կամ-
քը, պայքարելու անվեհեր ոգին ու
նպատակին համնելու աննահանջ
ձգումը, վերանուանելով զինք
«Խսրայէլ» (10), այսինքն՝ «աստ-
ուածամարտ»: Արդարեւ, այս մի-
ջադէպէն սկսեալ, մարդ արարածը
կարծէք ոչ միայն Աստուծոյ մար-
տակից՝ այլ նաև զործակից ըլլա-
լու կոչումն ընդունեց:

Բաղաամ Աստուծոյ կամքին
Հակառակ ընթացք մը որդեգրեց ու
Մովաբի թագաւորի պնդումնե-
րուն տեղի տալով՝ ստիպուեցաւ
երթալ Յորդանանի միւս կողմը՝
Մովաբի դաշտերուն մէջ բնակու-
թիւն հաստատած իսրայէլացինե-
րը անիծելու։ Առաջ մը ան իր էշը

թամբեց ու հեծնելով վրան երկու

սպասաւորներու ուղեկցութեամբ
ճամբար էլաւ: Սակայն Աստուծոյ
բարկացած հրեշտակը, մահաբեր
սուրը ձեռքին, կանգնած՝ ճամբուն
մէջտեղ կը սպասէր Բաղաամի անց-
նելուն, որպէսզի զայն պատժէ:
Բաղաամի էշը վտանգը տեսնելով՝
ճամբէն շեղեցաւ ու դէպի արտը-
գնաց: Բաղաամ սկսաւ էշը ծեծել
վերադարձնելու համար զայն բուն
ճամբուն: Քիչ ետք, Տիրոջ հրեշ-
տակը, նոյնքան սպառնալից, երկու
կողմերէն ցանկապատուած այդի-
ներու արահետին մէջ կեցաւ: Այս
անգամ ալ էշը փորձեց շրջանցել՝
ինքինք ու Բաղաամի ոտքը սեղ-
մելով ցանկապատին: Բաղաամ ոտ-
քին ցաւէն ալ աւելի զայրացած՝
ճիպոտի ուժգին հարուածներ հաս-
ցուց խեղճ իշուն: Երբ նորէն փոր-
ձեցին ճամբորդութիւնը շարունա-
կել, Տիրոջ հրեշտակը կանգնելով՝
այս անգամ ալ փակեց այն նեղ
անցքը, ուրկէ անոնք ստիպուած
էին անցնիլ: Եւ քանի որ ո՛չ
շրջանցելու, ո՛չ շրջուելու եւ ո՛չ ալ
աջ ու ձախ կողմերէն շեղելու
կարելութիւն կար, էշը արմողա-
պէս գետին կքեցաւ ու անշարժ իր
տեղը մնաց: Բաղաամ զայրանալով
իր իշուն յամառութեան վրայ,
սկսաւ զայն սաստիկ ծեծել: Ահա
Աստուած ճիպոտի հարուածներու
ցաւէն չարչրկուած իշուն բերանը
բացաւ, որ Բաղաամի ըսաւ. «Ի՞նչ
ըրի քեզի, որ այս երեք անգամ է
որ զիս կը ծեծես: Միթէ ես նոյն էշը
չե՞մ, որուն վրայ կը հեծնէիր
մանկութենէդ մինչեւ այօր. քեզի
այսպէս ընելու սովորութիւն ունէ-
ի» (11): Բաղաամի աչքերը իս-
կոյն բացուեցան եւ Տիրոջ հրեշ-
տակը անոր հաւաստիցուց, թէ ան
ստոցդ պիտի մեռնէր, եթէ իր
գրաստը չզգաստանար ու զինք
չպահէր վտանգին (12):

Ի տարբերութիւնը բանականութիւն չունեցող կենդանիին, մարդ արարածի աստուածատուր առաւելութիւնն է տեսնելու ճանչ-նալ ճշմարտութիւնը: Առաւելութիւններուն զուգահեռ, նոյն գիտակցական մարդը ունի սակայն թերութիւն մը՝ սինալականութիւնը, կրօնական բառով՝ մեղանչականութիւնը, որ իր ամէնէն մեծ տկարութիւնն է: Բաղաամի պերճախօս օրինակը ցոյց կու տաց, թէ էշն անգամ ատակ դարձաւ տեսնելու մարդուն մեղքը, իսկական յամառութիւնը անոր, որ չանսաց Աստուծոյ ձախինին եւ չուզեց ճանչ-

Նալ Անոր ճշմարտութիւնը:

Վերոյիշեալ միջադէպին հետ
կապուած հրեշտակին ներկայու-
թիւնը, որ աղէտալի ու մահաբեր
ընոյթ ունէր, Երից Մանկանց (13)
եւ Դանիէլի պատմութեան (14)
մէջ կենսաբեր պաշտօն մը կ'առնէ:
Ուրեմն հոն, ուր մարդը ճշմարիտ
Աստուծոյ մասին հաւատքին վկա-
յութիւնը կու տաց, թէկուզ հուրի ու
սուրի, ողի մէջ թէ ցամաքի վրաց,
կեցած նոյնիսկ մահուան ուժերուն
դէմ յանդիման, անապայման Աստու-
ծոյ փրկարար ու կենսատու միջամ-
տութիւնն է որ կը գտնէ:

Սոյն առումը պէտք է քաջ լանձնաւ-
րաբելի է ծանօթանալ Տովեիթի
(15) փողձառութեան հետ, որ հակա-
ռակ ճակատագրին հասցուցած ծանր
հարուածներուն, կեանքի բաւիդ-
ներուն վրայ ունեցած իր վտանգա-
ւոր խարխափուածներուն, դէպի
ճշմարիտն Աստուած տածած իր
աննկուն հաւատքին համար է, որ
Ռաֆայէլ հրեշտակը ուղեկից կ'ու-
ղարկուի իրեն՝ մահուան
ստուերներուն ընդմէջէն տեսնելու
լոյսը եւ վերագտնելու նաեւ իր
անձնական երջանկութիւնը:

Հին Կտակարանի պատմութիւնը լեցուն է այս եւ նման տեղիքներու բազմազանութեամբ, բայց, միեւնոյնն է, այդ ամէնուն ընդմէջէն կարծիր թելի պէս կը վկացուին Աստուծոյ հետ յարաբերող մարդուն ունեցած փորձառութիւնները՝ հաւատքի մեծ թուիչք-ներու, միաժամանակ՝ տուկալի անկումներու առթիւ։ Հոն, ուր ուղղակի Աստուած հնքգինք չի յայտներ, չի խօսիր օրէնքին ու մարգարէններուն, այլապէս՝ նիւթեղէն խորհրդանշաններու միջոցով, միշտ հրեշտականներն են, որ հանդէս կու գան իբրեւ միջնորդներ, պատգամաբարեներ կամ Տիրող անունով ուղարկուած գերբնական էակներ՝

Արարիշին կամքը փոխանցելու համար մարդ արարածին:

Թէպէտ սոյն գրութիւնը դիտաւորութիւնն չունի ներկայացնելու համապարփակ հրեշտակաբանութիւնն մը, ոչ ալ կը միտի մեկնաբանելու Աստուածաշունչ մատենանին մէջ տեղ գտած հրեշտակներու բոլոր երեւումները, այսուամենայնիւ, բուն միտք բանիս բացայատելէ առաջ, անտեղի պիտի չնկատէի համառօտ անդրադառնալ նաեւ Նոր Կտակարանի մէջ լիշտակուած քանի մը հիմ-

Ծար.ը էջ 28

ՇՆՈՐՉԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆԵՒ

ՀՐԵՇՏԱԿ ՄԸ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻ ՁԵՐ ԹԵՒԵՐ ՈՒՆԵՆԱՅ

Ծարունակուած էջ 27-էջ

Նական դէպքերու:

Աւետաբեր Գաբրիէլ հրեշտակին յատնութեամբ է, որ կը սկսի Նոր Կտակարանի երրորդ գիրքը՝ Ղուկասու Աւետարանը։ Զաքարիա 16 ծերունազարդ քահանան, որ ըստ կարգի Տիրոջ խորանին կը խնկարկէր, տեսաւ Նախակարապետին ծնունդը աւետող հրեշտակը, բայց տարակուսեցաւ՝ մնալով մարդուն համար բնորոշ միայն տեսանելիին եւ շօշափելիին հաւատալու սահմանափակումին մէջ։ Ուստի, իր թերահաւատութեան պատճառով ան հրեշտակէն համըրութեամբ պատժուեցաւ՝ մինչեւ իր որդիին ծնունդը, որուն անուն տալու համար ան ստիպուած եղաւ խնդրելու տախտակ մը, որուն վրայ արձանագրեց՝ «Յովհաննէս» անունը։

Ո՞ր հաւատաւոր քրիստոնեաց
յին սիրտը չի խայտար բերկրան-
քին խորհրդաւոր զօրութեամբ,
երբ կրկին ու կրկին հաղորդակից
կը դառնայ աւետաբեր այն ողջոց-
նի բովանդակութեան, որ հրեշտա-
կապետը՝ Գաբրիէլ առւաւ Մարի-
ամ մանկամարդ կոյսին. անոր, որ
մեր հաւատքի ընկալման մէջ ու
պաշտամունքի խորանին վրայ
Աստուածածին կը կոչուի: Ոչ միայն
մարդեղացած Աստուածորդիին,
այլ՝ Անոր ընդմէջէն ու Անոր
շնորհիւ գերազանցապէս ու միա-
ժամանակ մայրը՝ մարդկային ցե-
ղի փրկութեան:

«Ուրախ լե՛ր, բերկրեալդ, Տէր ընդ քեզ» (17): Ահաւասիկ հրեշտակին ողջոյնը, որով սուրբ կոյսը յօժարեցաւ իր կուսական արգանդը ընդունիլ Աստուած Բանը. Անոր, որ անսկիզբ էր ու անժամանակ, անընթանելի էր ու անհասանելի, զոր երկինքն ու երկիրը չէին կրնար պարփակել իրենց մէջ, խոնարհեցաւ, փոքրացաւ, դարձաւ ընդամէնը պարզ մանուկ մը, որպէսզի իրմէ իսկ գոյաւորուած մարդը զինք կարենաց ըմբռնել, գրկել, գգուել ու սիրել: Եօթ Ան իր աչքերը լոյսին բացաւ կենդանիներուն իբրեւ գոմ ծառայող Բեթղեհէմի քարայրի կիսամութին մէջ, Տիրոջ հրեշտակն էր, որ Անոր սուրբ ծնունդը հովիւներուն յայտնեց, ու երկնալին զօրքերու բազմութիւն մը աստուածային սիրոյն աշխարհի վրայ զեղումին ցնծութիւնը աւետեց փառաբանելով. «Երկնքի բարձունքներուն մէջ Աստուծոյ փառք, երկ-

ըի վրայ խաղաղութիւն, մարդոց
մէջ հաճութիւն» (18):

Հըրեշտակը, որ տարհամոզած էր Յովսէփը չարձակելու իր նշանուհին քանի որ ան Ս. Հոգիէն յլացած էր, եւ ինչքան ալ եղելութիւնը սուրբ մինչչեւ վերջ անըմբոնելի մնաց այդ արդար մարդուն, միեւնոյնն է, ան ենթարկուեցած Տիրոջ կամքին՝ անսալով ոչ այնքան իր տրամաբանութեան թելադրանքներուն, որքան իր հաւատքի հզօր ձախին (19): Այդ նոյն հրեշտակը, ահաւասիկ, նորէն երեւցաւ Յովսէփի, ու յանձնարարեց անոր Հերովդէսի մահացու չարութենէն հեռացնել նորածին մանուկը» (20): Երբ ոճրագործ արքան մահացաւ եւ Յիսուսի ուղղակի սպառնացող վտանգը վերացաւ, Յովսէփի ու Մարիամ գոտեպնդուած միեւնոյն հրեշտակին քաջալերական խօսքերէն, իրենց մանկան հետ Եփիպտոսէն հայրենիք վերադարձան՝ օտարութեան մէջ երկար չղեգերելու եւ Աստուծոյ նախախնամքական տնօրինումը իրագործելու համար (21):

Անապատին մէջ փորձութեան ժամանակ, երբ Յիսուս մէր նախահայր Աղամին տկարութիւնը երիցս յաղթահարեց, ու հեռացուց փորձիչը հրամայելով «Ետիս գնա՛», հրեշտակներն էին, որ անմիջապէս մօտենալով իրեն ծառալիքցին (22):

Ո՛հ, սոսկալի է այն պահը, երբ ձերբակալուելու սեմին Յիսուս իւրացիններէ լքուած եւ Յուլայէ մատնուած, Գեթսեմանիի մութ գիշերուան իր մահասարսուռ տենդին մէջ՝ «Հա՛յր, եթէ կ'ուզես, հեռացուր ինձմէ այս բաժակը» (23) կ'աղերսէր, մինչ սիրտը արեան կաթիլներու նման կը հոսէր, հոն պահապան հրեշտակ մը միայնակ զինք կը գօրացնէր՝ տնօրինական խորին խորհուրդը իրագործելու որոշումին մէջ (24):

Ինչքան դիւթիչ եւ վեհաշուք հզօրութիւն մը ունի հրեշտակներուն երեւումը Յիսուսի թափուր գերեզմանին վրայ: Երկիւղ, բայց միաժամանակ անասելի ցնծութիւնը կը խայտայ հոն գերեզմանի կիսամութիւն մէջ՝ մահուան դէմ յաղթանակող կեանքին աւետիսով պարուրուած: Համատես աւետարանիներ՝ Մատթէոս եւ Մարկոս թափուր գերեզմանին վրայ յայտնուող՝ մէկ (25), իսկ Ղուկաս եւ Յովհաննէս զոյգ (26) մը հրեշտակներու մասին կը վկայեն: «Անոր տեսքը փայլակի պէս էր, եւ անոր

Հազուստը՝ ձիւնի պէս ճերմակ»
(27), կ'ըսէ Մատթէոս Աւետարա-

Հրեշտակներ, հրեշտակներ
զուարթուն, պահապան հրեշտակներ,
ով դուք երկնածեմ թեւալոր
էակներ, գոյութիւն ունի՞ք արդարեւ
մեր մեր այսօրուան կեանքին մէջ
Սարդիկ կան, որոնք կը հաւատան,
մարդիկ ալ կան՝ չեն հաւատար. ես անոնցմէ եմ, որ կը
հաւատամ ու աներկեաց համզուած
եմ, թէ դուք ներկաց էք մեր
կեանքի բոլոր հանգըռւաններուն
մէջ, եւ մեր ստուերախառն օրեւ-
րուն՝ ձեր անուշձիծաղ ժպիտն է,
որ կը ցոլաց մեր շատ դիւրաբեկ
գոյութեան վրայ:

Քանի՞-քանի անգամ, վտանգի
պահուն թէ տիրութեան մէջ, զգա-
ցած եմ հրեշտակի մը բարի ներ-
կայութիւնը երբեմն ինծի այսքան
անընդմիջելիօրէն մօտիկ, որ ան
կարծէք նստած ըլլար մերթ աջ եւ
մերթ ձախ ուսիս վրայ: Զորօրի-
նակ, պատահած է՝ երբ ինքնաշարժ
վարելու ընթացքին յանկարծ սթա-
փած եմ ծանր թմրութենէ մը
հակակշիռէ դուրս՝ անստօրինելի
պահէ մը, որ այլապէս կրնար
անձիս համար ճակատագրական հե-
տեւանքներ ունենալ: Անդրադար-
ձած եմ, որ աներեւոյթ մէկը զգաս-
տացուցած, ցնցած կամ ետ պահած
է զիս ստոյգ չարիքէն: Տեսնելու
անձկագին ցանկութեամբ շուրջն
նայած եմ, ու ինքզինքիս հար-
ցուցած՝ ո՞վ փրկեց զիս, ո՞վ միիր-
թարեց նեղութեան մէջ՝ ցոյց տալու
հէդ գոյութեանս առջեւ լայն

բացուած լուսանցքը յոցին։
Կրօնական խորունկ զգացո-
ղութիւն մը միշտ եկած է զիս
համոզելու, թէ ան մեր պահապան
հրեշտակն է, եւ գուցէ Աստուած
մեզմէ ամէն մէկուն քով նման
հրեշտակ մը կանգնեցուցած է՝ իր
թեւերը սուրբ իբրեւ պահպանու-
թեան հովանի տարածելու համար
մեր գլխուն վրայ։

* * *

Սակայն պայման է հրեշտակ
մը թեւեր ունենայ՝ մեզ հաղորդա-
կից դարձնելու Աստուծոյ կենսա-
բաշխ եւ փրկարար սիրոյն։ Տես
այն մարդիկը, որոնք երկրագուն-
դի տարբեր ցամաքամասերուն
վրայ, աղէտեալ գօտիներուն մէջ,
երաշտէ ու սովէ, բնական աղէտնե-
րէ ու պատերազմներու սիռած
արհաւիրքներէն զարնուած եւ
զրկուած բիւրաւոր թշուառներու
օգնութեան կը փութան։ Նայէ՛
ինքզինք զոհաբերող այդ երիտա-
սարդին, որ ձեռք կու տայ ապաստա-
նարաններու եւ ճամբարներու ժխո-
ռին մէջ ընկճուած վատուժ տղուն։
Նայէ՛ տոհմիկ իր առաւե-
լութիւններն ու բոլոր բարիքները
մէկդի թողած աղջկան, որ հասեր
է համաճարակէ ու մահացու ախտե-
րէ վարակուած հիւանդին, զայն
դարմանել փորձելու կամ ուղեկցե-
լու մեռնողին՝ ապահովելու համար
անոր արժանավայել մահ մը ունե-
նալու իրաւունքը ։ Նայէ՛ այն զոհա-
բերուող ուսուցչին, որ կեանքի
տարրական պայմաններէ զոհանա-
լով՝ եկեր է իր գիտելիքը բաշխելու
փողոցի տղոց ու աղջկիներուն՝
զանոնք հաւաքելով բացօթեաց դա-
սարաններու, վրաններու տապին
կամ քանի մը փայտէ ու թիթեղէ
յարմարցուած փոքր ու անշուրք
հիւղակին մէջ։

Անոնք պարզ մարդիկ են մեզի
պէս. ո՞չ սրբնթաց, ո՞չ երկնածեմ,
ո՞չ լուսափառ, ո՞չ լայնալիճ ճեր-
մակ խոշոր թեւեր եւ ո՞չ ալ հրեղին
սուր ունին բոնած իրենց ճեռքին
մէջ: Բայց անոնք ամէն տեղ են,
երբեմն դանդաղ ու տատամսոս,
նոյնիսկ՝ կարճ ու տգեղ: Ահա մէկն
անոնցմէ իր ճեռքը տուալ ու զիս
բարձրացուց, երբ ինկած էի: Ան
քովս գաղտնաբար, սենեակիս
պատին միւս կողմը գուցէ, ականջ
դրած զիս կը լսէր, երբ առանձնու-
թեանս ճնշող բեռին տակ օգնութիւն
կ'աղերսէի: Ան էր, որ իր հացը
հետս կիսեց, իր հիւրընկալ յարկին

Ծար.ը էջ 43

ՇՆՈՐՉԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԻԿԻՆ ԱՆՎՀԻՏ ԽՐԱԲԵԱՆ-ՍԵՂՐԱԿԵԱՆ ԵՅԻՇԱՄԿԻ ՓՈՅ. ԳԼՈՐԳ ԽՎԻ ՕՉԵՄԱՆ

ՄԱՍԻՄ - 2017

Նոր Տարուան Մտորումներ

ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ՄԵԶ

ԴՈԿ. ԶԱՒԵՆ Ա. ԶԵՆՅ. ԱՐՁՈՒՄԱՆԵՍՆ

Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան զբյակի թիվով հարկ է պահ մը մտածել մեր ինքնութեան մասին որմէ կ'ակնկալենք իրագործում մեր կեանքի ընթացքին, երկուքն ըլլալով մեր անմիջական հեռանկարներու յաջողութիւններուն զիրար ամբողջացնող լրացուցիչները: Տարին արագ կը թաւալի եւ Սուրբ Ծնունդը կը վերանորոգէ մեր, շնորհընկալներուս, ջանքերը լարելու դէպի դրական իրագործում: Որքան ատեն որ մարդուս ինքնութիւնը կը զարգանայ ժամանակի ընթացքին, լոյս կայ որ այդ ընթացքը դէպի Աստուած առաջնորդէ զինք բարի ծրագիրերու իրագործումով, այսինքն իրական եւ ոչ թէական կամ ըղձական տեսիլքներով: Ինքնութիւնը ինքնահար եւ յախարարուած որակում մը չէ, այլ Աստուծիք տրուած պարգել մը, իրողութիւն մը, եւ ապրելակերպ մըն է որ մարդու կը մղէ յարաբերելու եւ գործելու իր նմանին հետ՝ հակալշիուը միշտ յարգելով եւ պահելով երկուքին միջեւ:

Եթէ ոմանք անցնող տարիներու արժէքն ու ազգեցութիւնը մոռնալով չեն պահեր ինքնութեան զարգութիւն այդ ընթացքը, հեռացած կ'ըլլան թէ՝ անցնող տարւոյն ընծայած բարիքներէն եւ թէ՝ զրկուած կ'ըլլան հաւատքի ու հաւատարմութեան վերանորոգ զօրութենէն: Այդ տեսակ մարդիկ կը վստահին միայն իրենց գիտածութեան վրայ, որոնք վաղանցիկ կ'ըլլան ընդհանրապէս, ու այդ ձեւով ալ ապացուցը կուտան միակողմանի եւ քմահաճ գործելառնի մը:

Ինքնութեան ճանաչումը լաւապէս կը հասկանք երբ կարդանական գործիքներու մասին:

Յիսուսի ներթափանց խօսքերը իր տամաներկու աշակերտներու ընտրութեան մէջ, քանզի անոնք պատահաբար չեկան միանալու խմբակին, այլ Տէրը ինք կանչեց իրագանչիւրին ինքնութիւնը ճանչնալով, նոյնիսկ մատնիչ աշակերտին ինչ ըլլալը գիտնալով՝ կանչեց զինք յանուն նախախնամութեան, քաջ գիտակցելով անոր բաժինը իր առաքելութեան նկատմամբ: Երբ նախական իրագործումը: Որքան ատեն որ մարդուս ինքնութիւնը կը զարգանայ ժամանակի ընթացքին, լոյս կայ որ այդ ընթացքը դէպի դրական իրագործում: Որքան ատեն որ մարդուս ինքնութիւնը կը զարգանայ ժամանակի ընթացքին, օրինակի համար, թգենիի ծառին տակ կը նստէր, գիտնալով անոր ինքնութիւնը Փիլիպպոսի միջոցաւ Յիսուս զինք իր քով կանչեց, ըսելով «Ահա մարդ մը որուն մէջ նենքութիւն չկայ»: Նախանացէլ որուն անունն էր նաեւ Բարթողմէոս, դարձաւ Հայաստան աշխարհի Առաջին Լուսաւորիչը՝ Թաղէոս Առաքեալի հետ, որոնց յիշատակը Հայեկեղեցին տօնեց անցեալ շաբաթ օր:

Ինքնութեան իրագործում ընթացքին վրայ Հայաստան ու Հայեկեղեցին չնորհքը վայելեցին անցեալ Յուսիսի վերջաւորութեան Հոռոմի Սրբազն քահանայապետ Նորին Սրբութիւն Ֆրանսիսկոս Պապին, որ ուխտաւորաբար Հայաստան ու Սուրբ էջմիածին այցելեց: Պահ մը աննախընթաց բերկրանքի ալիք մը տարածուեցաւ մեր աշխարհէն ներս, իսկական օրհնութիւն մը, երբ Քրիստոնեալ Քահանայապետը, հետեւելով Քրիստոսի օրինակին, պատասխանատու յանձնառութիւններ կատարելագործեց, բարձրագոյն սահմանում եւ տարածք տալով իր ինքնութեան եւ համաշխարհային դիրքին, երբ ցանկութեամբ եւ ամենայն խոնարհութեամբ եկալ ու նուածեց հոգիները բովանդակ հայ ժողովուրդին:

Քահանայապետին այդ օրինակելի ընթացքին բնօրինակը Յիսուսի ինք տուաւ անկնակալելով որ Տամաներկուքը ուշագոյն ըլլալին իր ուստամածուն նկատմամբ, եւ ոչ թէ աւելորդ խօսքերով աննապատակ հետաքրքրութիւններ ցոյց տացին: Ֆրանչիսկոս Պապը ճիշդ այդ էր որ կատարեց՝ քալելով Տիրող ճամբէն: Աննպատակը ունի նաեւ իր ժիտական դրսեւորումը, ինքնին նաեւ նպատակ մը, երբ մարդուս ինքնութիւնը աժան ճանաչումի եւ կամ հարստութեան անհիմն ուժին վրայ հիմնուած կ'ըլլայ: Այդ պարագային որքան աչքառու է մերօրեայ իրականութիւնը երբ մարդ ընկերային եւ քաղաքական շիլ հաշիւներու զոհ կ'երթայ, փոխանակ Քրիստոսի հաստատած Եկեղեցին նպաստելու ուրինութիւնն ու իրագործումը մարմին կ'առնեն եւ շնորհներով կը զօրանան: Սրբազն Քահանայապետը, ինչպէս այլուր, դրսեւորեց այդ զուգորդութիւնը նաեւ մեր երկրին մէջ՝ հայոց ցեղասպանութեան հարիւրածեակին հետքերով յօրինակ մերազն ժողովրեան:

Փորձանքը հոն է երբ կամովին կ'անգիտանաս «Աստուծոյ Պատկերը» որով սկիզբէն չնորհազարդարուեցար, անգիտանալով նաեւ Աստուծոյ բարերար առաջնորդութիւնը, վստահելով միայն քու ուժերուդ եւ կը մնաս առանձին: Այս իրողութիւնը պարզ հարցումի մը ետին Յիսուս հաստատեց, ըսելով եթէ իր աշակերտները կ'ուզէին իրեն հետեւիլ կամ ոչ: Պետրոս Առաքեալ իսկոցն պատասխանեց, ըսելով թէ որո՞ւ կը նային հետեւիլ բացի իրմէ որ ունի յոյսի եւ լոյսի:

Կեանքը որպէս Աստուծոյ Որդին: Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան հրաելուն է զգաստ ըլլալ եւ լրջօրէն համայնք Քրիստոսի կատարած գործին հոգեկան ոլորտը ուր մարդ կրնայ տեսնել եւ գնահատել միտքի, զգացումի, կամքի, եւ գոյութեան համայնքաման մէջ է որ մարդ պիտի տեսնէ Տիրող ճշմարիտ սէրն ու գուրգուրանքը՝ կեանքի եւ յարատեն նուիրումի վերածուած: Զմունանք Աստուածադիր պատգամը՝ «Մարդ է որ գործէ գերկիր», անկրկնելի եւ անշրջելի պատգամ:

Նոր Տարուան սեմին մեր ականջին թող հնչէ այն պատգամը թէ Քրիստոնէական հաւատակը երբեք դիւրահաւատան կամ «կախարդական» ճամբաց չի քարոզեր կեանքի դժուարութեանց դէմ, այլ Խաչի նուիրական խորհուրդումի հիմնական հաւատքի ապահովութիւնը կը շնորհէ օգնելու մարդուն որ գիտակից որշումներ առնէ՝ ճանչնալով Մարդագեղին միջամտութիւնը մարմին կ'առնեն եւ շնորհներով կը զօրանան: Սրբազն Քահանայապետը, ինչպէս այլուր, դրսեւորեց այդ զուգորդութիւնը նաեւ մեր երկրին մէջ՝ հայոց ցեղասպանութեան հարիւրածեակին հետքերով յօրինակ մերազն ժողովրեան:

JANUARY
6
Surp Tznund

ARARAT FOUNDATION
Ararat Foundation promotes Armenian culture and upholds Armenian heritage through its lecture series, social events, and festivities for the young adults. Ararat Foundation's mission is to ignite passion, to spread respect, and to help. We are devoted to carry public service programs in upholding Armenian heritage through educational, cultural, and humanitarian projects.

PROJECT ARTSAKH DISCOVER KARVAJAR

Let's Rebuild Karvajar's Children & Youth Cultural Center Together

Արցախը կը կանչէ՝ Քարվաճառը մերն է: Փոքրիկ մանուկները, Հայոց ապագան են՝ մերն են:

Artsakh is calling. Karvajar is ours. Children are our future.

WWW.ARARATFOUNDATION.ORG

Christ is born
For there be peace on earth

Peace to Armenia
Peace to Artsakh Republic (Nagorno Karabakh)
Peace to the World

MERRY CHRISTMAS
HAPPY NEW YEAR 2017!!
ՇՆՈՐՀԱԿՈՒՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ, ՆՈՐ ՏԱՐԻ՝ ԳՎԼԴ ԹՈՂ ԼԻՆԻ ԲԱՐԻ...

Հարուճակուած էջ 30-էն

Նում է նրան, որպէսզի ռուսները վերացնեն Հայստանի պետական կառուցուածքը եւ վերջնականապէս ենթարկեն իրենց: Ինչպէս դարձեալ մեկնաբան Մեհրաբեանն է նշում.

«... Ենթարկել տալ Հայստանին եւ դարձնել Ռուսաստանի նահանգներից մէկը»: Եւ նման սադիստական գաղափարին ուժ ենք տալիս մենք բարձրագոչ յայտարարելով, թէ պէտք է զօրացնել ռուսերէն լեզուի իմացութիւնը Հայստանում: Դեռ ցանկութիւն էլ կայ ռուսերէնը դարձնել պետական երկրորդ լեզու:

Ռուսաց լեզուն առաւել տարածուած է Հայստանի Հանրապետութիւնում եւ մենք շահագրգուած ենք, որ այն աւելի ամրապնդուի, ասում է նախարար Լեռոն Մկրտչեանը:

Զի բացառուում, որ ռուսների հեռահար նպատակն է գրեթէ ամբողջովին դատարկել Հայստանը եւ բաւարարուել միայն ու միայն երեւանի նահանգով, այսինքն երկրորդ դարձնել անպիսին, ինչպիսի եղել է նախանցեալ դարում: Անշուշտ, այդ պարագային կը վերանան Հայստան աշխարհի բոլոր գիւղերը եւ դրանց փոխարէն վեր կը խոյանան թունաբեր, շրջակայ միջավայրուն աղտոտող քիմիական, հանքարդիւնաբերական գործարանների ծխնելոցները, որոնց արտաքրածուած թունաւոր գազերը կը հասնեն նաեւ Երեւան:

Այս, Պուտինինեան Ռուսաստանը ցանկանում է Կայսերական Ռուսաստանի նման հայերին ամբողջացնել, ինչպէս կ'ասէր մայրս, «պատլիկ» երեւանի նահանգում: Հենց այդ նպատակի համար էլ արդէն քանի տարի, լախորէն բացել է ճամբեքը հայերի առաջ եւ օրինբուն զբաղուած է նրանց տեղահան անելով իր մայր հողից, իր հայրենիքից, տանելով ու տարածելով հսկայական ռուսական կայսրութեան մէջ:

Ապրիլեան պատերազմի արդիւնքում, հայ ժողովուրդը համուգուեց, որ ինքը միայնակ է, բարեկամ չունի, ու յոյար պիտի դնի միայն ու միայն իր վրայ: Հասկացաւ նաեւ, որ ռուսական կողմի դրդմամբ Ազերին ներխուժեց Ղարաբաղ:

Ցուսահատութեան ու անհեռանկար վիճակի արդիւնքում ոտ-

քի ելան «Ամբոխները խելագարուած»: «Սամսան Ծոռեր» խմբաւորման տղաները 8-10 օր շարունակ պաշարեցին Երեւանի պետական ոստիկանական կենտրոնը՝ լոյս ունենալով լսելի դարձնել՝ ժողովրդի թարգմանը դարձած իրենց ձախնը:

Անհեռանկար, ոչ ծրագրային գործողութիւնների ընթացքում նրանցից ոմանք յայտնուեցին բանտում, մի քանին էլ անդամալոյց դարձան հայրենակցի կողմից արձակուած հրազնի կրակոցից եւ մէկ ոստիկան էլ մահացաւ:

Ճիշդ է, գործնական արդիւնքի չհասաւ համեմատաբար փոքրաքիւ անդամներով համալրուած ՍԱՍՆԱՅ ԾՈՒԵՐ խումբը, սակայն խախտեց պետականի շխանական համակարգի մտայնութիւնը: Իշխանութիւնը հասկացաւ, որ գաղափարական ազնիւ ու լրջամիտ մտածումներով տոգորուած Սասնա ԾՈՒԵՐի տղաները իրենց գործողութիւններով ժողովրդի կամքն են արտայայտում:

2016 թուականի վերջին ամիսներին նորանշանակ վարչապետ Կարեն Կարապետեանը երկու տասնեակ նորանշանակ նախարարների եւ պետական կառուցների ղեկավարների հետ որոշեցին նիւթական օգնութիւն ցոյց տալ Ղարաբաղեան պատերազմում զոհուած զինուորների ընտանիքներին եւ Ղարաբաղի բանակին: Այդ նպատակի իրականացման համար սկսեց գործել 1000 ական դրամ հաւաքելու արշաւը: Լաւ, առողջ մտայլացում է խօսք չկայ:

Բայց՝ դիւրին է ասելը՝ 1000 դրամ: Ճիշդ է, մեր դոլարին համարժէք՝ 2 եւ մի փոքր էլ աւելի դոլար է 1000 դրամը: Սփիւրքի հայի համար դա գումար չէ: Այսօր հազիւթէ կարողանաս մէկ բաժակ ամերիկեան սուրճ գնել (ոչ starbox): Բայց հայստանցու համար 1000 դրամը փող է, արժէք, մանաւանդ օրը 23 հազար դրամ աշխատողի համար:

Յարգելի պարոն վարչապետ, եթէ կարող էք, սկզբում դատարկեցէք մեծահարուստների՝ ժողովրդից ու միամիտ, դիւրահաւաստ բիզնեսներին «ախարաներից» խլած, թալանած գումարները յատկացնել 1000 դրամ արշաւին, յետո նոր միայն անցէք ժողովրդին:

2016 թուականի մշակութային կեանքը առանձնապէս չփայլեց նորանոր ճեռքբերումներով: Տեխնիկան գնալով էլ աւելի է բեմից:

Դուրս մղում կենդանի ձայնն ու կենդանի հնչողութիւնը: Մարդիկ 100200 դոլար են վճարում եւ 5 ժամ շարունակ պարտաւորուած են դիտել ու լսել մայնագրութեան ու արտիստի շրթունքների անհամատեղ շիրավալաւը: Եւ սրանք հիմնականում հայստանեան «արտիստներն» են, որոնք ամէն տարուաց պէս գալիս են «աշխան բերքահաւաքի»:

Ամբողջ տարին եկան ու գնացին բազմատեսակ խմբեր, անհատ կատարողներ: Մենք էք չենք, թողէլի գան ու գնան, բայց գան՝ նոր, թարմ ծրագրերով ու նոր մտայլացումներով:

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի նոյնպէս, Գոհաբեանութեան օրը տեղի ունեցաւ Հայստան հիմնադրամի կազմակեած թէլէթնը, որի առնչութեամբ Քաղաքավայիտութեան դոկտոր Հայկ Մարտիրոսեանը գտնում է, որ նոր Սփիւրքը (նկատի ունի Հայստանից արտագաղթաներին, Հեն. Ա.) «Շ ֆինանսապէս, ոչ ինտելէկտով բարեկործութիւն անելու մակարդակ չունի»:

Տօ~..., լսիր, ընկեր, էլ ո՞նց, էլ ո՞վ է պահում այսօր Հայստանի ժողովրդին: Այս, հայստանցի սփիւրքահայլ, ճիշդ է, այնքան դրամ չի տալիս թէլէթոններին, բայց դրա փոխարեն ամբողջ տարին, ամսէամիս դրամ է ուղարկում ոչ միայն իր հարազատներին, այլև անծանօթ մարդկանց ու հիւանդների: Հայստանցին փորձ ունի, գիտի, որ ուղարկած դրամների առիւծի բաժինը մսիւում է: Կորել է, կորել է վատահութիւնը Հայստանի իշխանութիւնների հանդէպ: Հայստանցին փորձ ունի, գիտի, որ ուղարկած դրամների առիւծի բաժինը մսիւում է: Կորել է, կորել է վատահութիւնը Հայստանի իշխանութիւնների հանդէպ: Հայստանցին փորձ ունի, գիտի...

Այս միամիտ, դիւրահաւաստ իսկական սփիւրքահայլ, որ ամբողջ կեանքում ապրել է Մայր

Հայրենիքի տեսլականով ու երբեք չի եղել Հայստանում, նա՝ տուել է եւ միշտ է տալիս:

Աւարտուեց 2016 դժուարից էլ դժուարին տարին՝ Հայստանի Հանրապետութեան նախագահ Պարուն Սերժ Սարգսեանի հետեւեալ կոչով:

Անհանդուրժողականութեան կամ կուլակաթափութեան կոչերով ոչ մի տեղ չէք հասնի:

Երանի՝ թէ Պարուն Սարգսեանը հասկանար իր ասածի միտք բանին: Եթէ դու քո յորդորկոչի մէջ օգտագործում ես «Անհանդուրժողականութիւն» եւ «Կուլակաթափութիւն» բառերը, կը նշանակի ժողովրդի մէջ կայ անհանդուրժողականութիւնը իշխանութիւնների հանդէպ: Իսկ ինչ վերաբերում է «Կուլակաթափութիւն»ը, մի բառ, որ 70-80 տարի է դուրս է եկել մեր բառապաշարից, մեր նախագահը ըստ երեւոյթին նկատի ունի այսօրուաց Հայստանի միլիոնամիլիարդատէրին, որոնց համար չէք ճեռք տալ ու կուլակաթափի անել..., ուրեմն, եկէք մեր ցոյը դնենք 1000կան դրամութիւնը վրայ:

Գալիք նոր Տարում գուցէ թէ Հայստանութեան ստեղծուի հանդուրժողականութեան մթնոլորտ, որին սպասում ենք արդէն 25 տարի, եւ, մէկ էլ, թող մեր կուլակ ընկերները նոր տարում արժանապատիւ տղամարդու վարձունքին յարիր կեցուածք ընդունեն եւ իրենց կարողութեան գէթ մէկ քառորդը նուիրեն Հայստանի ժողովրդին՝ նրան, իմ կարծիքով ազատելով մեր ազգութեանը այս կամ այն կերպ նուասացնող 1000ական դրամացաւից: Այս միամիտ, դիւրահաւաստ իսկական սփիւրքահայլ, որ ամբողջ կեանքում ապրել է Մայր

ԱՍԱՆՈՐԻ ԳԻՇԵՐԻՆ...

ՆԵՐՍԵՍ ՏԵՐ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ

Նորից նոր տարի, Կաղանի գիշեր, Բայց մէկը չեկաւ, Որ դուքը բացէր, Նստէր սեղանին Ու պատառ կիսէր, Բարի խօսք ասէր... Ել ինչ նոր տարի, Ել ինչ Անանոր, Երբ թողել ենք մեր Բունը կիսաւեր,

Ու դառել կրունկ Անտուն, բնաւեր... Ել ինչ Նոր տարի, Ինչ կաղանդ գիշեր, Զգիտես որին Ու ունը յիշել Երբ չկան արդէն, Ընկեր տղերը, Որ էլ լու է Կենսուրախան երգը... Ել ինչ Նոր տարի

ՇՆՈՐՀԱԿԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

FIRST AID URGENT CARE
7204 FOOTHILL BLVD
TUJUNGA, CA 91042

ՀԱՅՈՑ ՔԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԿԱՂԱԾԴ

ԸՆՏ ԱԶԳԱԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏԵՑ՝ ԱՆՈՅԵ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Հայոց տօնածիսական համալիրին մէջ դարեր շարունակ ամէնէն սիրուած ու ամէնէն սպասուած տօնը եղած է կաղանդը կամ Ամանորը:

Հազարամեակներու ընթացքին, տոմարական փոփոխութիւններու հետ կապուած, Նոր տարին հայոց մէջ նշուած է տարբեր ժամանակներու: Ամանորեայ արարողութիւնները կատարուած են մէծ հանդիսութեամբ եւ յատկանշուած են ժողովրդական ծէսերու եւ հաւատալիքներու բազմազանութեամբ: Այսօր նոյնական, թէեւ կաղանդն ու Սուրբ Ծնունդը սպասուած տօներ են հայերու համար, բայց հայերը շատ հեռացած են աւանդական տօներու աւանդովթներէն եւ զայն ժամանակակից կեանքի փոփոխութիւններուն յարմարեցուցած են:

Ինչպէս շատ ժողովուրդներու, այնպէս ալ հայերու մօտ, տարեսկիզբը անցեալին կը համընկնէր տնտեսական տարուայ սկիզբին՝ առնչուելով գարնանամուտին կամ բնութեան զարթօնքին հետ: Քրիստոնէութեան շրջանին սակայն, այս առանձին տարբերը պահպանուած են մասնաւորապէս Բարեկենդանի եւ Զատկուայ ծիսաշարին մէջ: Հայկական տոմարի զարգացման յաջորդ փուլին տարեսկիզբը կը նկատուէր 1 Նաւասարդը, որ կը նշուէր որպէս բերքահաւաքի՝ «Նորոց պտղոց եւ յունձքի տօն»: Ըստ աւանդութեան, այդ օրը տեղի ունեցած է Հայկ Նահապետի մենամարտը՝ Բէլլի դէմ:

Քրիստոնէական Ամանորը, զոր հիմա մենք կը նշենք, հայ իրականութիւն մուտք գրծած է աստիճանաբար, սկսած 17-րդ դարու կէսերուն եւ այդ ժամանակներէն ի վեր կը նշուէր 1 Յունուարին, սակայն ան տակաւին զանգուածացին բնոյթ չունէր: Նոյնիսկ 18-րդ դարուն Սիմէնոն Երեւանցի կաթողիկոսի կողմէ մշակուած հայոց եկեղեցական տօնացոյցին մէջ տարեմուտ կամ քրիստոնէական Նոր տարի կը նկատուէր ոչ թէ 1 Յունուարը, այլ 6 Յունուար՝ Քրիստոսի Ծնունդի օրը:

Պատմական Հայաստանի եւ հայոց գաղթօճախներու մէջ 19-րդ դարու վերջերուն եւ 20-րդ դարու սկիզբներուն տարեմուտի տօնը յայտնի էր որպէս՝ Նոր

Ամանոր, Կաղանդ, մասամբ՝ Նաւասարդ, Տարեգլուխ եւ Աւետիս անուններով: Հին հայերը տօնական շատ ծէսեր ունեցած են, եւ Ամանորեայ ծէսերէն բաւական տարածուած եղած է Նոր Տարուայ կամ Կաղանդի նախորդ երեկոյեան կամ գիշերը երեխաններէ կազմուած խումբերով տունէ տուն պտտելու, երգերու եւ խաղիկներու միջոցաւ համայնքի անդամներու կաղանդը շնորհաւորելու եւ փոխարէնը նուէրներ ստանալու սովորոյթը: Երեխանները, երդիկներէն եւ բուխերիկներէն շնորհաւորական բարեմաղթանքներ յղերով, միաժամանակ տոպրակ, գուլպայ կամ այլ յարմարանքներ կը կախէին, որոնց մէջ տանստիրուհիները նուէրներ կը դնէին (այդ մէկը սովորաբար կ'ըլլար չիր, չամիչ, զաթայ եւ այլն): Երբեմն տանտիկինը երդիկէն իշեցուցած կողովին մէջ կատակով կօշիկ կամ կատու կը դնէր, ինչը աւելի կը զուարձացնէր տօնական ուրախ միջավայրը: Այս գեղեցիկ ծէսը նշանաւոր էր կախու, կախուկ, Գոտեկախ անուններով: Այսօր դժուար գտնուէր հայկական համայնք, ուր պահպանուած ըլլայ այս գեղեցիկ սովորոյթը:

Հին հայաշխարհին մէջ շնորհաւորելու, նուիրատուական եւ հրեցնկալման արարողութիւններու մէջ սահմանուած էր յատակ կարգ: Շնորհաւորելու առումով, կը շնորհաւորէին նախ զաւակները ծնողքին, արհեստարները՝ վարպետին, աշակերտաները՝ ուսուցչին, տան մէծը՝ տանուտիրին, քահանա համայնք, ուր պահպանուած ըլլայ այս գեղեցիկ սովորոյթը:

Հին հայաշխարհին մէջ շնորհաւորելու, նուիրատուական եւ հրեցնկալման արարողութիւններու մէջ սահմանուած էր յատակ կարգ: Շնորհաւորելու առումով, կը շնորհաւորէին նախ զաւակները ծնողքին, արհեստարները՝ վարպետին, աշակերտաները՝ ուսուցչին, տան մէծը՝ տանուտիրին, քահանա համայնք, ուր պահպանուած ըլլայ այս գեղեցիկ սովորոյթը:

Հին հայաշխարհին մէջ շնորհաւորելու, նուիրատուական եւ հրեցնկալման արարողութիւններու մէջ սահմանուած էր յատակ կարգ: Շնորհաւորելու առումով, կը շնորհաւորէին նախ զաւակները ծնողքին, արհեստարները՝ վարպետին, աշակերտաները՝ ուսուցչին, տան մէծը՝ տանուտիրին, քահանա համայնք, ուր պահպանուած ըլլայ այս գեղեցիկ սովորոյթը:

Հին հայաշխարհին մէջ շնորհաւորելու, նուիրատուական եւ հրեցնկալման արարողութիւններու մէջ սահմանուած էր յատակ կարգ: Շնորհաւորելու առումով, կը շնորհաւորէին նախ զաւակները ծնողքին, արհեստարները՝ վարպետին, աշակերտաները՝ ուսուցչին, տան մէծը՝ տանուտիրին, քահանա համայնք, ուր պահպանուած ըլլայ այս գեղեցիկ սովորոյթը:

Հին հայաշխարհին մէջ շնորհաւորելու, նուիրատուական եւ հրեցնկալման արարողութիւններու մէջ սահմանուած էր յատակ կարգ: Շնորհաւորելու առումով, կը շնորհաւորէին նախ զաւակները ծնողքին, արհեստարները՝ վարպետին, աշակերտաները՝ ուսուցչին, տան մէծը՝ տանուտիրին, քահանա համայնք, ուր պահպանուած ըլլայ այս գեղեցիկ սովորոյթը:

Հին հայաշխարհին մէջ շնորհաւորելու, նուիրատուական եւ հրեցնկալման արարողութիւններու մէջ սահմանուած էր յատակ կարգ: Շնորհաւորելու առումով, կը շնորհաւորէին նախ զաւակները ծնողքին, արհեստարները՝ վարպետին, աշակերտաները՝ ուսուցչին, տան մէծը՝ տանուտիրին, քահանա համայնք, ուր պահպանուած ըլլայ այս գեղեցիկ սովորոյթը:

Հին հայաշխարհին մէջ շնորհաւորելու, նուիրատուական եւ հրեցնկալման արարողութիւններու մէջ սահմանուած էր յատակ կարգ: Շնորհաւորելու առումով, կը շնորհաւորէին նախ զաւակները ծնողքին, արհեստարները՝ վարպետին, աշակերտաները՝ ուսուցչին, տան մէծը՝ տանուտիրին, քահանա համայնք, ուր պահպանուած ըլլայ այս գեղեցիկ սովորոյթը:

Հին հայաշխարհին մէջ շնորհաւորելու, նուիրատուական եւ հրեցնկալման արարողութիւններու մէջ սահմանուած էր յատակ կարգ: Շնորհաւորելու առումով, կը շնորհաւորէին նախ զաւակները ծնողքին, արհեստարները՝ վարպետին, աշակերտաները՝ ուսուցչին, տան մէծը՝ տանուտիրին, քահանա համայնք, ուր պահպանուած ըլլայ այս գեղեցիկ սովորոյթը:

Հին հայաշխարհին մէջ շնորհաւորելու, նուիրատուական եւ հրեցնկալման արարողութիւններու մէջ սահմանուած էր յատակ կարգ: Շնորհաւորելու առումով, կը շնորհաւորէին նախ զաւակները ծնողքին, արհեստարները՝ վարպետին, աշակերտաները՝ ուսուցչին, տան մէծը՝ տանուտիրին, քահանա համայնք, ուր պահպանուած ըլլայ այս գեղեցիկ սովորոյթը:

Հին հայաշխարհին մէջ շնորհաւորելու, նուիրատուական եւ հրեցնկալման արարողութիւններու մէջ սահմանուած էր յատակ կարգ: Շնորհաւորելու առումով, կը շնորհաւորէին նախ զաւակները ծնողքին, արհեստարները՝ վարպետին, աշակերտաները՝ ուսուցչին, տան մէծը՝ տանուտիրին, քահանա համայնք, ուր պահպանուած ըլլայ այս գեղեցիկ սովորոյթը:

Հին հայաշխարհին մէջ շնորհաւորելու, նուիրատուական եւ հրեցնկալման արարողութիւններու մէջ սահմանուած էր յատակ կարգ: Շնորհաւորելու առումով, կը շնորհաւորէին նախ զաւակները ծնողքին, արհեստարները՝ վարպետին, աշակերտաները՝ ուսուցչին, տան մէծը՝ տանուտիրին, քահանա համայնք, ուր պահպանուած ըլլայ այս գեղեցիկ սովորոյթը:

Հին հայաշխարհին մէջ շնորհաւորելու, նուիրատուական եւ հրեցնկալման արարողութիւններու մէջ սահմանուած էր յատակ կարգ: Շնորհաւորելու առումով, կը շնորհաւորէին նախ զաւակները ծնողքին, արհեստարները՝ վարպետին, աշակերտաները՝ ուսուցչին, տան մէծը՝ տանուտիրին, քահանա համայնք, ուր պահպանուած ըլլայ այս գեղեցիկ սովորոյթը:

Հին հայաշխարհին մէջ շնորհաւորելու, նուիրատուական եւ հրեցնկալման արարողութիւններու մէջ սահմանուած էր յատակ կարգ: Շնորհաւորելու առումով, կը շնորհաւորէին նախ զաւակները ծնողքին, արհեստարները՝ վարպետին, աշակերտաները՝ ուսուցչին, տան մէծը՝ տանուտիրին, քահանա համայնք, ուր պահպանուած ըլլայ այս գեղեցիկ սովորոյթը:

Հին հայաշխարհին մէջ շնորհաւորելու, նուիրատուական եւ հրեցնկալման արարողութիւններու մէջ սահմանուած էր յատակ կարգ: Շնորհաւորելու առումով, կը շնորհաւորէին նախ զաւակները ծնողքին, արհեստարները՝ վարպետին, աշակերտաները՝ ուսուցչին, տան մէծը՝ տանուտիրին, քահանա համայնք, ուր պահպանուած ըլլայ այս գեղեցիկ սովորոյթը:

Հին հայաշխարհին մէջ շնորհաւորելու, նուիրատուական

ՀԱՅՈՑ ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԿԱՂԱԿ

Ծարունակուած էջ 32-էն

Կաղանդին եւ Սուրբ Ծնունդին
եղեւնի զարդարելու սպորոյթը
սկիզբ առած է Գերմանիոյ մէջ.
1513 թուականին այլ ծէսի հիմքը
դրած է Մարթին Լիւթէր՝ եղեւնին
մոմերով զարդարելով։ Յետագա-
յին այս մէկը տարածուած է նաև
այլ էթնիկ հանրոյթներու, այլ
կարգին՝ հայոց կենցալին մէջ։
Իրականութեան մէջ ծառերու (սո-
սի, գիշի, բարտի եւ այլն) պաշտա-
մունքը հայոց մէջ խոր արձատներ
ունի։ Ծիսական ծառի հետ կը
կապուի հայոց հարսնիքը. սրբա-
զան ծառերու պաշտամունքի հետ-
քեր պահպանուած են հայկական
Տրնդէզի, Մաղկազարդի, Վարդա-
վառի տօներուն մէջ։ Պաշտամուն-
քի մէկ այլ դրամերում է նաև,
ինչպէս նշեցինք, Կաղանդի գերանի
ամանորեալ արարողութիւնը։

Եթէ եւրոպական երկիրներու մէջ ան կապուած էր Ծննդեան տօներու հետ, ապա 19-րդ դարու վերջերուն, մանաւանդ, քաղաքաբնակ հայերու կենցաղ մուտք գործած տօնական ծառը կ'առնչուէր միայն կաղանդի հետ։ Համշէնի մէջ, օրինակ, տօնածառը ոչ թէ եղեւնին էր, այլ՝ ձիթենին, որու ճիւղերը եկեղեցիի մէջ օրհնելէ ետք, կը տանէին տուն եւ խրելով ծիսական մեծ հացին մէջ, կը զնէին սեղանի կեղրոնը։ Ճիւղերը կը զարդարէին կաղնիներով, ընկոյզներով, չիրերով եւ պտուղներով։ Կը հաւատային, որ զարդարուած կաղանդի ծառը յաջողութիւն կը բերէ ընտանիքին։ Կաղանդ պապան, հայոց կենցաղին մէջ օտարածին է, սակայն հայ իրականութեան մէջ Սահակ Պարթեւի հետ կապուած պահպանուած է «Մեծն պապուկ» արտայացուութիւնը, որու կերպարին մէջ մեծամասամբ առկայ էին կաղանդ պապուկի նկարագրին նմանող որոշ գիծեր։ Սահակ Պարթեւը՝ ժամանակին երեխաներու կողմէ առաւել սիրուած սուրբն էր, որուն կը կոչէին Մեծն պապուկ։ Սուրբ Սարգիսի տօնին յաջորդող օրերուն երեխաները ծնողքին հարցուփորձ կ'ընէին Մեծն Պապուկի այցելութեան վերաբերեալ։ Երբ ընտանիքի անդամները կը նստէին սեղանին շուրջ՝ մեծերէն մէկը աննկատ դուրս կ'երթար եւ յանկարծակի ներս կու գար՝ գլուխին սրածացը գլխարկ, ձեռքին՝ մեծ գաւազան, կոնակին՝ ոչխարի մորթի։ Անոր յայտնուե-

լուն պէս տունը կը լեցուէր տօնա-
կան ուրախ տրամադրութամբ; Մօ-
տենալով գինիի կարասին՝ ան մէ-
կական գաւաթ գինի կը հիւրասի-
րէր անեցիներուն եւ կ'ըսէր. «Եկաւ
Մենծ Պապուկը, հազար բարով մեր
Բարեկենդան»: Այսպիսով, Սահակ
Պարթեւի տօներէն կը սկսէր Բա-
րեկենդանի՝ գարնանային Նաւա-
սարդի կամ աւանդական Նոր
Տարուան խրախնձանքր:

Ինչ կը վերաբերի Կաղանդին հայոց ուտեստեղինին, ապա ան կը յատկանշուէիր Հարուստ տեսականիով: Թարմ ու չոր պտուղներն ու ընկուղեղինը նախապէս կը պատրաստէին եւ կը պահէին: Կերակուրներու մեծ մասը կ'եփուէր 30-31 Դեկտեմբերին: Պարտադիր ուտեստներ էին անուշապուրն ու հարիսան: Ամէնէն տարածուած խմորեղինը տարեհացն էր (կոչուած է նաեւ՝ տարի), որ ցորենի ալիւրով, ջուրով եւ կաթով շաղախուած մեծ հաց մըն էր եւ երեսի կողմէն ունէր բաժանման գիծեր: Հացը կը բաժնէին 12 մասի (ըստ տարուայ ամիսներուն), կամ ալ՝ ըստ ընտանիքի անդամներու թիւին հաւասար մասերու, որու մէջ կը դնէին արծաթեայ դրամ, ուլունք, կոճակ կամ այլ նշան: Սովորաբար զայն կը կտրէին նոր տարուայ օրը կամ նախորդ երեկոյեան, ինչպէս նաեւ՝ Ծննդեան տնօրհնէքին: Բախտաւոր կը նկատուէր այն անձը, որուն բաժին կ'ինար խորհրդաւոր նշանը: Կ'ըսէին, թէ տարեհացը կտրելու ատեն դանակը դրամին դպչէլը լաւ նշան չէ: Հացի, զաթայի կամ այլ անուշեղինի մէջ դրամ կամ ուլունք դնելու սովորութն այսօր մասամբ պահպանուած է:

Կաղանդի սեղանին պարտա-
դիր խմորեղիններէն էր նաեւ գա-
թան, որ կը թխէին կլոր, հաւկթա-
ձեւ, եռանկիւն, քառակուսի ձեւե-
րով։ Գաթացին վրայ երբեմն մաս-
նաւոր փոսիկներ կ'ընէին, որոնց
մէջ երեխանները թռչուններուն
համար ցորենի հատիկներ կը լեց-
նէին եւ կը դնէին տանիքները։

Կաղանդի առթիւ կը պատ-
րաստէին նաեւ տարբեր ձեւ ունե-
ցող այլ անուշեղիններ՝ քասակներու,
հիւսքերու, կովու կուրծքերու, կեն-
դանիի սմբակներու, ցորենի հորե-
րու եւ այլ պատկերներով։ Հաւա-
տալով, որ անոնք կը նպաստեն
հարստանալուն, աղջիկներու մա-
զերը երկարելուն, կովերու կաթի
եւ ցորենի առատութեան։

Համը շէնահայերը աւանդաբար
եօթը տեսակի կերակուր կ'եփէին,
անոնց տօնական սեղանի պարտա-
դիր ուտեստներէն էր լուբիան,
լախտը (սիմինարը), բոնջրով ապու-
րը, արձով ապուրը, պասուց
հացը, բաղլօման (որ երկաթի
վրայ եփած տափակ հաց մըն էր),
քարհացը, փուռնիտը (կլոր, գնդա-
ձեւ հաց) եւ այլն:

Ծրջանէ շրջան ուտեսատալին
սովորոյթները փոխուած են. նոր
նախիջեւանցիները տարեհացը կը
զարդարէին ոչ միայն ընկոյզով եւ
չամիչով, այլեւ՝ զանազան նկար-
ներով: Կը թիսէին նաեւ նշանաւոր
խալաջը, որ կը կամ կիսալուս-
նաձեւ, մէջք անցք ունեցող հաց
մըն էր:

Թիֆլիսահայերը երկու տեսակի հաց կը թիսէին. ատոնցմէ մէկը կը կոչուէր չիք, իսկ միւսը՝ էգվերջինս կը պահէին ամբարին մէջ, որպէսզի եկող տարին առատութեամք անցնի, իսկ չիքը կը նետէին հոսող ջուրին մէջ, որ բոլոր անյաջողութիւնները հին տարուաց հետ միասին ջուրը տանի:

Հին երեւանցիներու կաղանդի
սեղանները լեցուն էին պասային
ուտեստի աւանդական տեսականի-
ով, աղանձ (ձաւարով կանեփ, քունջութով եւ չամիչով համեմ-
ուած), պասուց տոլմա (կը պատ-
րաստէին սիսեռով, ոսպով, լուբ-
իայով եւ չամիչով), ձկնեղին եւ
այլն, քանի որ տօնը կը համընկնէր
շաբաթպահքի օրերուն:

Լոռիկի մէջ ամէն տուն Ամա-
նորին հաց պիտի թխէր, անկախ
անկէ՝ բաւական հաց ունէին, թէ
ոչ։ Շատեր կը պատրաստէին փոք-
րիկ, մարդակերպ հացեր՝ աչքերու,
բերաններու, ձեռքերու եւ այլ
պատկերներով՝ զանոնք քիշջմիշով
համեմելով։ Այդ հացերը ծանօթ են
ասիլ-բասիլ (կամ ասիլ-վասիլ)՝
անուններով։ Կը պատրաստէին նա-
եւ զուլաճ անունը կրող եւ մէջտեղը
անցք ունեցող անուշելին եւ կ'անց-
նէին գոմէշի կամ եզան եղջիւրնե-

բարձր գումազը զառ սպաս մղջելուն
ըուն վրայ, որպէսզի տարին առատ
ըլլայ: Ծիսական հացը թխելու
ժամանակ վերջին երեք գունդե-
րուն վրայ ցորենի, տարիի եւ
հաճարի նախշեր կ'ընէին, վերջին-
ներս կը դնէին թոնիրի մէջ, որ-
պէսզի թէժ կրակին ուռին: Անոնց-
մէ իւրաքանչիւրի փքուելու աս-
տիճանէն կը գուշակէին սպասուե-
լիք բերքին առատութեան չափը:
Լոռիի մէջ կ'ըսէին նաեւ, որ առանց
լուրիացիկաղանդ չի պար: Իսկ

ունենար տուներու մէջ տարած-
ուած էր գոզինախ՝ սերմերով անու-
շեղէն պատրաստելու աւանդութը:
Սեղաններու շուրջ տղամար-
դիկ ու կիները կը նստէին առան-
ձին-առանձին, շատ պարզպաններու
նախ տղամարդիկ կը տեղաւորուէ-
ին, այնուհետեւ՝ կիները, բայց
անոնք լիիրաւ կ'օգտուէին տօնա-
կան բարիքներէն՝ միաժամանակ

միմնեանց լոկով ամանորեալ բարեմաղթանքներ։
Մաղթանքներ կը հնչէին տանուտէրին տունը, ուր կ'երթային
աւագները։ Տանուտէրը կը
պատուէր բոլոր հիւրերը, իսկ սեղանին ոչ մսային ուտելիքներ կ'ըլլային, նաեւ՝ օդի ու գիմի։ Հոն կը
հնչէր։ «Ողջ մնաք, ուրախութեան
տարի ըլլայ, ցամաք աչքով,
ուրախ սիրտով ամէն տարի այս
օրուան հասնինք, ուրախութիւնով
տարեմուտ կ'ընենք, ուրախութեամբ
ալ Սուրբ Յարութեան արժանանանք,
լի ու առատ ըլլայ, Աստուած
մահին թանկութիւն տայ,
հացին՝ աժանութիւնն»։

Հաղուսած էր տասնտէրէս
ետք այցելել ծխական քահանալին,
որուն խմիչք կամ նուէր տանիլը
շատ տարրածուած էր:

Նշանուածները օղի, անուշե-
ղին եւ պտուղ վերցուցած կ'երթա-
յին աներանց տուները՝ չնորհաւո-
րելու անոնց կաղանդը: Նախ կը
համբուրէին աներոջ եւ զոքանչի
ձեռքը, օղին կ'ուտային աներոջը,
անուշեղինը՝ զոքանչին, իսկ պտու-
ղը՝ հարսնցուին: Վերջինս ալ
յաճախ գաղտնի կերպով իր փնջած
խնձորը կը նուիրէր փեսացուին:
Փնջած խնձորը մետաքսեայ գոյնգ-
գոյն թելերով փաթթուած կարմիր
խնձոր է, որուն վրան նոյն թելի
փունջիկներով զարդարուած կ'ըլ-
լար: Փեսացուն ալ իր կարգին
խնձոր մը կը նուիրէր հարսնցուին,
որուն մէջ կը դնէր արծաթեայ
մանրադրամ:

Նույնական է առաջին նաեւ
սանածացի գործը՝ քաւորներուն։
Զաւախքի մէջ կաղանդի նա-

խորդ օրը տունն ու դուռը
ամբողջութեամք կը մաքրէին, որ-
մէ ետք կըտսեր հարսը խմոր կը
հունցիր եւ թոնիր կը վառէր:
Թոնիրին վրայ կ'եփէին մախոխա-
պուրը, ինչպէս նաեւ՝ ձէթով
տոլման ու լուբիան: Զաւախքի մէջ
բազմաթիւ էին Կաղանդի ծիսաշա-
ռին առնչուող ոռուաթներոց. ոռոս-

Ծար.ը էջ 43

ՇՆՈՐՉԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

Հ.Մ.Մ. ՏԻԿՆԱՅՑ ՕԺԱՆԴԱՎԿ ՄԱՐՄԻՆԸ

ԾԱԽԾԱ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՄ ՏԵՐԵՒԱԹՎԱՓԸ

Ծարունակուած էջ 34-էջ

Նանահայութեան թատէրական
պատմութեան առաջին էջերուն
վրայ ունի իր վաստակը, որպէս
դերասան բեմադրիչ եւ դիմայար-
դար:

Քիչ են անոնք որ կը միշեն,
Պէլրութի «Grand Theatre» սինե-
մաթատրոնը, ուր մեր թատերա-
կան առաջին սերունդը բեմ հանած
են հայկական թատրոնի հնագոյն
բիէմները Պարոնեանի կտորները:
Կայծակի կեանքը կը դառնար աւե-
լի թատրոնով քան լուսանկարչու-
թեամբ, որ իր ապրուստի ճամբան
էր: Ան պատնէշի վրայ մնաց, օգնե-
լով նորահաս ղերասաններուն եւ
բեմադրիչներուն քաջալերելով զա-
նոնք, նետուելու արուեստի այս
մարզին մէջ հիացումով եւ յափշ-
տակուած մտիկ կ'ընէինք իր յու-
շերուն, յատկապէս երբ կը խօսէր
Վահրամ Փափազեան, «Othello»ի
մասին, անհաւատալի էր իր պատ-
մելու տաղանդը, դժուար էր չուա-
նը կորսնցնել իր հետ: Հաւատաւոր
հնչակեան մը մինչեւ իր կեանքին
վերջինը օրը.

ՅՈՎՀԱՆՆԻՍ ՃԻՐԵՑԵԱՆ -
Մեծ վաստակ ունեցած է իր
կուսակցական աշխատանքով, ըլ-
լալով հիմնադիրներէն «Տիբուլ-
իական Ռւսանողական Միու-
թեան» պատանեկան շարժումին:
Ան իր այցելութիւններով
Արեւմտեան Հայաստան, նկարե-
լով մեր կոթողները, հակոռակ
իր կեանքին սպառնալիքներուն,
ան զերստին գնաց լրացնելու իր
պատմական աշխատանքը մեր պա-
հանջատիրական հարցի առնչու-
թեամբ: Յուսանք որ իր գործե-
րու հաւաքածոն մեծ ինամքով
պահուի եւ գործածուի որպէս
փաստ ցեղասպան թուրք ազգին
դատավարութեանց:

ԱՇՈՏ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆ - իր
երաժշտական մասնագիտութեամբ,
ճոխացուց Լիբանանի մեր հայկա-
կան բեմերը իր երգչախումբերով,
երբ դեր մեր համայնքը հազիւ
կ'արթննար լետ ցեղասպանութեան
դժուարութիւններէն: Ունեցաւ իր
պատուաբեր վաստակը այս մար-
զէն ներս, տալով երգահանդէս-
օբերաներ:

**ՏԻԳՐԱՆ ԱԶԻԹԵԱՆ - ըմբ-
շամարտիկ, Լիբանանի ախոյեան,
Հ.Մ.Մ.եան ազնուական մարզիկ մը,
երկար տարիներ պահեց իր ախոյ-
եանական գօտին, յաղթելով լիբա-
նանցի եւ օտար ըմբշամարտիկնե-**

բու: Հաճելի էր իր մրցումներուն
ներկայ ըլլալ, ինձի համար շատ
սիրելի բարեկամ էր, դառնալով իր
մրցումներուն խօսնակը, զինք մօ-
տէն ճանչցայ, այս շատ ազնիւ
համեստ եւ բարի բնաւորութեան
տէր էր Տիգրանը: ՈՒինէն դուրս
ան մանուկ մըն էր, ան միշտ մնաց
հաւատարիմ Հ.Մ.Մ.ին:

«ՀԵՐՈՍ ՄԱՐԻ» - Աւելի
ճանչցուած այս անունով քան իր
Զիլինկիրեան մականունով։ Պէտք
է ըսել թէ «Հերոսը» սխալ ծնած
է որպէս աղջիկ, ան աւելի տղա-
մարդ էր քան շատ մը ուրիշ
տղամարդերէ, միշտ պատրաստ իր
կեանքը տալու իր «Հերոս» հօրը
պէս, Հնչակեան Կուսակցութեան
համար։ Մարին իր զօրաւոր անձ-
նաւորութեան կողքին ունէր իր
փափուկ եւ ազնուական կողմը,
մայր իր զաւակներուն ան տէր
եղաւ իր կուսակցութեան եւ ընտա-
նիքին մինչեւ իր վաղահաս մահը
Գալիփորնիոյ մէջ։

ՍԵԺՓԱՆ ՏՀՕՎԼԷԹԵԱՆ -
Այսունը օտար թուի, որովհետեւ ան-
ճանչցուած էր իր «պատերազմի»
անունով «Խստիքա» թիկնապահ,
տէր ու պահապան հնչակեան վերի
եւ վարի խաւին, ան գէնքը մէջքին
թիկնապահներուն խմբապետն էր,
մեր օրերու «Նոր ֆետայի»ներու-
շարքին բացառիկ անձնաւորու-
թեամբ: Օրը 24 ժամ պատրաստ,
ուր որ կանչուէր տէր ըլլալու
կուսակցութեան պարագլուխներուն
կեանքին անոնց հետեւելով ուր ալ
ըլլար պատշօնը: Անձնական գետնի
վրայ կրնամ ըսել թէ երբ 1958ին
դուրսի շրջաններէն կու գայի աշ-
խատելու «Հաճըն-Խալլի Պատա-
վի» ան իմ պահապան հրեշտակս
եղած է, ողջ մնալու: Աւաղ որ
արեւանգուելով իր մարմինը ան-
յայտ մնաց մինչեւ օրս: Յարգանք
իր ցիշտակին իր սմանները
դժուար է գտնել:

ԱՍՏԱԿԻՐ ԿԻՒԼՎԱՐԴԵԱՆ -
Ճանչցուած որպէս «Ideal» դեղա-
րանի տէր եւ անօրէն, եղած է
նուիրեալ կուսակցական մը, սա-
տարելով իր շրջանակին: Նոյնպէս
իր որդին Տօքթ. Վիգէն Կիւլվարդ-
եանը, նորոգ հանգուցեալ, կը բաժ-
նէր իր հօր վաստակը որպէս դեղա-
բառէ եւ հասարակական ոռոգէի:

ԱԶԻՒԻ ԿԻՏՈՒՐ - Հարսը
Արսէն Կիտուրի միակ որդիին,
աղնուական հայուհի մը, անգլերէն
լեզու ի դասատու եւ գործունեաց
անդամ Ս.Դ.Հ.Կ.ի նման բոլոր ձե-
րեճեաններու որոնք եղած են ող-

Նասիլներէն մին Լիբանանի Հնչակ-
եան կուսակցութեան: Ազնիւ կը ս
իրէր արուեստը եւ գրականու-
թիւնը եւ իր աշխատանքը թատե-
րական մարզի մէջ գնահատուած
էր, ինչպէս նաեւ իր յօդուածները
«Արարատ»ի մէջ:

ԱԶԱՏՈՒՀԻՒՆԱԶԱՐԵԱՆ - Սա-
հակեան վարժարանի մանկապար-
տիզապանուհին էր, ան երկար տա-
րիներ ղեկավարած էր «Սահակ-
եան» Մանկապարտէզի տնօրինուհիի
պատշօնը: Ան եղած է հաւատաւոր
հնչակեան իր կենաքի բոլոր օրե-
րուն, նուիրուելով անոր աշխա-
տանքներուն, սիրուած եւ յարգ-
ուած ընկերուհի մը, մեր մանուկ-
ներուն տէր ու պահապան:

Դուչածական գաղտնաբառ
Դասատու, գրող, Մասիսի խմբագ-
րական կազմի անդամ, հրատարա-
կիչ «Շիրակ» երգարաններու, բա-
ռարաններու եւ հարիւրաւոր գիր-
քերու։ Համակիր մը որ միշտ
օգտակար եղած է Հ.Մ.Մ.ին, որու
առաջին խումբին խաղցած է։ Յով-
հաննէսի վաստակը շատ մեծ է, մեր
Լիբանանի համայնքին թրքերէնէ
հայերէն խօսելու եւ երգելու աշ-
խատանքին մէջ, իր 80 ամեակին
առթիւ ան գնահատուեցաւ Առաջ-
նորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեանի
կողմէ։

ՄԵԼԳՈՆ ՍԷՖՔՐԵԱՆ
«Մոլոխար»ը սիրուած բոլորին
կողմէն, առանց բացառութեան,
եղած է Հսկայ սիհներէն մին, իրա-
կանութիւն դարձնելով Թրատ թա-
ղի, Մասիս մասնաճիւղի ակումբը։
ՄԵԼԳՈՆԻ Վաստակը եղած է շատ
կարեւոր ազգակ մը, Պուրճ Համ-
մուտի սրտին մէջ պահելով Հնչակ-
եան ակումբը եւ ընկերները, իր
կեանքի բոլոր օրերուն ծառացեց
համայնքին եւ կուսակցութեան,
աւաղ որ Կորսցնելով իր տեսողու-
թիւնը ան փոխանցեց իր պաշտօնը
իր որդիին Միհրանին։

Կիրակոս Տէրէկիրեան - երկարիներու բարեկամ, եղած է գլխաւոր պատճառը, ի՞մ եւ Նազարէթ Աջապահէնանի տպարան Արաքսի հիմնադրութեան:

ՍԱՄՄԻԿԱՐՈ - Հաճընի սրտին
մէջ, սափրիչ եւ վարձու գիրքերու
կեղրոն, ուր շաբաթը 2-3 անգամ
կը հանդիպէի վարձու գիրքեր
ընտրելու, ազնուական անձ մը շատ
ծանօթ իր բոլոր վարձու գիրքե-
րուն, որոնք կարդացած էր առանց
բարառութեան:

բայցառութեամ:

մեր «Հայոց Տօքթորը» եղած է
երկար տարիներու հաւատաւոր կու-
սակցական, իր մտաւորական եւ
գրական հսկայ պաշարովը, Տօքթո-
րը հռետոր մըն էր: Ան պէտք
չունէր պատրաստութեան, միշտ
պատրաստ դասախոսելու, գրելու,
արտասանելու եւ բեմերու վրայ
դեր վերցնելու:

«Մասիս»ի ծննդեան օրէն
նուիրուած անոր, խմբագրական
կազմին առաջին անդամներէն, Տօք-
թորը գլուխը բաց կը վագէր,
աշխատակցելով ու երկար ժամեր
տրամադրելով «Մասիս»ի հրա-
տարակութեան առջին օրէն մինչեւ
իր կանխահաս մահը:

Սօքթորին եռանդղը եւ խանդակառութիւնը ինքնին բաւարար որպէս քաշողական եւ մաքնիսական ոյժը, թերթին եւ կուսակցութեան շուրջը հաւաքելու հաւատաւոր ընկերները: Անկարելի է խօսիլ շրջանի կուսակցութեան հիմնադրութեան մասին եւ «Մասիս»ի շաբաթաթերթին, ու անտեսել Տօքթ. Յարութիւն Սաղբեանը: Վարձքի կատար սիրելի Տօքթոր, Ս.Դ.Հ.Կ. նմաններուդ

պէտք ունի ամէն օր:
Կիրի ՍիՆԱՆԵԱՆ - հազիւ իր
39 տարիները բոլորած, եռանդուն
եւ խանդավառ կուսակցական ըն-
կերը, Ս.Դ.Հ.Կ.ի Լաւ Վեկասի մաս-
նածիւղի հիմնադիրը ընկերներէն
մին էր: Անոր խանդը եւ եռանդը
վարակիչ էր, իր փոքր տարիիքն,
միացած էր պատանեկան շարժու-
մին եւ ապա Հնչակեան շարքերուն:
Կէրին մեծ վաստակ ունի մեր
դատի աշխատանքներուն, ըլլալով
վարիչը Armenian American Councilի
եւ մաս կազմելով Արեւմտեան Ամե-
րիկայի Վարիչ Մարմնի: Իր ան-
ժամանակ եւ կանխահաս մահ-
ուածը, 2016ին, կազմակերպութիւնը
կորսնցուց թանկապին գործունեալ
ընկեր մր:

Որքան ալ փորձեցի խտացնել
այս յօդուածը, շատ դժուար էր
դուրս ձգել կարգ մը անձեր եւ
տուեայներ: Յուսամ վաւերազրա-
կան սիսալներ գործած չըլլամ եւ
խոնարհելով այս բոլոր ազնուա-
կան գաղափարական ընկերներուս
մասին արտայաջոտութիւններս, սիսալ
չմեկնաբանուի որեւիցէ անձի կամ
կազմակերպութեան կողմէ:

Շնորհակալ եմ «Մասիս» թերթի խմբագրական կազմին, ինձի տալու այս պատուական առիթը յիշելու նուիրեալ ընկերներ եւ համակիրներ:

ՇՆՈՐՉԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՅՐԵ ԾՆՈՒՅՆԴ

Ա.Գ.Հ.Կ. ՍԱՊԱՀ ԳԻՒԼ ՄԱՍՆԱՅԻԼ ԿԵՐՆՏԵԼ

ՇՆՈՐՀԱԿՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՈԽՆԴ

ԱՐՏԱԳԻՆ ՇՆՈՐՀԱԿՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԲՈԼՈՐ ԲԱՐԵՎԱՄՆԵՐՈՒՆ
ՄԱՂԹԵԼՈՎ ԱՆՈՆՑ
ԵՐԶԱԿԻԿ ՈՒ ԲԱՐԵՔԵՐ ՏԱՐԻ ՄԵ

VREJ PASTRY

PASADENA
626-797-2331

GLENDORA
626-914-1940

GRANADA HILLS
818-366-2526

ՀԱՅ ԵՐԱԽՏԱՒՐՆԵՐՈՒ ՅՈԲԵԼԵՍԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ - 2017

ՈՌԻԲԻՆԱ ՕՉԱՆԵԱՆ

Այս տարի էլ կազմել եմ այն հայ երախտաւորների ցանկը, որոնց յոբելենական տարին է 2017 թուականը: Ցանկը կազմել են իմ նախասիրությունների համաձայն եւ ինձ հասու աղբիւրներին դիմելով: Ցաւակնութիւն չունեն թէ սա ամբողջական է: Ցանկը թերի է յատկապէս սփիլռքահայ գրողների անունների առումով: Պիտի փորձեն յառաջիկային ամբողջացնել դա՝ ըստ հնարաւորի: Բայց, յոյս ունեմ, որ ներկայացրած կօգնի միութիւններին՝ ծրագրելու իրենց 2017 թուականի յիշատակի միջոցառումներն ու այլ աշխատանքները: Յայերէն նամուլն էլ կարող է անդրադարձ ունենայ ներ գրական եւ այլ երախտաւորների կեանքին ու գործունեութեանը:

ՄՆՆԴԵԱՆ ԱՄԵԱԿՆԵՐ (ԳՐԱԿԱՆ ՊԵՄՔԵՐԻ)

- Մեսրոպ Մաշտոց - 1655
- Աւետիք Եւղոկացի - 360 (գրիչ)
- Սայեաթ-Նովա - 305
- Յակոբ Շահէկն-Ջրպետեան - 245 (հայագէտ) - նաեւ մահուան 180-ամեակ
- Գալուստ Շարմագանդեան - 210 (բանահաւաք, դրամատուրգ)
- Ստեփան Ալյանեան - 195 (բանասէր, կրթական գործիչ)
- Ծերենց - 195 (վիպասան, հրապարակախոս)
- Գարեգին Զարհանալեան - 190 (գրականութեան պատմաբան, մատենագիր, թարգմանիչ)
- Մրապին Հեքիմեան - 185 (թատերագիր, հայ բեմի վերածննդի ականաւոր գործիչ, դերասան)
- Պերճ Պոռշեան - 180 - նաեւ մահուան 110-ամեակ
- Գէորգ Ջմշկեան - 180 (դրամատուրգ, ռեժիսոր, դերասան)
- Ռոմանոս Սետեֆճեան - 180 (դրամատուրգ, դերասան)
- Գուսան Շերամ - 160
- Բագրատ Ալյագեան - 155 (գրող, «Աշոտ Երկաթ» վէպի հեղինակ)
- Նար-Դոս - 150
- Արշակ Չոբանեան - 175 (բանաստեղծ, գրական քննադատ)
- Դերենիկ Դեմիրճեան - 140
- Արշակ Աթայեան - 140 (բանաստեղծ, արձակագիր, թարգմանիչ)
- Առանձար (Միսաք Գոյումճեան) - 140 (երգիծաբան, նովելիստ)
- Սուրէն Սպանդարեան - 135 (լրագրող, գրաքնննադատ)
- Արմէն Օհանեան - 130 (պարուհի, դերասանուհի, գրող, թարգմանիչ, գրականագէտ)
- Հյան Զարդարեան - 125 (գրող)
- Արմէն Տորեան - 125 (բանաստեղծ, խմբագիր, գրել է ֆրանսերէն եւ հայերն, հայոց թեղասպանութեան գոհ)
- Եղիշէ Զարենց - 120 - նաեւ մահուան 80-ամեակ
- Գէորգ Աբով - 120
- Վասիլի Քաթանեան - 115 (հայագիր ոռուսալեզու գրականագէտ, դրամատուրգ)
- Յովիկ Մելիքեան - 115 (արձակագիր, գրականագէտ)
- Գեղամ Սարեան - 115 (բանաստեղծ)
- Նիկողայոս Սարաֆեան - 115 (սփիլռքահայ գրող, բանաստեղծ)
- նաեւ մահուան 45-ամեակ
- Վազն Շուշանեան - 115
- Վազգէն Տալեան - 110 (բանաստեղծ, թարգմանիչ)
- Գուսան Աշոտ - 110
- Արշակ Աթայեան - 110 (արձակագիր, գրականագէտ, թարգմանիչ)
- Ռաֆայէլ Աթայեան - 110 (արձակագիր, գրականագէտ, թարգմանիչ)
- Թաթուլ Հուրեան - 105 (բանաստեղծ) - նաեւ մահուան 75-ամեակ
- Արբուն Տայեան - 105 (թարգմանիչ, բանասէր)
- Զարզանդ Դարեան - 105 (արձակագիր, դրամատուրգ)
- Մարտին Քարամեան - 105 (բանաստեղծ, գրող, թարգմանիչ)
- Էջոնիդ Հուրունց - 105 (գրող) - նաեւ մահուան 35-ամեակ
- Իսահակ Ալավերդեան - 100 (արձակագիր, թատերագիր, թարգմանիչ)
- Մարգարիտ Աթաբէկեան - 100 (գրականագէտ, թարգմանիչ)
- Սարիբէկ Մանուկեան - 100 (գրականագէտ)
- Ռաֆայէլ Հշիանեան - 95 (լեզուաբան, գրականագէտ, մատենագիր)

- Յակոբ Սալախեան - 95 (գրականագէտ)
- Սուրէն Աղաբեքեան - 95 (գրականագէտ)
- Վահագն Դաւթեան - 95
- Վահէ Օշական - 95 (սփիլռքահայ բանաստեղծ, գրող)
- Էղուարդ Աւագեան - 90 (բանաստեղծ, արձակագիր, թարգմանիչ)
- Սարգիս Վահագն - 90 (արձակագիր, վիպագիր, գրադատ)
- Վարդգէս Պետրոսեան - 85 (գրող)
- Էղուարդ Զոհրաբեան - 80 (արձակագիր, բանաստեղծ, թարգմանիչ)
- Հենրիկ Անասեան - 80 (կոմպոզիտոր, դրիմոր, գրող)
- Վառին Ալեքսանեան - 75 (բանաստեղծ, թարգմանիչ)
- Արբահամ Տէրեան - 75 (բանասէր, հայագէտ)
- Ազատ Մաթեան - 75 (իրանահայ բանաստեղծ, թարգմանիչ, գրականագէտ)
- Ռուբէն Անգալաղեան - 70 (բանաստեղծ, թարգմանիչ, մշակութաբան)
- Նելսոն Ալեքսանեան - 65 (թարգմանիչ, լրագրող)
- Յակոբ Մովսէս - 65 (բանաստեղծ, թարգմանիչ)
- Վահան Ամատունի - 60 (գրող)
- Դաւիթ Պետրոսեան - 60 (բանաստեղծ, գրականագէտ, մամուլի պատմաբան)
- Կարինէ Աշուղեան - 55 (բանաստեղծուհի, թարգմանչուհի)
- Սլաւա Ստեփանեան - 55 (դրամատուրգ)
- Լիլիթ Գալստեան - 55 (թարգմանիչ)
- Վիոլետ Գրիգորեան - 55 (բանաստեղծ, էսսէիստ)
- Արամ Պետրոսեան - 45 (բանաստեղծ, շարականագէտ, նարեկացիագէտ, կոմպոզիտոր)

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՄԵԱԿՆԵՐ (ԳՐԱԿԱՆ ՊԵՄՔԵՐԻ)

- Նահապետ Քուչակ - 425 (աշուղ, երգիչ)
- Պետրոս Դուրեան - 145
- Ռափայէլ Պատկանեան - 125 (գրող, մտաւորական)
- Խորէն Գալֆայեան - 125 (բանաստեղծ)
- Գարեգին Սրբանձտրեան - 125 (բանահաւաք, հոեսոր)
- Գրիգոր Արծրունի - 125 (խմբագիր, հրապարակագիր)
- Մմբաս Շահազիդ - 110 (բանաստեղծ, հրապարակախոս)
- Գաբրիէլ Սունդուկեան - 105 (դրամատուրգ)
- Ալեքսանդր Ծատուրեան - 100 (բանաստեղծ, թարգմանիչ)
- Մկրտիչ Աճեմեան - 100 (բանաստեղծ)
- Ամրպետ (Սարգիս Մուբայաջեան) - 90 (գրող, «Տժվժիկ»ի հեղինակ)
- Շուշանիկ Կուրղինեան - 90 (բանաստեղծուհի)
- Լէօ (Առաքել Գրիգորի Բաբախանեան) - 85 (պատմաբան, գրող, հրապարակախոս)
- Ակսել Բակունց - 80 (արձակագիր, գրականագէտ, թարգմանիչ)
- Գէորգ Ասատուր - 80 (բանաստեղծ, թարգմանիչ)
- Յովհաննէս Յակոբեան - 80 (պատմաբան, հրապարակախոս)
- Վահան Միրաքեան - 75 (բանաստեղծ)
- Նիկոլ Աղբալեան - 70 (գրականագէտ, բանասէր)
- Անդրանիկ Թերզեան - 65 (բանաստեղծ)
- Արշաւր Խոնդանիս - 60 (թարգմանիչ)
- Աւետիք Խսահակեան - 60
- Մտեփան Զօրեան (Առաքելեան) - 50
- Գրիգոր Սիսվան (Բեքմեզեան) - 45 (արձակագիր)
- Մկրտիչ Արմէն - 45 (բանաստեղծ, արձակագիր)
- Ալեքսանդր Արաքսմանեան - 35 (արձակագիր, դրամատուրգ, թատերագիտ)
- Վահան Դաքեսեան - 35 (բանաստեղծ, արձակագիր)
- Հրաչեայ Յովհաննիսեան - 20 (բանաստեղծ, արձակագիր, թարգմանիչ)

Հար.ը էջ 38

ՇՆՈՐՀԱԿՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐբ ԾՆՈՒՆԴ

**Ա.Դ.Հ.Կ. ԱՐՄԵՆ ԿԻՏՈՒ
ՄԱՍՆԱՅԻԼՈՂ
ՍԱՆ ՖԵՐՆԱՏՈ ՎԵԼԻ**

ՀԱՅ ԵՐԱԽՏԱՒՐՆԵՐՈՒ ՅՈԲԵԼԵՍԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ - 2017

Շարունակուած էջ 37-էն

- Հրանտ Մաթէսեան - 5 (արձակագիր, կինոսցենարիստ)
- Ռուբէն Մելիք - 10 (սփիւռքահայ անուանի բանաստեղծ)
- Անրի Թրուայա - 10 (ֆրանսահայ գրող)
- Զահրատ - 10 (արեւմտահայ բանաստեղծ)
- Գառնիկ Անանեան - 10 (գրականագէտ)
- Աղասի Այվազեան - 10 (արձակագիր, դրամատուրգ, սցենարիստ, ռեժիսոր)

ՄՆՆԴԵԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՄԵԱԿՆԵՐ (ըստ թուականի)

- Յովհաննէս Այվազովսկի - 200 (ծովանկարիչ)
- Ալեքսանդր Մանթաշեան - 175 (բարերար, նաևթարդիւնաբերող)
- Ալեքսանդր Երիցեան - 175 (պատմաբան) - նաեւ մահուան 115-ամեակ
- Միրանյշ (Մեհրուպէ Գանթարճեան) - 165 (դերասանուհի) - նաեւ մահուան 85-ամեակ
- Նիկոլայոս Տիգրանեան - 145 (կոմպոզիտոր)
- Մտեփան Լիանոսեան - 145 (գործարար, քաղաքական գործիչ, Ռուսաստանի գլխաւոր նաւթային միութեան հիմնադիր)
- Լեռն Օրբելի - 135 (ֆիզիոլոգ)
- Հայկանուշ Մառք - 135 (բանասէր)
- Գայ (Հայկ Բժշկեան) - 130 (ռազմական գործիչ) - նաեւ մահուան 80-ամեակ
- Յովհէս Օրբելի - 130 (ականաւոր գիտնական)
- Գրիգոր Ղափանցեան - 130 (լեզուաբան, հայագէտ) - նաեւ մահուան 60-ամեակ
- Համօ Բէկնազարեան - 125 (կինոռեժիսոր, Հայֆիլմ ստուդիայի հիմնադիր)
- Աստղիկ Երամեան - 120 (դերասանուհի)
- Յարօ Մտեփանեան - 120 (կոմպոզիտոր)
- Գուրգէն Ջանիբէկեան - 120 (դերասան)
- Աւետ Աւետեան - 120 (դերասան)
- Ռուբէն Մամուլեան - 120 (սփիւռքահայ թատերական եւ կինոռեժիսոր) - նաեւ մահուան 30-ամեակ
- Յովհաննէս Բաղրամեան - 120 (գորահրամանատար) - նաեւ մահուան 35-ամեակ
- Արա Մարգեան - 115 (բանդակագործ)
- Միմոն Ալաջանով - 115 (թատերական նկարիչ)
- Վիլիամ Հայկազեան - 110 (կինոռեժիսոր)
- Մամուլ Մանսանեան - 110 (ռեժիսոր, դերասան)
- Հրանտ Մանուկէեան - 110 (ռեժիսոր, դերասան)
- Միքայէլ Թաւրիզեան - 110 (դրիժոր)
- Գուրգէն Ալեմչահ - 110 (կոմպոզիտոր) - նաեւ մահուան 70-ամեակ
- Ռաֆայէլ Մանուկէեան - 105 (կրկեսի արտիստ)
- Լեռն Բաքեան - 100 (պատմաբան)
- Բաբէն Ներսիսեան - 100 (դերասան)
- Քըրք Քըրքորեան - 100 (ամերիկահայ միլիարդատէր, բարերար)
- Օհան Դուրեան - 95 (դրիժոր)
- Յոլակ Բեքարեան - 95 (կոմպոզիտոր, ջութակահար)
- Աբէլ Սիմոնեան - 95 (պատմաբան)
- Էղդար էլբակեան - 90 (դերասան)
- Լուսին Ամարա (Ամարդանեան) - 90 (ամերիկահայ օպերային երգիչ)
- Ֆրունզէ Դովլաթեան - 90 (կինոռեժիսոր, դերասան) - նաեւ մահուան 20-ամեակ
- Վլադիմիր Ենգիբարեան - 85 (աշխարհահռչակ բոնցքամարտիկ, 0լիմպիական խաղերի չեմպիոն)
- Ժորժ Կառլարենց - 85 (յունահայ կոմպոզիտոր)
- Կարէն Դեմիրճեան - 85 (քաղաքական ու պետական գործիչ)
- Լաւրենտի Բարսեղեան - 80 (պատմաբան)
- Միքայէլ Վարդանով - 80 (վաւերագրական կինոյի վարպետ)
- Լուսին Ջաքարեան - 80 (երգչուհի) - նաեւ մահուան 25-ամեակ
- Լորիս Ճպնաւորեան - 80 (կոմպոզիտոր)
- Գալա Նովենց - 80 (դերասանուհի) - նաեւ մահուան 5-ամեակ

- Գուրժ Մանուկեան - 80 (դերասան)
- Կոնդ Մութափեան - 75 (ֆրանսահայ պատմաբան, հայագէտ, մաթեմատիկոս)
- Ռաֆայէլ Քոթանջեան - 75 (դերասան)
- Լէոնիդ Ազգալդեան - 75 (Արցախեան ազատամարտի հերոս) - նաեւ մահուան 25-ամեակ
- Զաւէն Սարգսեան - 70 (լուսանկարիչ, Սերգէյ Փարաջանովի թանգարանի տնօրիչն)
- Զէմզէ Բաղեան - 65 (հայագիտի առաջին տիեզերագնացը, ամերիկահայ)
- Ֆլորա Մարտիրոսեան - 60 (երգչուհի) - նաեւ մահուան 5-ամեակ
- Մոնթէ Մելքոնեան - 60 (Արցախեան ազատամարտի հերոս, հրամանատար)
- Սլաւա Ստեփանեան - 55 (դերասան, բեմադրիչ)
- Տարօն Անեմոլլու - 50 (համաշխարհային ճանաչում ունեցող հայագիտ տնտեսագէտ)
- Դաւիթ Նալբանդեան - 35 (արգենտինահայ թենիսիստ)
- Լեւոն Արոնեան - 35 (հայ շախմատի միջազգային գրումայստեր, 2005-ին աշխարհի գաւաթակիր)
- Տիգրան Համասեան - 30 (ջազ դաշնակահար, կոմպոզիտոր)

ՄԱՀՈՒԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՄԵԱԿՆԵՐ (ըստ թուականի)

- Աղազար Լազարեան - 235 (Լազարեան տոհմի հիմնադիր, վաճառական, հասարակական-կրթական գործիչ)
- Յովհէտ Գաթրճեան - 135 (պատմաբան, հայագէտ)
- Քրիստափոր Կարա-Մուրզա - 115 (երգահան)
- Պետրոս Մաղաքեան - 115 (դերասան)
- Արսէն Ալտընեան - 115 (հայագէտ)
- Գէորգ Զաւուշ - 110 (հայուկապետ, անուանի ֆիդայի)
- Խրիմեան Հայրիկ (Մկրտիչ Խրիմյան) - 110
- Անդրանիկ Օզանեան (Զօրավար Անդրանիկ) - 90
- Քրիստափոր Արարատեան - 80 (ռազմական գործիչ, Սարդարապատի ճակատամարտում հրետանու հրամանատար, Հայաստանի Առաջին Հանրապետութեան երկրորդ Պաշտպանութեան Նախարար)
- Յովհաննէս Յակոբեան - 80 (պատմաբան, բանասէր)
- Հրաչեայ Մելիքեան - 75 (կոմպոզիտոր)
- Համօ Օհանջանեան - 70 (դաշնակցական գործիչ)
- Մտեփան Լիսիցեան - 70 (ազգագրագէտ, պատմաբան, բանասէր, հրատարակիչ, թարգմանիչ)
- Յակոբ Մանանդեան - 65 (բանասէր, աղբիւրագէտ, պատմաբան)
- Արշաւր Շահիսիաթունի - 60 (դերասան)
- Արշակ Ալպոյանեան - 55 (բանասէր, հայագէտ)
- Հրանտ Գրիգորեան - 55 (կոմպոզիտոր)
- Բարսեղ Կանաչանեան - 50 (կոմպոզիտոր)
- Յովհաննէս Խսակով - 50 (Խորհրդային Միութեան նավատորմի ծովակալ)
- Ալեքսանդր Մարգարեան - 50 (լեզուաբան)
- Մարտիրոս Մարեան - 45 (նկարիչ)
- Լէոնիդ Ենգիբարեան - 45 (կրկեսի, կինոյի դերասան)
- Վարդան Աճեմյան - 40 (դերասան, ռեժիսոր)
- Համազապատ Բաքաջանեան - 40 (մարշալ)
- Հատիկ Ազիզեան - 40 (պատմաբան)
- Մարտին Մազմանեան - 30 (կոմպոզիտոր)
- Արթուր Մկրտչեան - 25 (Արցախի քաղաքական ու պետական գործիչ)
- Անիտա Կոնտի - 20 (ազգութեանը հայ, ֆրանսիացի բնախոյզ, աշխարհում առաջին հայ ովկանոսագէտ, լուսանկարիչ)
- Անրի Վերնոյ - 15 (ֆրանսահայ կինոբեմադրիչ)
- Իւսուլի Քարշ - 15 (կանադահայ լուսանկարիչ)
- Հրանտ Դինք - 10
- Խորէն Պալեան - 10 (շարականագէտ, գրաբարի դասախոս, խմբավար, երգիչ)
- Գոհար Գասպարեան - 10 (օպերային երգչուհի)
- Լիլի Չուլգասապեան - 5 (օպերային երգչուհի)

**ՇՆՈՐՀԱԿՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ**

ՏԻՄՈՒՄ ԱՐԱ ՏՈՒԹՈՒՐԵԱՆ

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ԵՇՈՒԽՈԼՈՒԳ ԳԻՒՂՈՒՄ ՊՈՂՈՍ ԱՐՄԵՆԱԿ ԼԱԳԻՍԵԱՆ

Միտք պահէ՛, թէ դուն Մուսա
Լեռցի ես, նոյնիսկ եթէ բախտ
ըստածը բերած ըլլայ քեզ այս նոր
հողերուն կամ նետած տարագրու-
թեան որեւէ գեհանի մի կրակին:
Միտք պահէ՛: Քառասուն օրեր՝
քառասուն արեգակի պէս, քառա-
սուն դար կը լուսաւորեն:
ԵղուարդՊոյաձեան

է հէց, արմիննե՛ր, վե՛ր
կացէք, ելէ՛ք, ում սրտի ծովակները
կարմիր են հագել' մուսաների
պաշտամունքի լերան կարմիր
գագաթի Միհր աստծոյ արեւալոյ-
սով, ում հոգիների տաճարներում
վառւում են իրենց աշխարհի ոգու
ջաները, ում սրտում կաթել է
արմենացած-հայացած լերան կուռում
ընկած քաջի մի կաթիլ արիւն, ում
հոգում իր սրբազն լեռնաշխարհի
սիրոյ կարօտն է զարթնել, ում
հոգում հայոց հին աստուածները
շեփոր են հնչում՝ լսեցէ՛ք իմ թմբու-
կի զարկերի հրաւեկը: Եկէ՛ք, լե-
րան գագաթին պարզած՝ նազով-
րեցի Յիսուսի արեամբ կարմրած
խաչի դրօշը գրկած, Զեւսի ինն
մուսա դուստրերի պաշտամունքով
հեթանոսացած, արմին-հայերի պա-
տերազմի կախարդ՝ արեւելեան
կողմն աշխարհի արքաների-ար-
քայ Տիգրանի շառաւիղների լերան
լանջեր գնանք: Ամանոր, Նաւա-
սարդ, Նոր Տարի տօնախմբենք
նրա լանջերին փառած Եօլունո-
լուգ շէնի շուկայի հրապարակում,
Խըտըրպէկ գիւղի սրտից պայլթած
գետակի ափին խոյացած սօսի ծա-
ռի տակ թմբուկ զարկենք, գնանք
Վագրք շէնի այգիներից կթոցնե-
րով նարինջ քաղենք, Ամանոր
աստուծոյ խրախճանքով, արեւ
աստծուած Միհրի կարմիր կրակ
լոյսով արբենանք:

Եօլոյնոլուգի գիւղամիջեան
ճանապարհին բազմած, լրումի անուշ
դէմքով աղբեիւրից մինչեւ խոր
ձորի բարձունքը շէնի շուկան է,
նրա աջ ու ահեակ կողմէերին խա-
նութիներ: Լերան լանջերից իջնող
ճամբաները խաչաձեւում են նրան,
որոնց հատման տեղամասերում փոք-
րիկ հրապարակներ են: Շէնի հա-
ւաքատեղիներն են անոնք՝ տարբեր
խաղերի, տօնախմբութիւնների,
հանգստեան օրերի, իրիկնային
հանգստի ժամադրավայրեր: Նա-
ւասարդ-Ամանոր Նոր Տարուայ նա-
խատօնակ, շուկայի խանութիների
առաջ, տների բակերում դաբընու
երկար ոստեր են՝ գագաթներին
հոծ կանաչ, տերեւների արանքնե-

րից սեւ սաթի նման փայլատակող դաքնեպտուղներ: Խմբերով գնում էին Մուսա Լերան թիկունքի “Օմարէն Գիտէյն” դաշտի լանջերին փոռուած անտառներից դաքնու երկար սոստեր բերելու: Մայր բնութիւնը կանաչ ծով էր երկնել նրա լեռների լանջերին, հանդիպակաց հայոց ծովածոցի փրփրած ջրերի բախումից լառնած զեփիւրը անուշ գգուանք էր շաղ տալիս նրա երեսին, դէմքն էր ժպտում, ալիքը ուժ: Ծովակի կանաչ ալեակները հոսում էին դէպի երկնի կապոյտը, մայր բնութեան այդքան խայտանք ո՞վ էր հոսել նրա սրտին:

Այդ դաշտի անտառից էին դաբնու սատեր բերում: Ազտեղ էին, որ իրենց պապերը, հայրերը բազմախումբ դուշմանի դժմ յաղթական ճակատամարտ մղել: Կուլում ընկած արեւորդիների սրտերի ծովակներից պայմած արիւնն էր հոսել դաբնիների սատերին, այն պիտի լցնէին խարովկի կրակին՝ նուրիաբերելու արծինների լոյսի-կրակի-արեւի Արա-Միհր աստուածներին: Յաղթանակ, Արմինա-Հայաստանի Տիգրան Արքայի դիւցազունների կուռի ոգու պոռթկումի էր այն: Նրանց հազար-հազար տարիների շառաւեկոնները աւանդաբար իրար փոխանցել էին, որ իրենք հայրենապաշտ հայկազուն արքայից-արքայ Տիգրանի զարմից էին, նրա բանակների հետ հասել այդ լեռներ: Ուրիշ երկրի կուլում զինուորը իր իրանով հասոթ է լուեցրել, իսկ իրենց արծուի խոյեանքի սրտով մի դիւցազուն Արմին Պետրոս Գալուստեան տղաք, բնութեան հանդերձով ծպտեալ, տարբեր թաքստոցներից մօտեցել այդ կուռի թատերաբեն ելած դուշմանի թնդանօթին, տարբեր դիրքերից, որսորդական հարացանի հինգ կրակոցներով սպաննել չորս թնդանօթաձիգներին: Զէնք, նրա փողից ժայթքած վառօդի բուրմունքը՝ ուանչպարների սրտերին հայրենի հողի ոգու արբեցումն էր:

Գիւղի մայր ճանապարհ
շուկայի կեղրոնական հրապարա-
կում վեր էր խոցացել վառելափայ-
տի ու ցախի դէզը՝ խարոյէկը:
Ամանոր-Նաւասարդ-Նոր տարի,
նա-
խատօնակի իրիկնադէմ, դաբնու
ոստերը որպէս ջահեր վեր պար-
զած, Եօղունօլուգցիները դալիս
խմբում էին խարոյէկի բոլորտի-
քը: Զուարթ բացականչութիւննե-
րի հոնդիւնի ճետ, գիւղի աւագն

Էր վառում խարոյկը: Կարմիր բոցերն էին ժայթքում դէպի վերեւ, արեւ աստուած Միհրի դէմքն էր շառագունում, կարմիր ժպտում էր: Հազար-հազար տարիներ Արմին-Հայ արեւորդիների սրտերում չմարեց իրենց լոյսի, արեւի, կրակի աստուածներ՝ Արայի-Միհրի բնութեան խորհուրդի կրակի պաշտամունքը: Խելարուում էր խարոյկը, պայթում էր խարոյկը, կրակի կարմիր բոցերը բարձրանում էին վերեւ, նրա լոյսը տանում արեւորդիների հին աստուածների տաճարներ, աւետելու նրանց՝ իրենց հրաշափառ գոյատեւման առեղծուածը: Խարոյկի բոցերն էին շիկնել պարմանուհիների անուշ դէմքերը, պարմանների սրտերին քաջութեան սիրանք, իրենց արտերին ու հանդերին սիրոյ հուր կաթում: Կրակի բոցերի կարմիր խոյեանքով արբեցած, բարձր բացականչութիւններով դաբնու ստերը զարկում խարոյկի բոցերին, կանաչն էր վառուում, պայթում էին սեւ սաթէ պտուղները, հազար-հազար կարմիր աստղիկներ դուրս թռնում խարոյկի բոցերից, պարմանները նրանց իրենց ափերի վրայ պահած՝ տանում որպէս սիրոյ ծաղիկնուիրաքերելու պարմանուհիներին: Ցնծութիւն էր հրապարակում, արեւորդիները ցատկում էին խարոյկի վրայից, նրա բոլորտիքը շուրջ պար բռնում, նախնիների կրակի փառաբանումն էր: Աշխարհի դաւադիր՝ Մեծեր՝, մարեցին Մուսա Լերան շիների նաւասարդեան խարոյկները, չէ, նման դաբնու ստերով, նման խարոյկուրիշ տեղ... չիք:

Նոր Տարի գիշեր, բոլորը
ժամացոյց չունեին որ նրա զարստ-
եան ժամը իմանալին: Յերեկներին
երկնքում արեւի, իսկ գիշերներին
աստղերի դիրքով էին որոշում
ժամանակը: Իրեն կայսր հռչակած
Հռովմի զօրապարի աստղագիտ-
ներն են սահմանել Նոր Տարուայ
առաջին օրուայ սկիզբը եւ նրա
առաջին օրը՝ իրենց աստծոյ անու-
նով Յունուար ամսուայ մէկ: Ար-
մէն-Հայ արեւորդիների համար
Ամանոր-Նաւասարդ-Նոր Տարի
առաջին օրը իրենց Նահապէտ
Հայկի թշնամու դէմ տարած յաղ-
թանակի օրն էր՝ Նաւասարդ ամիս,
Օգոստոս 11, թուականը 2492:

Իրեկուն, Միհր աստուածը
Հանդիպակաց ծովի ջրերում խա-
րոյն էր վառում: Գիւղի տների

ապակեպատ եւ կիսագլանածեւ քարիւղի լապտերներն էին վառւում, գիւղն էր լուսավառ ժպտում։ Ուրախ էին մասնաւորապէս տան փոքրերը, այդ գիշեր նուէրներ պիտի առանցին։ Տան մեծ սենեակի կեղրոնում կլոր, ցածրիկ սեղան էր, բոլորտիքը նստելու բարձիկներ։ Սեղանի վրայ ցորեանի հասկերի ցողուններից հիւսած տափակ մատուցարան էր։ Նոր Տարուաչ նախորդ օրերին պատրաստուած աւանդական ուտեստներն էին բլրացնում սեղանի մատուցարանին, թոնիրում եփած հուրագեղ՝ “Պանրի Հաց”, այծերի կաթով, չիր ու չամիչով, քաղցրաւենիքով հունձուած՝ հարսերի վարդ այտերին ծաղկած անուշ ժպիտների հանգոյն բազմածեւ բոկեղներ, նրանց չորս բոլորտիքը իրենց պարտէզների թարմ ու չորացրած մրգեր, աւանդական կերակուրներ։

Տօնածառ չէին զարդարում,
անտառներում եղեւնի չէր աճում,
այն հեռու գերմանների սովորութիւնն էր: **Սեղանի շուրջ էին խմբուոմ բոլորը, աւագը Տէրունական Ազօթքով օրհնում սեղանը,**
ընտանիքին մաղթում բարեկեցութիւն, առողջութիւն, իրենց հանդերին առատ բերք, արտերում ծլած ցորեանի հասկերին բազում ոսկեգոյն հատիկներ: Փոքրերն էին անհամբեր, ընդունուած սովորութեան համաձայն աւագը նույիններ պիտի բաժանէր: **Տղաներին «Եթէնի»** (տափակ կօշիկ), **աղջիկներին «Կէրմէր ֆստան»** (կարմիր շրջազգեստ), **բոլորը միասին երգում իրենց խնճուքների ուրախ երգը.**

Կերմէր ֆստան հեգուծ ի, (Կարմիր հագուստ հագել է)

የዚህ አገልግሎት የሚከተሉ ስም ነው፡፡

Բոլորը նատում սեղանի շուրջ,
նոր տարուաց բարեմաղթանքներ
փոխանցում: Թաղի տղաները կի-
սաբաց դռնից չուանով կապուած
տոպրակ էին ներս նետում: Տան
տիկինը մրգեր, խմորեղին լցնում
նրա մէջ: Նախնիներից աւանդ-
ուած սովորութիւն էր, իրենց բա-
րիքից բաժին հանել թաղի փոքրե-
ռին:

Իրենց նախնիների Միհր
արեւ աստուածն էր առիւծի բաշե-
րով բազմում Եօղունօլուզփի բարձր

Ծար.ը էջ 40

ՇՆՈՐՉԱԽՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՋՈՒԹԻՒՆ,

ՀԱՅՈՑ ԵՂԵՌՆԻՆ ՄԵԶ ԴԵՐ ՈՒՆԵՑԱԾ ԹՈՒՐՔ ԲԺԻՇԿԱՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԱՆՈՒՆՆԵՐ ՍԵՒԱԿ ՄԱԹԵՅԵԱՆ

ՄԵՒԱԿ ՄԱԹԵՅԵԱՆ

Հայոց թեղասպանութեան 101-
րդ տարիին ալ ետեւնիս մնաց, բայց
դեռ թրքական պետութեան կողմէէ
յամաօրդէն կը հերքուին հազարա-
ւոր փաստաթուղթեր, որոնք գրուած
են տասնեակ լեզուներով, ներառ-
եալ թրքերէնով եւ ներկայացուած
զանազան ատեաններ, քննարկուած
եւ ուսումնասիրուած:

Ճատ մը երկիրներու Հայոց
Յեղասպանութեան ճանաչումին
Կողքին, թուրք կարգ մը մտաւո-
րականներ ու հանրային գործիչ-
ներ ընդունեցին այս իրողութիւնը
Եւ ներողութիւն ալ խնդրեցին հայ
ժողովուրդէն, բայց ոչ մէկ ձայն
թրքական գիտական եւ բժշկական
շրջանակներէն:

ինչպէս գիտենք, թուղք բժիշկ-
ները մեծ դեր ունեցած են Հայոց
Ձեղասպանութեան մէջ եւ բոլորին
ծանօթ անուններ են, տիրահռչակ՝
տօքթ. Նազիմը եւ Պէհաէտին
Շաքիրը, որոնք «իթթիհատ եւ
Թարաքքի» կուսակցութեան կար-
կառուն ներկայացուցիչներէն էին:
Անոնք աւելի ուշ դատապարտ-
ուեցան նոյնինքն թրքական զի-

նուռական ատեանին կողմէ, յա-
տուկ դատավարութենէ մը ետք, որ
տեւեց Դեկտեմբեր 1918-էն մինչեւ
Յունիս 1919: Սոյն ատեանը ամ-
բաստանեց Նազիմը եւ Շաքիրը
կազմակերպութիւն հիմնելու մե-
ղադրանքով, որ կոչուած էր «Թաշ-
քիլաթ Մախսուսիէթ», որուն մէջ
հաւաքուած էին յատուկ առաքե-
լութեամբ բանտերէն արձակուած
ոճրագործներ: Անոնց գործն էր
իրականացնել հայերու Յեղասպա-
նութիւննը, ամէն տեսակի վայրագ
միջոցներով եւ մինչեւ վերջ բնաջն-
ջել հայ ժողովուրդը ու գողնալ

անոր ունեցուածքը։ Զինուորական
ատեանը, երբ մեղադրանք կը ներ-
կայացնէ տօքթ։ Շաքիրին իբրեւ
փաստ ցոյց կու տայ անոր ձեռագ-
րով ստորագրուած հրաման մը,
ուր վերջինս կը հրամայէ իր
գործակիցներուն Խարբերդ (Ներ-
կայիս Խարբութ) քաղաքին մէջ, ոչ
միայն «բաւարարուիլ հայերուն
տեղահանութեամբ, այլ վերջնա-
կանապէս ոչնչացնել զանոնք»։

Այս՝ վերը լիշտուած բժիշկներուն անունները բոլորս գիտենք եւ շատ խօսուած ու գրուած է անոնց «Քաջագործութիւններու» մասին, բայց հաւանաբար նոր անուն մը յայտնած պիտի ըլլանք եթէ խօսինք տօքթ. Ֆազըլ Պէրքի մասին:

Շատ մը լ աղբիւրներ կը գրեն որ
տօքթ. ֆազըլ Պէրքիի «սուրբ եւ
բժշկական պարտականութիւնը»
եղած է հաւաքել թուրք եւ քիւրտ
այսպէս կոչուած չէթէներ (աւազա-
կախումքեր) եւ կազմակերպել հա-
յերու դէմ կոտորածները Սիս քա-
ղաքին մէջ: Ցոյժ կարեւոր է ցիշել,
որ այս բժիշկին դերը մէծ եղած է
մէր մէծագոյն բանաստեղծներէն
Դանիէլ Վարուժանի եւ Ռուբէն
Սեւակի սահմուկեցուցիչ սպանու-
թեանց մէջ:

Տօքթ. ֆազըլ Պէրքի անունին
հետ քիչ տարածուած է նաև տօքթ.
Սուլէյման Նամաման փաշացի անու-
նը, որ ունէր զինուորական ծառա-
յութիւններու մասով թրքական
զինուած ոյժերու տնօրէնի պաշտօն
եւ նոյն ատեն բարձրագոյն վիրա-
բոյժն էր թուրքիոց ընդհանուր
հրամանատարութեան: Ան հայե-
րու թունաւորման պատճառ դար-
ձած է էրզրումի եւ Երզնկացի մէջ:
Բնականաբար կարելի է երկար
խօսիլ անոր գործած ոճրագործու-
թիւններուն մասին նոյնակս:

Տոքթ. Մուհամմէտ Հուսէյն եւ
տօքթ. Ահմատ Մտհաթ անունները,
որոնք նոյնպէս շատ տարածուած
չեն, իրենց «կարողութիւններով»
մէծ դեր ունեցած են Հայոց Յեղաս-
պանութեան իրագործման մէջ:
Բժիշկներու այս ցանկին մէջ, ամէ-
նէն զգուելի ոճրագործներին մէկը կը
համարուի՝ տօքթ. Մուհամմէտ Ռէ-
շիտ, որ Տիգրանակերտի (Տիարպէ-
քիր) քաղաքապէտ ըլլալով նշանա-
ւոր էր իր հարամաններով ձիու նալեր
(պայտեր) գամելով հայերու ոտքե-
րուն տակ եւ քշելու ու ջարդելու
կիներն ու մանուկները...: Ան ունէր
«պայտագործ» ծածկանունը:

Մեր յօդուածին մէջ, վերջին
անունը տօքթ. Ալի Սայցէտն է, որ
Տրապիզոնի ղեկավարն էր: Ան
անմիջական մեղսակցութիւն ունե-
ցած է հրամաններ արձակելով
հազարաւոր հայ կիներ ու փոքրիկ-
ներ մըսնաս ոռեւու համար:

Անը թօսաւհրելիւ համար։
Պէտք է լիշեցնենք, որ այս
բժիշկներուն մեծ մասը աքսոր-
ուած է՝ Մալթա կամ մահապատի-
ժի ենթարկուած։ Յիշեցնենք նոյն-
պէս, որ մեծն ոճրագործ բժիշկ՝
Պէհաքտիին Շաքիրը փախած էր
Գերմանիա եւ տարբեր կենծանուն-
ներով պահուըտած կը մնար, մին-
չեւ իր աշաբեկումը «Նեմեսիս»
գոռողութեամբ՝ 17 Ապրիլ, 1922-
ին, Պեռլինի մէջ։

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ԵՇՈՒԽՈԼՈՒԳ ԳԻՒՂՈՒՄ

Ծարունակուած էջ 39-էջ

ელიტურ ქადაგშინ, Ամանոր-Նათა-
სარებ-Նიკ Տაროւაյ ათავის ათა-
ლოს ჩამომხრი იყენებს ეფუძ უ-
ნაა-
კანანნერებინ, ათავის ლიკტ გოქერე
ფილი და ტერების სამუშავო-
ნერე, გვის მოლიც დამტეანნეროვ
გთავის ჩენ ნეკენები: Միნչებ
ნეკენები მათნელ, სრა წალიტ ჩრაპ
რანი ქამად խოლი მარტები კარა-
ჭაპილი გვის ათავის, ნეროს
ჩრაპ, აეტან ჩერ ათავილიაძ:
Սოւერ Ասთოლაშაბაძინ ნეკენები, ტე-
ლე հատანი հირები იმარა կან ու ուղ-
ղահայեաց խაչმან կէտու խոյա-
ցած: Քარაგვინ ნეკენები, ճაկაտի
որმერիნ, վაնա ծովի Ալթამარ
Սოւეր Խաչ տაճარի որმერին ծաղ-
կած քაնդაկնეրի նման, հիաս-
քանչ զარդა քაնդაկնეր, մուտքի
դռան ճակատի მիაձոյլ քარին
նրა վაჭერა պրոტիւնը աւետող
Մեսրոպի գրերով აրձანա պրո-
թիւն: Նიკ Տაროւაյ ათავის օր-
ուայ պատარა ყ ჩენ վარդապե-
տի տაպապան քჩի նուի բուլած ժա-
მერ գու թիւն: Ընդարձակ էր սալա-
յատակ սրահ, Հաւատոյ Հանգա-
նակի երեք խորհուրդների խորան-
նეրը: Սրահ էին հոսու լացող
ու ու ենի երի նման կամ արներ: Ի են ց
խաչուած Վարդապետին ձօնուած
վշտահար կամ արները, կարծես
հնչու էին նրա վերջին խօսքերը
«Տէ-ը, տար հոգիս»: Սოւეր Աստ-
ուածածին ნეკენებին կանգուն է,
նրա տაնի քի მ დ კ ի թ: Ասու է ն,
որ կառա պ ա რ ո ւ թ ի ւ ն ը ա յ ն վ ե ր ա-
ն ո ր ո գ ե լ ո ւ ե ւ վ ե ր ա ծ ե լ ո ւ է գ ո ր ծ ո լ ո-
ն է ნ է ნ է ბ ი: ա յ ն լ ի ն է լ ո ւ ա շ վ ա ր հ ո ւ մ
մ ի ա կ ը ո ր պ է ս ե ր կ ո ւ պ ա շ տ ա մ ո ւ ն ք-
ն է ր ի մ ի ա տ ե ղ ա լ ո გ ո թ ա տ ե ղ ի:

Ամանոր - Նաւասարդ - Նոր -
Տարիի առաջին օրուայ ու թշնա-
մու թագաւորի դէմ իրենց Նահա-
պետի յաղթանակի տօնախմբու-
թիւն էր շէնում: Շէնի շուկայի
տարածքում էին զիւղի այրերը:
Քարով պատած նստարաններին
նստած տարեցները՝ պատմում լե-
րան կոուի դրուագներից, իրենց
կամաւոր-լեզէոնականների Արա-
րայի գրոհի սիրանքներից: Հերկե-
լինց Վէնիսի խանութիւն առաջ
առանձին զոյզերով «Տամա» խա-
ղի մրցումներ էին, երբ մրցակցի
զինուորը տապալում էր հակառա-
կորդի ամրոցի դռները, համանում
նրա թիկունքի առաջին շարքին,
բարձր կանչերով «Թագաւոր» էին
հոչակում յաղթական զինուորին:

Վէսնիսի խանութի կողքին, «Բարձիմ»-ն էր իր աշխատատեղում «Թամպուրա» նուագում, նրա լարերի դողից հնչում էին իրենց պարեղանակները, ջահելները, ահելները պար էին բռնում, պայթում էին վեր պարզած ատրճանակները, նրանց կրակալոյս շանթերը բարձրանում՝ Միհր աստծոյն՝ Մուսա Լերան յաղթանակի ողջոյնը տանելու:

Եօղունօլուզը հատող ձորն էր արձագանգում թմբուկի հնչիւնները, Մուսա Լերան համանուազն էր այն: Լսել ես ձորերում հնչած համանուազները՝ բնութեան տիեզերածին խոյեանքն է այն: Ամանոր-Նաւասասարդ-Նոր Տարուայ առաջին օրը, տղամարդիկ իջնում էին իրենց շէնին յարած Խըտըրպէկ գիւղ, խրախճանալու նրա գետակի ափերին խոյացած հաստաբուն, հազար-հազար տարիների արեւամերձ սօսիի հովանու տակի սրճարանները: Սօսի, նախնիների պաշտամունքային ծառ, հայոց հին աստուածների սրբավացր՝ Աշտիշատի սօսիի անտառակից չէ՞ին բերել նրա տնկին: Մուսա Լերան թմկահար Կիրակոսը զարկում էր թմբուկը, թեւանցուկ այրեր, կանաչք իրենց նախնիների շուրջ պարերն էին բռնում: Ես, Եօղունօլուզի լիգէոնական Արմէնակի տղէկ, դիտել եմ սօսիի ստուերում նրա մենապարը, նրա ատրճանակի պայթիւնների հետ ծափ տուել, նայել վերեւ ինչպէ՞ս էր նրա փողից ժայթքած շանթերի լոյսը կարմիր կրակով վառում սօսին: Կիրակոսը ուժգին զարկում էր թմբուկը, մերկացած դաշոյնները վերեւ պահած երկու պարմաններ պարի դուրս գալիս, խելացել խոյանում իրար վրայ, զարկում դաշոյնները, կայծեր թռչում, աստղիկներ դարձած իջնում ներքեւ: Կիրակոսն էր ծանր նուագ զարկում, կանաչք, այրեր նազանքով պար գալիս, ուժգնանում էին թմբուկի զարկերը, պարողների տոփիւնից սօսին էր երերում, դողում էր Մուսա Լեռը, աւետում աշխարհին մուսաների պաշտամունքի լերան Նաւասարդի խրախճանքը, իրենց Զայկ Նահապետի 2492 թուականի յաղթանակո:

Նախագծելու համար կատարված է առաջին աշխարհաց պատճենը՝ Արքայի առաջին աշխարհաց պատճենը՝ Արքայի առաջին աշխարհաց պատճենը՝ Արքայի առաջին աշխարհաց պատճենը՝

ՃՆՈՐՀԱԽՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒԵՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԱՄԲԳԻՍ ԱՆԴԻՇՎԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Տարուայ վերջին օրերին փորձում ենք վերլիշել անցնող տարուայ մեր ձեռքբերումների, բացթողումների, տեսածի եւ չտեսածի, դտածի եւ կորցրածի մասին, նոր հետեւթիւններով խոստանում ենք սկսել նոր տարին, ազատուելով հին սխալների կրկնութիւնից:

Մարզական 2016-ն անօրինակ էր, իշողութեան մէջ մէկընդիշտ դաշուած եւ յաջորդ քառամեակի համար օրինակ ծառայող: Այս տարին հայ մարզիկներին մի նոր փորձ տուեց, բայց եւ ստիպեց յարգանքով ընդունել պարտութիւնը, խօսել յաղթողի լեզուով եւ լոել պարտութեան լուռաթեամբ:

Մարզական տարին մեկնարկեց ձեռագիտութիւնը պատասխան Օլիմպիական խաղերով: Հայաստանն այդ խաղին ներկայացրեց երկու մարզիկ՝ գեղասահորդ Անաստասիա Գալուստեանը եւ դահուկորդ Միքայէլ Միքայէլեանը: Այստեղ զորժեց օլիմպիական գաղափարախօսութիւնը՝ կարեւոր մասնակցութիւնն է:

Մարտին կայացած ըմբազմարտի եւրոպայի առաջնութիւնում Վարչամ Բորանեանը դարձաւ եւրոպայի ախոյնան: Փոխախոյնանի ախտղուներ նուաճեցին Արթուր Ալեքսանեանը եւ Ռոման Ամոյեանը: Պրոնք մետալ նուաճեց Կարապետ Զալեանը:

Կանանց հայկական ծանրամարտում նոր էջ գրուեց նորվեգական Ֆորդէ քաղաքում: Հոկիփիմէ Խորշուտեանը եւ Նազիկ Աւդալեանը դարձան ախոյնեանը, իսկ կանանց թիմը՝ եւրոպայի առաջնութեան թիմացին ախոյնան: Սոնա Պողոսեանը 4-րդ տեղում էր, Արփինէ Դալալեանը՝ 6-րդ, Աննա Գովելեանը՝ 9-րդ, Իզապելլա Ցայլեանը՝ 10-րդ եւ Քրիստինէ Պետրոսեանը՝ 5-րդ: Տղաների պարզաբուծ Վանիկ Աւետիսեանը նուաճեց փոքր պրոնք մետալ, Անդրանիկ Կարապետեանը՝ սոկէ մետալ, Տիգրան Մարտիրոսեանը, գոռ Մինասեանը դարձան արծաթէ մետալակիր, Սիմոն Մարտիրոսեանը՝ պրոնք:

2016 իր ուրոյն հետքը թողեց նաեւ հայկական մարմնամարզութեան մէջ: Յարութիւն Մերտինեանը մարձաւ եւրոպայի ախոյնեան, իսկ փոխախոյնանի կոչումը նուաճեցին վահագն Դաւթեանը, Արթուր Դաւթեանը, Արթուր Աւետիսեանը:

Անկախ Հայաստանի պատմութեան մէջ մեր երկրի թիմը, առա-

ջին անգամ մասնակցելով Փոքր Երկրների բասկետբոլի եւրոպայի առաջնութեանը, նուաճեց յաղթողի տիտղոսը եւ իրաւունք ստացաւ մասնակցելու աշխարհի առաջնութեան ընտրական փուլին: Յաջողութեան հասաւ նաեւ Պասքետպոլի Հայաստանի մինչեւ 18 տարեկանների հաւաքականը դառնալու մարզում Հայաստանի մինչեւ 17 տարեկանների հաւաքականի մարմարագութեան համար: Հուրի Գերեշեանը դարձաւ առաջնութիւն հայ կին մարմնամարզիկը, ով ներկայացրեց Հայաստանը խաղերում: Գերեշեանին յաջողութեան նաեւ իր անունով մարմնամարզական տարր գրանցել՝ «Գերեշեան»:

Տախմատային գերատէրութեան համբաւ արդիական էր նաեւ այս տարի: Մինչեւ 16 տարեկանների աշխարհի ախոյնան հռչակուեց Հայկ Մ. Մարտիրոսեանը: Նա 11 տուրերում վաստակեց 9 միաւոր:

Այս տարին էլ պատմութեան

խոյեաններ դարձան նաեւ ծանրորդներ Գոռ Մինասեանը եւ Սիմոն Մարտիրոսեանը: 206 երկրների շարքում Հայաստանը մետալների ոչ պաշտօնական հաշուարկում գրաւեց 40-րդ տեղը:

Այս խաղերը նոր էջ բացեցին Հայաստանի կանանց մարմնամարզութեան համար: Հուրի Գերեշեանը դարձաւ առաջնութիւն հայ կին մարմնամարզիկը, ով ներկայացրեց Հայաստանը խաղերում: Գերեշեանին յաջողութեան նաեւ իր անունով մարմնամարզական տարր գրանցել՝ «Գերեշեան»:

Շախմատային գերատէրութեան համբաւ արդիական էր նաեւ այս տարի: Մինչեւ 16 տարեկանների աշխարհի ախոյնան հռչակուեց Հայկ Մ. Մարտիրոսեանը: Նա 11 տուրերում վաստակեց 9 միաւոր:

ԱՄԱՆՈՐԵԱՅ ԽՈՐԵՐ... ՓԱՍՈՍ ՎԱՐԴԱՍԵԱԸ

Արի, քեզ հետ բեր սէր ու հաշութիւն

Ու հանգիստ քայլիր աշխարհում խաղաղ,

Տոպրակներով բեր խաղալիք ու սէր

Ու ջերմ համբոյներ որբերի համար...

Արի, միշտ արի, դու անզօրի հայր

Ու անգին մայրը ամբողջ աշխարհի

Եւ նրանց սիրով խնդրիր Աստուն

Գութենի սրտին կրակվառողի...

չեւ 18 տարեկանների պայքարում էլ աշխարհի ախոյնեան դարձաւ Մանուէլ Պետրոսեանը, ով 11 հնարաւորից կրկին վաստակեց 9 միաւոր:

Հոկտեմբերի 19-ին յայտնի դարձաւ, որ Հայաստանի ֆուտապոլի ազգային հաւաքականի գլխաւոր մարզիչ է նշանակուել ազգային հաւաքականի նախկին կիսապաշտպան Արթուր Պետրոսեանը: Մինչ այս Պետրոսեանը 10 տարի աշխատել էր շուեցարական «Յուլիս» ակումբի համարդական «Յուլիս» ակումբի համարդական «Յուլիս» գլխաւորելով ակումբի տարրեր տարիքային թիմերը:

Նոյեմբերի 1-6-ը Խարայէլում անցկացվեց Եւրոպայի մինչեւ 17 տարեկանների 2017 թ. ֆուտապոլի առաջնութեան ընտրական ֆուլի 12-րդ խմբի մրցաշարը: Հայաստանի մինչեւ 17 տարեկանների հաւաքականի մրցակիցներն էին Լեհաստանի, Խարայէլի եւ Խալանդիայի հաւաքականները: Հայաստանի մինչեւ 17 տարեկանների հաւաքականը պաշտօնական հաշուարկում գրաւեց 40-րդ տեղը:

Այս խաղերը նոր էջ բացեցին Հայաստանի կանանց մարմնամարզութեան համար: Հուրի Գերեշեանը դարձաւ առաջնութիւն հայ կին մարմնամարզիկը, ով ներկայացրեց Հայաստանը խաղերում: Գերեշեանին յաջողութեան նաեւ իր անունով մարմնամարզական տարր գրանցել՝ «Գերեշեան»:

Շախմատային գերատէրութեան համբաւ արդիական էր նաեւ այս տարի:

Մարտին 2016 թ. սույն պատմութեան առջև առաջնութիւնը միաւոր:

Այս տարին էլ պատմութեան

սպորտի էջուց ուրախութեան արցունքներով, դրամատիզմով լեցուն, անակնկալ վնասուածքներով գրուած ձեռագործիքը: 2016-ը սույն տարի էր՝ անկախ ամէն ինչից: Հայկական սպորտի սույն տարին էր:

Այս տարին էլ պատմութեան

սպորտի էջուց ուրախութեան առջև առաջնութիւնը միաւոր:

Այս տարին էլ պատմութեան

սպորտի էջուց ուրախութեան առջև առաջնութիւնը միաւոր:

Այս տարին էլ պատմութեան

սպորտի էջուց ուրախութեան առջև առաջնութիւնը միաւոր:

Այս տարին էլ պատմութեան

սպորտի էջուց ուրախութեան առջև առաջնութիւնը միաւոր:

Այս տարին էլ պատմութեան

սպորտի էջուց ուրախութեան առջև առաջնութիւնը միաւոր:

Այս տարին էլ պատմութեան

սպորտի էջուց ուրախութեան առջև առաջնութիւնը միաւոր:

Այս տարին էլ պատմութեան

սպորտի էջուց ուրախութեան առջև առաջնութիւնը միաւոր:

Այս տարին էլ պատմութեան

սպորտի էջուց ուրախութեան առջև առաջնութիւնը միաւոր:

Այս տարին էլ պատմութեան

սպորտի էջուց ուրախութեան առջև առաջնութիւնը միաւոր:

Այս տարին էլ պատմութեան

սպորտի էջուց ուրախութեան առջև առաջնութիւնը միաւոր:

Այս տարին էլ պատմութեան

սպորտի էջուց ուրախութեան առջև առաջնութիւնը միաւոր:

Այս տարին էլ պատմութեան

սպորտի էջուց ուրախութեան առջև առաջնութիւնը միաւոր:

Այս տարին էլ պատմութեան

սպորտի էջուց ուրախութեան առջև առաջնութիւնը միաւոր:

Այս տարին էլ պատմութեան

սպորտի էջուց ուրախութեան առջև առաջնութիւնը միաւոր:

ՄԱՍԻՆ - 2017

ԹՈՂ ԳՎԼՈՒԽՏԴ ԲԱՐԵԲԵՐ ԼԻՆԻ

Ռ. ԿՈՐԻՒՆ

Ամանոր իհն եւ նոր օրերի Մուտքը թող բարի լինի,
Որ մտնում ես ամէն մի տուն,
Խինդ ու ժպիտ թող լինի:
Դու գալիս ես ճիշտ ժամին,
Չես վրիպում ոչ մի տարի,
Սարեր, ձորեր ու վիհեր
Ծովեր, ովկիաններ անհուն
Բուքը ու բորան ու սառնաննիք
Քեզ չեն վախեցնում երբեք,
Գործն բարի անվեհեր
Յաղթահարում ես ամէն տա-
ռերը:

Ժամացոյցի թիթ-բաք, թիթ-
բաքերով,
Դափերի հարւածներով,
Շեփուրների նւագներով,
Զանգերի զողանջներով,
Խանավառ կանչերով
Պերճ եղեւնիք զարդարած
Շողշողունքագներով պճնած
Երեխաններ շուրջ պար բռնած

Քեզ են դիմաւորում իրա-
պուրւած:

Դու մարդ-էակ չես, որ շօշափ-
ւես,

Դու մարմին չես, որ տեսնես,
Դու մտային յիշողութիւն ես,
Ասւած ու գրւած պատգամ ես,
Տոմարների հաշւարկումով
տարին է՝ որ բոլորուն է,
Քեզանով նորն է սկսում,
Յունար մէկով ես հոչակ-
ւում:

Ամանոր ես, բայց խորհրդա-
ւոր,

Քեզ խորհրդանշողն է կաղանդ
պապէն:

Նոր ես, սիրելի դառնաս,
Տօն ես՝ ուրախացնես,
Յրմանքի եւ գլարճանքի,
Գուրգուրանքի ու փայփա-
յանքի,
Նորութեան ու թարմութեան,

Նորոգման ու մաքրութեան,
Խորհուրդը դառնաս:

Դու մուտք ես գործում ամէն
տնից ներս՝

Մեծահարուստների ապա-
րանքներ,

Ճոխութեան ու շայլութեան
մէջ մխրճած,

Բեհեզներով ու մետաքսնե-
րով հագնած

Ապարանջներ, ականջկիթ-
ներ ու բրոշներ

Մատանիներ ու զգնոցներ
մարգարտեայ,

Զարդերով պճնած որպէս
պուպիկներ,

Մեղաններ բարիքներով
շռայլ:

Դու մուտք ես գործում ամէն
մի տնից ներս՝

Խորդիքներ անհրապոյր,
Յիւանք ու անկար տնեցիներ,

Կարօտ հացիու գուրգուրանքի:

Ոչ խինդ ու ուրախութիւն կայ,
Ոչ ժպիտ ու խայտանք կայ:
Ինչ կասեն սրան,
Մէկը կարօտ, միւսը յղփա-
ցած:

Դու մուտք ես գործում ամէն
մի տուն՝

Սգաւոր տնից ներս,
Հարազատ է կորցրել,

Տան հացրերն է մահացել,

Ցաւ է՝ վիշտ ու մորմոր...

Ինձ ասա՞՛, իէ՛ Ամանոր,
Ինչո՞ւ այսպէս պիտի լինի,
Թող որ քո մուտքով ոչ մի

տուն

Ոչ խեղճ լինի, ոչ անկեալ,
Ոչ սրտակից կորցրած լինի,

Ոչ տիրութիւն ու ցաւ լինի,
Գալովդ մխիթարանք եղիր,

Վիրաւոր սրտեր ամոքի,
Անխղճին գութ տուր,

Թող կարեկից լինի,

Արեւահամ մարդ լինի:

Կը ներկացնէ՛

ԹԵԱՏՐ ՍԵ Կ' ԻՆՁՈՒԻ

ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՈՒ ԱՐԱՐՈՒ

Lend Me a Tenor

A COMEDY IN 2 ACTS

Հեղինակ՝ Written by

ՔԵՆ ԼՈՒՏՎԻԿ KEN LUDWIG

Բիուդրիք՝ Directed by

ԿՐԻԿՈՐ ՍԱԹԱՄԻԱՆ KRIKOR SATAMIAN

ՅՈՒՆԻՒԱՐ / JANUARY
14-15 / 21-22 / 28-29, 2017

Հ.Բ.Ը.Վ. Վաշէ եւ Թամար Սանուկեան Կեղորն
A.G.B.U. Vatche & Tamar Manoukian Center
2495 E. Mountain Street, Pasadena, CA 91104

Ժամանակ 8:00 ին, միայն Յունիւար 21 ժամը 6:00 ին
Կիրակի օրերը ժամը 6:00 ին
Saturday performances at 8:00 pm, except on January 21 at 6:00 pm
Sunday performances at 6:00 pm

Տոմսերը կարելի է ապահովել / Tickets available at:
Հ.Բ.Ը.Վ.Ի ԳՐԱՄԵՆԵԱԿԸ / A.G.B.U. OFFICE (626) 794-7942
ՊԵՐՋ ԳՐԱՏՈՒՆ / BERJ BOOKSTORE (818) 244-3830
ԱՊՐԻԼ ԳՐԱՏՈՒՆ / ABRIL BOOKSTORE (818) 243-4112
ITSMYSEAT.COM/TENOR
Սույնի նույն / Donation \$25

Bedros S. Maronian
818/500-9585

Siamanto B. Maronian
818/269-0909

SERVING THE COMMUNITY SINCE 1975

More locations and more ways to service your insurance and financial needs

6300 Wilshire Blvd. Suite 1900
Los Angeles, CA 90048

805 East Broadway
Glendale, CA 91205

300 N. Lake Ave. Suite 500
Pasadena, CA 91101

• Life Insurance

• Health Insurance

• Group & Individual

• Long Term Care

• Disability

• Estate Planning

• Will & Living Trust

• Full Annual Review

• Mortgage Protection

• College Planning

• Workman's Compensation

• Employee Benefits

• Annuity

• IRA

• 401K & 403B

Insurance coverage can help you financially!

Ապահովագրութիւնը Անհրաժեղս է

Coverage & Protection

should be on the top

of your priority list.

Seniors 65 & Up Medicare Supplements • Insurance • Prescriptions Drugs RX • Benefits

**ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ ՎՐԱՅ Ե ՍՊՀԿ 2017-Ի ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ
ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ
ՄԱՍԻՆ ՀԱՅԱԹ-ԱԹԵՐԹ 626-797-7680**